

Turističko pješačke staze Istarske županije

Miholić, Igor

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:770179>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-06**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA „DR. MIJO MIRKOVIĆ“

IGOR MIHOLIĆ
TURISTIČKO PJEŠAČKE STAZE ISTARSKE ŽUPANIJE
Diplomski rad

Pula, srpanj 2021.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA „DR. MIJO MIRKOVIĆ“

IGOR MIHOLIĆ
TURISTIČKO PJEŠAČKE STAZE ISTARSKO ŽUPANIJE
Diplomski rad

JMBAG: 0303069937, izvanredni student

Studijski smjer: Kultura i turizam

Kolegij: Turistička geografija Hrvatske

Znanstveno područje: Interdisciplinarno područje znanosti

Znanstveno polje: Geografija

Znanstvena grana: Društvena geografija

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Nikola Vojnović

Pula, srpanj 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Igor Miholić, kandidat za magistra Kulture i turizma, ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Igor Miholić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom „*Turističko pješačke staze Istarske županije*“ koristi na način da se gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst, trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. SPORTSKO-REKREATIVNI TURIZAM	4
1.1. Međusobna povezanost turizma i sporta	4
1.2. Sportska rekreacija u turizmu.....	6
1.2.1. Pješaćenje kao sportska rekreacija u turizmu	8
1.2.2. Utjecaj pješaćenja na zdravlje.....	11
2. GEOGRAFSKI POLOŽAJ I TURISTIČKA ATRAKCIJSKA OSNOVA ISTARSKOJ ŽUPANIJE.....	12
2.1. Geografski položaj	12
2.1.1. Opća obilježja geografskog položaja	12
2.1.2. Turističko-geografski položaj	14
2.1.3. Prometno-geografski položaj i prometna povezanost kao element turizma	15
2.2. Geomorfološka obilježja	18
2.3. Hidrogeografska obilježja	21
2.4. Klima i vegetacija.....	23
2.5. Zaštićeni dijelovi prirode	26
2.6. Kulturna baština i kulturne ustanove u funkciji turizma	29
3. GLAVNA OBILJEŽJA PJEŠAČKOG TURIZMA	32
3.1. Vrste pješaćkog turizma	32
3.2. Pješaćka infrastruktura	34
3.3. Rizici i odgovornost za turiste.....	40
4. TURISTIČKI PROMET U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	43
4.1. Smještajni kapaciteti	43
4.2. Dolasci i noćenja	46
5. OBILJEŽJA PJEŠAČKOG TURIZMA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI.....	55
5.1. Povijest pješaćkog turizma u Istri	55
5.2. Organizacijska obilježja i marketing pješaćkih staza.....	57
5.3. Pješaćke staze Istarske županije	59
6. GEOGRAFSKA ANALIZA PJEŠAČKIH STAZA PO TURISTIČKIM MIKROREGIJAMA ISTARSKE ŽUPANIJE.....	69
ZAKLJUČAK.....	78
SAŽETAK	81
SUMMARY	82
LITERATURA	84
PRILOZI.....	90

UVOD

Prateći društvene promjene, razvoj tehnologije i ubrzani način života suvremeni turizam sve više prelazi iz modernističke u postmodernističku kulturu uvjetovanu vremenom i prostorom u kojem se nalazi. Moderna društva okarakterizirana masovnošću, potrošačkim ponašanjem i ubrzanom načinom života uvjetovala su čovjekovu životnu i radnu sredinu, a kao posljedica navedenog pojavile su se promjene društvenih kretanja u slobodno vrijeme, koje predstavlja najvažniji preduvjet za razvoj turizma. Fenomen suvremenog turizma zahtijeva nove resurse, organizacijske oblike i strategije razvoja koji svojom dinamikom nudi nove destinacije i vrste putovanja. Pritom se zapaža izraženija individualizacija turističke potražnje, čime tradicionalan koncept odmora sunca i mora gubi na važnosti, a sve zastupljeniji postaje turizam posebnih interesa temeljen na zabavi, sportsko-rekreativnim aktivnostima, edukaciji, bijegu, uzbuđenju i očuvanju prirode.

Pješački turizam svrstavamo u turizam posebnih interesa, jedan je od najboljih načina za upoznavanje i potpuni doživljaj destinacije, a njegov se turistički proizvod bazirana konceptu regionalnog razvoja. Turistička ponuda pješačkog turizma razvija se putem komparativnih prednosti postojećih prirodnih i antropogenih resursa receptivne turističke destinacije. Kako u Hrvatskoj ne postoji velik broj znanstvene literature na ovu temu, područje istraživanja pješačkog turizma relativno je novo, te se nadovezuje na postojeće resurse domaće i strane literature. Prijašnja istraživanja turizma temeljena na ekonomskim i kvantitativnim obilježjima naglašavala su odvojenost od svakodnevnog života čime je turizam definiran kao izdvojena kategorija u prostornom i kulturnom smislu. Kao interdisciplinarna aktivnost, turizam istražuje više znanosti među kojima su sport, rekreacija, prometna povezanost, kultura, geografija i dr. Proučavanje turizma putem geografije naglasak se stavlja na važnost prostorne komponente turističke djelatnosti koja predstavlja glavni resurs turizma. Navedenim pristupom istražuju se uzroci i posljedice turizma, učinci sezonalnosti, turistička kretanja i moguće perspektive.

Valorizacijom povoljnog geografskog smještaja, prometno-turističkog položaja i prirodnih i antropogenih atrakcija, Istarska županije izrasla je u najrazvijeniju turističku destinaciju Republike Hrvatske. Jedan od najvažnijih elemenata razvoja istarskog turizma je povoljna klima. Ona predstavlja presudni motivacijski faktor prilikom odabira destinacije odražavajući estetski značaj geografskog prostora. Upravo povoljni klimatski uvjeti predstavljaju priliku za razvoj pješačkog turizma i smanjenje utjecaja sezonalnosti u Istarskoj

županiji. U nastojanju da se produlji sezona i ojača turistička ponuda destinacije, destinacijski portal Istarska razvojna turistička agencija promotivnim djelovanjem pomaže u promociji pješačkog turizma u Istri.

U ovom radu definiran je pješački turizam i objašnjena njegova povezanost s geografskim prostorom kroz analizu prirodnih i antropogenih turističkih resursa, prometne povezanosti i prostornog razmještaja smještajnih kapaciteta. Predmet istraživanja ovog rada odnosi se na prostorni razmještaj, infrastrukturu i turističku ponudu pješačkih staza na području Istarske županije. Svrha ovog istraživanja je potaknuti i unaprijediti daljnji razvoj pješačkog turizma na području Istarske županije.

Prilikom istraživanja pješačke infrastrukture na području Istarske županije postavljena su dva glavna i četiri pomoćna cilja. Prvi cilj ovog rada je istražiti, analizirati i prikazati pješačke staze i njihov turistički značaj na području Istarske županije. Drugi cilj istraživanja je utvrditi prostorni razmještaj i infrastrukturu pješačkih staza po turističkim mikroregijama Istarske županije. Pomoćnim ciljevima nastojat će se prikazati povezanost sporta, sportske rekreacije i turizma, definirati pješački turizam kao turizam posebnih interesa, analizirati geografska obilježja i atrakcijsku osnovu Istarske županije i predvidjeti mogućnosti razvoja pješačkog turizma na području Istarske županije.

Prilikom zadanog istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

H0-Pješački turizam pozitivno djeluje na smanjenje sezonalnosti i pruža mogućnosti razvoja cjelogodišnjeg turizma.

H1-Razvoj pješačkog turizma uvjetovan je elementima geografskog prostora.

H2-Povezanost pješačkog turizma i kulturnog krajolika stvara pozitivne ekonomske učinke za lokalnu zajednicu.

U ovom radu korištena je metoda analize, sinteze, deskripcije, induktivna, deduktivna i statistička metoda, metoda terenskog istraživanja i sudioničkog promatranja. Podaci koji su korišteni za izradu ovog rada preuzeti su iz knjiga, znanstvenih članaka i časopisa, dokumenata, publikacija i internet izvora.

Ovaj rad podijeljen je u cjelina šest cjelina. Nakon uvoda, u prvom poglavlju tematski je opisana međusobna povezanost turizma i sporta, sportska rekreacija u turizmu, pješačenje

kao sportska rekreacija u turizmu i utjecaj pješaćenja na zdravlje. U drugom poglavlju analizirana je turistička atrakcijska osnova Istarske županije i prikazana opća obilježja geografskog prostora, turističko-geografski položaj i prometno-geografski položaj. U istom poglavlju opisana je prirodna atrakcijska osnova te su analizirana geomorfološka obilježja, hidrografska obilježja, klima i vegetacija i zaštićeni dijelovi prirode dok je od antropogenih atrakcija provedena analiza kulturne baštine i kulturnih ustanova u funkciji turizma. Treće poglavlje opisuje glavna obilježja pješaćkog turizma kao što su vrste pješaćkog turizma, pješaćka infrastruktura i rizici i odgovornosti s kojima se susreću turisti prilikom pješaćenja. U četvrtom poglavlju analizirani su statistički podaci smještajnih kapaciteta na području Istarske županije, broj smještajnih kapaciteta i dolasci i noćenja stranih i domaćih turista u u gradovima i općinama Istarske županije. Peto poglavlje bavi se poviješću pješaćkog turizma, organizacijskim obilježjima i marketingom pješaćkih staza te su prikazane sve pješaćke staze na području Istarske županije i njihovi tehnički podaci. U šestom poglavlju provedena je analiza pješaćkih staza po mikroregijama Istarske županije prema zadanim kriterijima. Slijedi zaključak, sažetak te popis korištene literature i priloga.

1. SPORTSKO-REKREATIVNI TURIZAM

Sportsko-rekreativni turizam odnosi se na putovanja motivirana promjenom mjesta boravka i bavljenja sportskom rekreacijom. Njegova popularnost raste pošto se prepoznaje sve veća povezanost zdravog načina života i slobodnog vremena. Sportsko-rekreativni turizam razlikuje se od uobičajene turističke ponude pa ga stoga i klasificiramo kao turizam posebnih interesa. Prema Rabotiću (2013) turizam posebnih interesa obuhvaća oblike turizma čiji je primarni cilj ili razlog ostvarenje nekog posebnog interesa i uživanje u njemu, a može biti hobi, fizička aktivnost, određena tema, vrsta destinacije ili atrakcija. Razvoj turizma posebnih interesa zasniva se na segmentaciji tržišta i povećanoj fleksibilnosti subjekta ponude kako bi se kroz selekciju programa i na odgovoran način uravnotežio broj turista i lokalnog stanovništva u destinaciji te tako smanjili negativni sociokulturni utjecaji u receptivnoj životnoj sredini. Turizam posebnih interesa, za razliku od masovnog turizma, karakteriziraju anonimnost i standardizirane usluge te doživljaji koji dovode do osobne preferencije turističkog doživljaja. Prema navedenom možemo zaključiti kako turizam posebnih interesa predstavlja održivi način razvoja turizma.

1.1. Međusobna povezanost turizma i sporta

Turizam i sport povezane su društvene pojave. Suvremeni turizam omogućuje turistima ne samo promatračku ulogu, već aktivno sudjelovanje u različitim sportskim aktivnostima. Sport predstavlja oblik kulture temeljen na fizičkoj aktivnosti čiji je cilj poboljšanje zdravlja i stvaranje socijalne, psihološke, političke i ekonomske uloge čovjekove djelatnosti. Kao komplementarni dijelovi industrije slobodnog vremena, turizam i sport dvije su međuovisne pojave s brojnim zajedničkim interesima koji su dio globalne kulture. Prema Bartoluci i Čavlek (2007) multifunkcionalnost i interdisciplinarnost turizma i sporta očituje se u raznim sustavima te ih stoga treba promatrati kroz funkcije znanstvenih područja koja generiraju društvene pojave kao što su:

1. Društvene ili humanističke funkcije
2. Ekonomske funkcije

Društvene ili humanističke funkcije turizma i sporta u turizmu odnose se na zdravstvenu, odgojno-obrazovnu i socijalno-političku funkciju. Za turizam i sport u turizmu od izrazite je važnosti zdravstvena funkcija. Prema znanstvenim istraživanjima bavljenje sportom u slobodno vrijeme uz prisutnost prirodnih čimbenika poput zraka, sunca i vode pozitivno utječe na poboljšanje i očuvanje zdravlja ljudi. Upravo navedeni prirodni čimbenici predstavljaju glavni motiv putovanja u određenu turističku destinaciju, a njihovo povezivanje sa sportskom aktivnošću pozitivno se odražava na razvoj turizma. Odgojno-obrazovna funkcija manifestira se kroz učenje i svladavanje određenih sportskih vještina. Na taj se način povećava razina sportskog obrazovanja kod turista i stvaraju se zdrave navike kod mlađih generacija. Edukacijska povezanost turizma i sporta manifestira se kroz upoznavanje novih kultura i kulturnih krajolika, dok se socijalno-politička funkcija ostvaruje zbližavanjem ljudi kroz aktivnosti turizma i sporta bez obzira na političke i društvene razlike (Bartoluci i Čavlek, 2007).

Ekonomske funkcije turizma i sporta u turizmu očituju se kroz devizne učinke, funkciju zapošljavanja turističkih djelatnika i općeg ekonomskog razvoja. Ekonomska funkcija razvoja u turizmu se odnosi na razvoj gospodarstva destinacija u razvoju dok se multiplikativna funkcija manifestira kroz razvoj srodnih turističkih djelatnosti kao što su trgovina, promet, poljoprivreda, ugostiteljstvo i dr. Ekonomsko-konverzijska funkcija turizma i sporta u turizmu ostvaruje se tržišnom realizacijom turističkih resursa koji nemaju robni karakter kao što su sunce, more, zrak i kultura (Bartoluci i Čavlek, 2007).

Uz navedene, ekonomske funkcije sporta u turizmu ostvaruju se i korištenjem sportskih resursa kao što su sportski objekti, sportske škole i sportske manifestacije, čime se generiraju dodatni ekonomski učinci. Prema navedenim humanističkim i ekonomskim funkcijama, međusobnu povezanost turizma i sporta možemo promatrati kao i produktivan čin kulturnog ponašanja u destinaciji te pojam turizma i sporta možemo definirati na više načina.

Pojam sport i turizam dijelimo na sportski turizam i turistički sport. Turistički sport odnosi se na bavljenje sportom izvan mjesta stalnog prebivališta dok je primarni motiv putovanja izazvan nečim drugim. Kod sportskog turizma primarni motiv putovanja odnosi se na aktivnost turista ili pasivno sudjelovanje u sportskim aktivnostima, dok Vukonić i Čavlek (2001) smatraju kako je sportski turizam poseban oblik turizma u kojem prevladavaju sportski motivi za putovanje i boravak u određenim turističkim mjestima i centrima.

Kako bi se lakše razumjeli navedeni pojmovi te optimalno iskoristili turistički resursi određene destinacije potrebna je detaljnija segmentacija sportskog i turističkog tržišta. Stoga sport u turizmu prema tržišnoj segmentaciji dijelimo na natjecateljski sportski turizam i sportsko-rekreativni turizam. Natjecateljski sportski turizam odnosi se na putovanje motivirano

sudjelovanjem u određenim domaćim i međunarodnim sportskim natjecanjima i manifestacijama (Bartoluci, 2003). Sportsko-rekreativni turizam razlikuje se prema sezonalnosti i mjestu održavanja sportskih aktivnosti. Planinski zimski centri i toplice najčešće su mjesto provođenja aktivnosti zimskog sportsko-rekreativnog turizma, dok se ljetni odvija na moru, u planinama te na rijekama i jezerima i usput pruža veće mogućnosti za razvoj (Relac i Bartoluci, 1987).

Na temelju prikazane tržišne segmentacije, ali i društvenih, humanističkih i ekonomskih funkcija sporta i turizma definirana je njihova međusobna povezanost. Možemo zaključiti kako sportsko-rekreativni turizam pripada području turizma posebnih interesa, odnosno selektivnim oblicima turizma, čiji se motivi putovanja temelje na sportsko-rekreativnoj ponudi destinacije.

1.2. Sportska rekreacija u turizmu

Osnovna obilježja rekreacije odnose se na slobodan odabir rekreacijskih aktivnosti i sadržaja. Odabir sadržaja najčešće je uvjetovan subjektivnim i objektivnim potrebama suvremenog čovjeka kao što su radni i socijalni uvjeti, životne navike, ekonomske prilike, obrazovanje i slobodno vrijeme. Odabiri rekreacijskih sadržaja u slobodno vrijeme uvelike utječu na način odmora i unapređenje čovjekovih psiholoških i tjelesnih potreba. Iz tog razloga slobodno vrijeme predstavlja čovjekovu potrebu za slobodom, opuštanjem i socijalizacijom putem kreativnog izražavanja.

Osobna afirmacija i ulaganje ključni su elementi u bavljenju rekreacijskim aktivnostima. Pojedinač sam bira socijalno i kulturno okruženje, ali i oblik rekreacijskih aktivnosti koje može provoditi grupno ili individualno. Najčešći izbor rekreacijskih aktivnosti ovisi o tipu opterećenja uzrokovanog profesionalnim radom i načinom života te stoga rekreacija u fazi odmora zauzima kompenzacijsku ulogu prilagođavajući sadržaje čovjekovim potrebama. Rekreacijske sadržaje koji obogaćuju slobodno vrijeme čovjeka dijelimo na kulturne, tehničke, agrikulturne, istraživačke i sportske. Zato rekreaciju možemo definirati kao skup sadržaja i aktivnosti u slobodnom vremenu čovjeka radi zadovoljenja osobnih interesa i potreba te postizanja psiho-fizičke ravnoteže (Andrijašević, 2010).

Rekreacijske aktivnosti definirane su djelovanjem kroz određene aktivnosti dok se rekreacijski sadržaj definira kroz vrste pojedinih aktivnosti. Sportska rekreacija čini najveći dio turističkih sadržaja, aktivnosti i sportskih oblika, a njeni sudionici osobe su različitih životnih dobi, mogućnosti i potreba. Sustavi vježbi i sporta te ostalih oblika kretanja temeljne su aktivnosti sportske rekreacije. Ostalim oblicima rekreacijskih aktivnosti ne postižu se željeni

učinci na organizam pa se za poboljšanje psihofizičkih sposobnosti čovjeka primjenjuju sportski sadržaji. Suvremeno poimanje sportske rekreacije povezano je s modernim načinom života, brigom o zdravlju, stvaranjem pozitivnih navika i korištenjem slobodnog vremena aktivnim odmorom. Možemo zaključiti kako je sportska rekreacija u suvremenom društvu vezana za kulturu i način korištenja slobodnog vremena, ali i rekreacijske aktivnosti kojima se svjesno zadovoljavaju opće ljudske potrebe (Andrijašević, 2010).

Prema Bartoluci, Škorić i Čavlek (2021: 191) sportska rekreacija u turizmu predstavlja djelatnost koja kroz osmišljene programe zadovoljava potrebe i mogućnosti turista za kretanjem i tjelesnom aktivnošću koja pozitivno djeluje na psihofizičko zdravlje. Te se aktivnosti odvijaju u čistom, prirodnom i zdravom okruženju na atraktivan način kroz igru, zabavu i kretanje.

Različiti sportovi i sportske aktivnosti u turizmu najčešći su oblik turističke ponude sportske rekreacije. Zbog sve veće potražnje za rekreacijskim sadržajima sportskog tipa u turizmu provedena su kineziološka istraživanja koja se bave istraživanjem različitih aktivnosti i programa koji zadovoljavaju potrebe turista. Stoga je prilikom kreiranja rekreacijske ponude sporta potrebno izvršiti procjenu motiva i potreba turista, ali i procjenu tržišnih trendova kako bi se turistička ponuda u potpunosti prilagodila njihovim željama. Turizam obuhvaća velik dio antropoloških obilježja čovjeka koji kontinuirano teži razvoju i otkrivanju novih krajeva i kultura. Upravo iz navedenih razloga turistička ponuda sportske rekreacije u turizmu mora težiti ponudi s naglaskom na poštivanje povijesnih, kulturoloških, etnografskih, socijalnih i estetskih obilježja destinacije. Stoga su sve popularniji oblici rekreacijske ponude sportskog tipa kao što su nordijsko hodanje, treking, planinarenje, trčanje i pješaćenje koji nemaju obilježja masovnosti (Bartoluci i dr. 2021).

Prema Andrijašević (2010: 322) sportsko rekreacijsku ponudu u turizmu dijelimo na tri osnovna oblika:

- Slobodo korištenje prirodnih resursa (atrakcija) i sportskih objekata
- Organizacijski oblici sportsko-rekreativnih aktivnosti
- Programirani oblici sportsko-rekreativnih aktivnosti.

Slobodno korištenje prirodnih resursa odnosi se na kretanje u prirodi obilježenim pješačkim stazama, biciklizam, veslanje, jedrenje i dr. Organizacijski oblici sportsko-rekreativnih aktivnosti odnose se na organizirane aktivnosti u prirodi kao što su pohodi, ture, orijentacijsko trčanje, rafting i razni oblici manifestacijskih sportsko-rekreativnih aktivnosti.

Programirani oblici sportsko-rekreativne aktivnosti odnose se na programe definirane u odnosu na ciljeve koje želi postići pojedinac ili skupina (Andrijašević, 2010).

Prema prikazanome možemo zaključiti kako je sportska rekreacija u turizmu usmjerena na kreiranje dodatnih turističkih proizvoda. Prema tome, područje Istarske županije, kroz prirodnu atrakcijsku osnovu i sportsko-rekreativnu ponudu, predstavlja prostor koji kroz trendove suvremene potražnje pruža brojne mogućnosti razvoja sportsko-rekreativnog turizma.

1.2.1. Pješaćenje kao sportska rekreacija u turizmu

Hodanje predstavlja kretanje koracima prilikom čega se jedna noga uvijek nalazi na tlu. Takvo hodanje zahtijeva duži vremenski period koračanja od točke A do točke B i nazivamo ga još pješaćenjem. Prema suvremenim trendovima potražnje pješaćenje postaje sve zastupljeniji oblik turističke ponude.

Pješaćenje je temeljni oblik tjelesne aktivnosti. Ono je najjednostavniji, najzdraviji i najprirodniji oblik ljudskog kretanja. Uzmemo li u obzir geografske i kulturološke razlike prostora u kojem se odvija, pješaćenje možemo podijeliti na nekoliko vrsta sportsko-rekreativnih aktivnosti, dok u turističkom smislu obuhvaća sve vrste aktivnosti koje se vrše osnovnom ljudskom kretnjom: hodom. Kao turistička sportsko-rekreativna aktivnost pješaćenje obuhvaća osnovne aktivnosti planinarenja i trekinga pa ga je teško definirati unutar određenih okvira.

Prema osnovnoj podjeli dijelimo ga na jednodnevno i višednevno pješaćenje. Jednodnevno pješaćenje odnosi se na rute u trajanju od nekoliko sati te se odvija na području rekreativnih pješaćkih i planinarskih staza. Višednevno pješaćenje odnosi se na aktivnost u trajanju od dva i više dana tijekom kojih pješaci mijenjaju lokacije i smještajne jedinice prevaljujući zadanu razdaljinu pješice. U oba slučaja pješaćenje se odvija na trasiranim pješaćkim koridorima koji sadrže određenu infrastrukturu te se nalaze u blizini urbane infrastrukture kao što su smještajni objekti, restorani i dr. (Turistička zajednica Zadarske županije, 2017).

Današnja turistička djelatnost okarakterizirana je pretjeranim masovnim rastom u svim segmentima turističke ponude, sezonalnim karakterom te manjkom kvalitetnih programa i činitelja. Zato se u znanstvenim krugovima sve više promišlja o mogućnostima i orijentaciji na turizam posebnih interesa čija se ponuda temelji na koncentriranim i diferenciranim kapacitetima turističkih djelatnosti s mogućnošću dugoročnog razvoja određenog prostora. To se prvenstveno odnosi na intenzifikaciju, oplemenjivanje i revitalizaciju postojeće ponude, ali

i traganje za novim smjernicama kroz organizacije dodatnih sadržaja. Stoga su dihotomije koje karakteriziraju masovni i turizam posebnih interesa vidljive u klasifikaciji i sistematizaciji ekonomskih, socijalnih i kulturoloških karakteristika (Tablica 1). U turističkoj praksi pješaćenje je orijentirano na ekološki svjestan, socijalno odgovoran, kulturno izvoran i ekonomski profitabilan oblik turizma te ga prema navedenim karakteristikama definiramo kao turizam posebnih interesa. Turizam posebnih interesa odlikuju elementi održivog razvoja i društveno odgovornog poslovanja s ciljem zadovoljenja društveno-ekonomskih potreba domicilnog stanovništva pa stoga možemo reći kako je pješaćki turizam u funkciji čovjeka. Baziran na jedinstvu različitosti, ovaj oblik turizma služi kao korektivni faktor masovnog turizma, te je njegov cilj definirati dodatne vrijednosti turističke ponude kvalitetnim, humanim, kulturno-autohtonim te ekološki svjesnim i odgovornim poslovanjem (Jadrešić, 2010).

Tablica 1. Dihotomije masovnog i turizma posebnih interesa

MASOVNI TURIZAM	TURIZAM POSEBNIH INTERESA
Rast	Sposobnost za održavanjem
Komercijalizacija	Osobna iskustva
Neusklađenost	Usklađenost
Pasivna rasonoda	Aktivna rasonoda
Centralizacija	Decentralizacija
Anonimnost u masi	Snažan individualni identitet
Kvantiteta	Kvaliteta
Homogenost	Heterogenost
Uniformiranost	Različitost
Općenitost	Posebnost
Pasivno prihvaćanje	Kreativno upoznavanje

Izvor: Jadrešić, 2010

Razvoj pješaćkog turizma moguć je s malim ulaganjima na području bilo kojeg kulturnog krajolika. Takav oblik turizma posjeduje potencijal u pogledu socijalnih i ekonomskih koristi za lokalno stanovništvo, ali i promociju turizma posebnih interesa s naglaskom na regionalni razvoj i održivost. Prednosti pješaćkog turizma za destinaciju očituju se u interakciji turista i lokalnog stanovništva čime se promiču socijalne politike, lokalne kulture i očuvanje okoliša. Pješaćki turizam posjeduje visok tržišni potencijal i potiče razvoj

lokalnog gospodarstva ne zahtijevajući posebnu turističku infrastrukturu koja dopunjuje ostale turističke resurse. Prednosti za turiste, ovisno o ponudi, odnose se na samostalni odabir destinacije prema dužini, težini i atraktivnosti pješačkih staza; uz to pješački turizam ne zahtijeva specijalnu opremu i ima pozitivne učinke na zdravlje. Elementi atraktivnosti pješačkih staza i njihove infrastrukture odnose se na sigurnost, razinu zahtjevnosti i pristup, sanitarne čvorove, odmorišta i smještajne kapacitete, sustave održavanja, marketinga i komercijalizacije te broj prirodnih i antropogenih atrakcija (UNWTO, 2021).

Osim elemenata sportsko-rekreativnih aktivnosti u turizmu koji karakteriziraju zadovoljavanje motiva i potrebe turista za kretanjem i tjelesnom aktivnošću unutar odabrane destinacije, pješački turizam posjeduje i elemente avanturističkog turizma. Avanturistički turizam sadrži aktivnosti i oblike turizma kao što su pješaćenje, planinarenje, trekking, ruralni, eko i kulturni turizam, a njegove glavne motive predstavlja avantura, izazov, uspjeh, osvajanje, otkrivanje nepoznatog i potraga za novim. Glavni oblik avanturističkog turizma predstavlja avanturistička rekreacija na otvorenom dok se od pješačkog razlikuje prema izraženijem elementu rizika i potrebom za specijaliziranim vještinama (Rabotić, 2013).

Prema navedenim karakteristikama možemo zaključiti kako se pješački turizam zasniva na održivom razvoju, društveno odgovornom poslovanju i zadovoljenju društveno-ekonomskih potreba, te na ekološkoj i socijalnoj odgovornosti i na kulturnoj izvornosti destinacije. Stoga pješački turizam definiramo kao turizam posebnih interesa čija se aktivnost temelji na različitim oblicima i vrstama pješaćenja u različitim prirodnim ambijentima. Njegova ponuda, s druge strane, bazirana je na selektivnoj tržišnoj segmentaciji prirodnih i antropogenih dobara određene destinacije.

1.2.2. Utjecaj pješaćenja na zdravlje

Evolucijski proces namijenio je ljudskom tijelu kretanje kao primarnu fizičku aktivnost. Opterećenost suvremenim načinom života narušava čovjekov biološki ritam. Izbor rekreativne aktivnosti ovisi o sadržaju koji je najučinkovitiji u zaštiti zdravlja te su motivi za rekreacijom najčešće povezani s uvjetima rada. Sportsko-rekreativne aktivnosti u funkciji turizma oduvijek su bile sinonim za slobodno vrijeme, odmor, obnavljanje energije i pozitivan učinak na psihofizičko zdravlje čovjeka (Andrijašević, 2010).

Kretanje je jedan od bitnijih čimbenika održavanja uravnoteženog i stabilnog organizma i čovjekova zdravlja te predstavlja jednu od glavnih životnih kvaliteta. Sve češća pojava loših navika i zanemarivanja fizičkih aktivnosti uzrokovanih tehničkom revolucijom novog doba ukazala je na važnost zdravog načina života. Kao važan faktor prevencije od raznih bolesti ističe se učestalost pješaćenja i njegov intenzitet koji pomaže prilikom smanjivanja kardiovaskularnih bolesti i nastanka moždanog udara. Koristi pješaćenja vidljive su u smanjenju pretilosti, regulaciji hipertenzije, šećera i masnoća u krvi, poboljšanju cirkulacije i smanjenju stresa. Redovito pješaćenje pozitivno djeluje i na očuvanje gustoće kostiju, prevenciju od osteoporoze, jačanje mišićne mase, jačanje ligamenata i poboljšanje nervno-mišićne veze. Osim na fizičko, pješaćenje ima pozitivan učinak i na mentalno zdravlje, pomaže prilikom liječenja poremećaja depresije, stresa, demencije i psihotičnih poremećaja, te se danas primjenjuje terapijski u velikom broju znanstvenih istraživanja. Prema terapijskoj preporuci svakodnevno pješaćenje u trajanju od 30 minuta ili 150 minuta tjedno produžuje životni vijek (Voukelatos i dr., 2011).

Pješaćenje se danas nameće kao sve popularniji oblik zdravog načina života. Razlog tome je što je jednostavno i prirodno, ne zahtijeva posebne vještine te je popularno među populacijom starije i mlađe životne dobi.

2. GEOGRAFSKI POLOŽAJ I TURISTIČKA ATRAKCIJSKA OSNOVA ISTARSKE ŽUPANIJE

U ovom poglavlju analizirat ćemo turističku atrakcijsku osnovu Istarske županije. Prirodni i geografski elementi te turistička infrastruktura i suprastruktura temelj su turističke valorizacije i prostornog planiranja te čine jedan od glavnih preduvjeta za oblikovanje sportsko-rekreativnog sadržaja u turizmu. Osim prirodnih atrakcija, veliku ulogu prilikom kreiranja turističke ponude predstavljaju i antropogene kulturne atrakcije koje čine jednu od glavnih sastavnica kulturnog krajolika.

2.1. Geografski položaj

Geografski položaj definira određeno prostorno područje u odnosu na druge prostorne cjeline koje mogu biti kontinenti, države, regije, pokrajine i gradovi. Određen je društvenim i političkim obilježjima promjenjivim u vremenu i prostoru te stoga predstavlja dinamično geografsko obilježje. Geografski smještaj određen je prirodnim, uglavnom nepromjenjivim obilježjima, te se stoga smatra statičnim lokacijskim geografskim obilježjem. U turističkom smislu, geografski položaj i smještaj određuju prostor u kojem se odvija turizam, ali i kulturni, društveni i gospodarski elementi turističke ponude. Prometnim povezivanjem ostvaruje se utjecaj jednog prostora na drugi te se definira turistička i gospodarska važnost određene prostorne cjeline. Stoga možemo zaključiti kako geografski položaj, smještaj i prometno-geografska povezanost definiraju turistički razvoj određene destinacije.

2.1.1. Opća obilježja geografskog položaja

Istra kao geografska cjelina predstavlja višeznačni regionalni pojam. Istarski je poluotok s tri strane okružen morem, nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Jadranskog mora te je najzapadnija regija Republike Hrvatske (Rt Lako je najzapadnija točka Republike Hrvatske). Sjeverna granica poluotoka određena je linijom od Miljskog zaljeva u blizini grada Trsta do Prelučkog zaljeva zapadno od grada Rijeke. Ukupne je površine 3476 km² te se administrativno nalazi na prostoru Italije, Slovenije i Hrvatske. Od ukupne površine poluotoka Republici Hrvatskoj pripada 3130 km², 2814,21 km² nalazi se u Istarskoj županiji dok je 315,79 km² u Primorsko-goranskoj županiji. Dužina obale Istarske županije iznosi 539 kilometara od čega

327 kilometara čini zapadnu, a 212 kilometara istočnu obalu (Istarska županija-Regione Istriana, 2021).

Istarska je županija područna jedinica regionalne samouprave u okviru Republike Hrvatske, a čine ju jedinice lokalne samouprave gradova Buje, Buzet, Labin, Novigrad, Pazin, Poreč, Pula, Rovinj, Umag i Vodnjan te općina Bale, Barban, Brtonigla, Cerovlje, Fažana, Funtana, Gračišće, Grožnjan, Karojba, Kanfanar, Kaštelir-Labinci, Kršan, Lanišće, Ližnjan, Lupoglav, Marčana, Medulin, Motovun, Oprtalj, Pićan, Raša, Sveta Nedjelja, Sveti Lovreč, Sveti Petar u Šumi, Svetvinčenat, Tar Vabriga, Tinjan, Višnjan, Vižinada, Vrsar i Žminj (sl. 1). Upravno i administrativno središte županije je grad Pazin (Istarska županija-Regione Istriana, 2021).

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, u Istarskoj županiji živi 208 055 stanovnika, prosječna naseljenost iznosi 73 stanovnika na km², dok stanovništvo u gradovima čini 69,2%, a u općinama 30,8% stanovništva (Državni zavod za statistiku, 2021).

Slika 1. Gradovi i općine Istarske županije

Izvor: Istarska županija-Regione Istriana, 2021

Geografski položaja Istre vrlo je značajan jer se regija nalazi na dodiru velikih prirodnih cjelina Alpa i Dinarida, Panonske zavale, Padske nizine i najsjevernijeg središnjeg dijela Sredozemnog mora koji prodire u europsko kopno. Upravo navedeni čimbenici utjecali su na povijesnu isprepletenost triju civilizacijska kruga na području Istre: slavenskog, romanskog i germanskog. Ti su civilizacijski krugovi oblikovali i kulturni krajolik ostavljajući za sobom bogatstvo kulturne baštine koja danas predstavlja ključnu turističku atrakciju (Vojnović, 2016).

2.1.2. Turističko-geografski položaj

Turističko-geografski položaj određuju promjenjiva politička i društvena obilježja te je definiran u odnosu na druge prostorne cjeline, odnosno blizinu emitivnih tržišta i većih urbanih i industrijskih središta. Iz navedenog možemo zaključiti kako turističko-geografski položaj predstavlja prostorni odnos između turističke destinacije i emitivnih područja, a zasniva se na pravcima turističkih kretanja.

Iako prostorno mala, Istarska je županija na dodiru srednjoeuropsko-alpske, balkansko-dinarske, panonsko-podunavske i sredozemno-jadranske europske regije što se pozitivno odražava i na prometno-geografski položaj i prometnu povezanost (Blažević i Knežević, 2006). Ekonomska stabilnost te broj i blizina stanovništva emitivnih regija najvažniji su elementi regionalnog turističko-geografskog položaja Istarske županije. Turistički najznačajnije emitivne države za Istarsku županiju su Njemačka, Austrija, Švicarska, Češka, Slovačka, Mađarska, Slovenija, Italija, Srbija, Bosna i Hercegovina te prostor matične države Hrvatske. U navedenim emitivnim zemljama živi 100 milijuna stanovnika naseljenih većinom u urbanim milijunskim aglomeracijama kao što su Beograd, Zagreb, Prag, Budimpešta, Beč, München i Milan, ali i manjim urbanim aglomeracijama kao što su Maribor, Ljubljana, Graz, Salzburg, Sarajevo, Udine, Torino i Bratislava (Vojnović, 2016).

Prema navedenom možemo zaključiti kako Istarska županija zbog blizine i bogatstva stanovništva emitivnih turističkih regija ima povoljan turističko-geografski položaj.

2.1.3. Prometno-geografski položaj i prometna povezanost kao element turizma

Prometno-geografska povezanost analizira povezanost i raširenost određenih oblika prometa u geografskom prostoru kontinenta, države, regije ili neke druge prostorne jedinice. Malić (1995) smatra kako definicija prometno-geografske povezanosti podrazumijeva sveukupnost međusobnog komuniciranja grupa i pojedinaca u prostoru, bilo da se radi o prijevozu, prijenosu ili kretanju ljudi svladavajući prostor prema prometno-geografskim, društvenim i prirodnim čimbenicima.

Prometno-geografska povezanost najvažniji je čimbenik regionalnog razvoja turizma. Kao glavni razlog gradnje prometnih komunikacija smatra se povećan pristup urbanim i ruralnim turističkim aglomeracijama, ali i značajniji pristup zapošljavanju. Prometna povezanost oblikuje i definira ekonomski povoljne prostore za turizam te dostupnost i perspektivu destinacije u odnosu na one manje pristupačne. U suvremeno turističko doba prometna povezanost karakterizirana je potrebom za bržim i pouzdanijim komuniciranjem kroz povećanu individualnu i grupnu motorizaciju kako bi se unaprijedila prostorna pokretljivost stanovništva (Lukić, 2009).

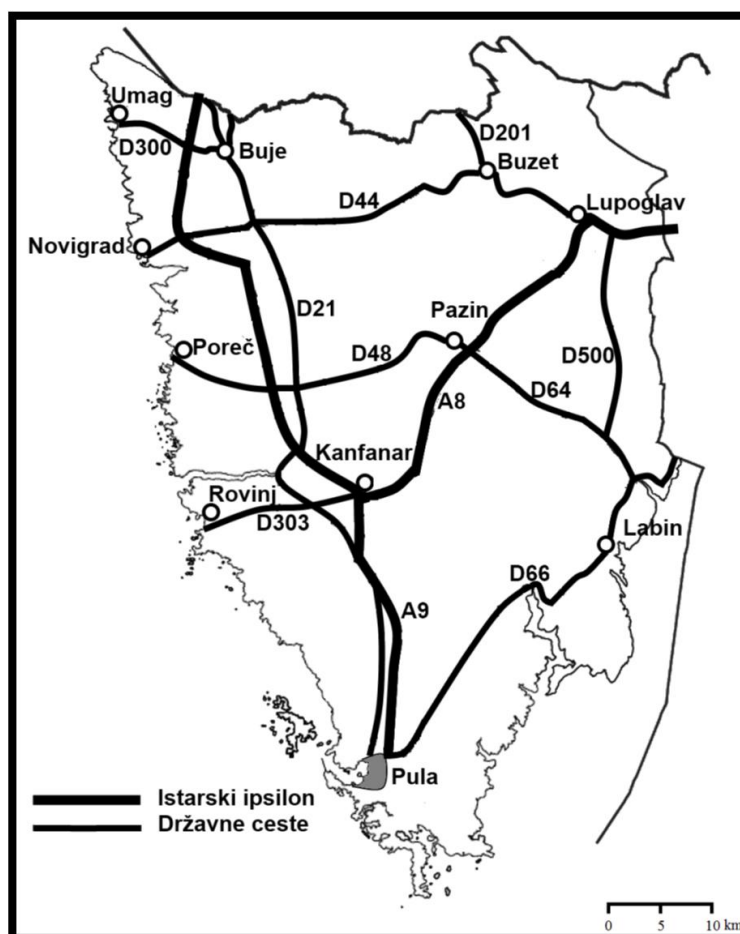
Okosnicu prometnog sustava Istarske županije čine pomorska i kopnena infrastruktura, odnosno cestovna i željeznička mreža, pomorske luke te infrastruktura zračnog prometa. Ukupna duljina cestovne mreže Istarske županije iznosi 1 812,95 kilometara od čega 141,7 kilometara čini autoput, 380,2 državne, 698,95 županijske i 733,8 kilometara lokalne ceste (Istarska županija-Regione Istriana, 2021). Autoput Istarski ipsilon najznačajnija je prometnica Istarske županije. Sastoji se od sjeveroistočne dionice autoceste A8 (Tunel Učka-Pazin-Kanfanar) dužine 64,28 kilometara i sjeverozapadne dionice autoceste A9 (Umag-Kanfanar-Pula) duljine 76,79 kilometara (Slika 2) (Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture Republike Hrvatske, 2021).

Ulogu koncesionara autoputa Istarski ipsilon obnaša tvrtka Bina-Istra d.d. koja se bavi upravljanjem, gradnjom, financiranjem i projektiranjem autoceste. Istarski ipsilon tunelom Učka (5062 m) Istarsku županiju cestovno povezuje s Primorsko-goranskom županijom i autocestom A6, koja povezuje gradove Rijeku i Zagreb, dok je na prometnom čvoru Matulji povezana s autocestom A7, europskim sustavom autocesta E61 i emitivnim tržištima Slovenijom, Austrijom i Njemačkom. Autocesta A6 u Zagrebu spaja se na europski sustav autocesta E59, E65, E70 i E71 povezujući Istarsku županiju s emitivnim tržištima Srbijom, Slovenijom, Mađarskom, Češkom, Slovačkom, Austrijom, Njemačkom i Poljskom. Na prometnom čvoru Umag, na graničnom prijelazu Plovanija s Republikom Slovenijom, dionica

Istarskog ipsilona A9 povezuje Istarsku županiju s Republikom Slovenijom, Italijom, Austrijom i Njemačkom (European Roads and City Maps, 2021).

Prometno najzastupljenije državne ceste u funkciji turizma na području Istre su D21 (Granični prijelaz s Republikom Slovenijom-Kaštel-Buje-Medaki-Bale-Pula), D44 (Nova Vas-Ponte Porton-Buzet-čvor Lupoglav), D48 (Baderna-Pazin-Rogovići), D64 (Pazin-Potpician-Vozilići), D66 (Pula-Labin-Opatija-Matulji), D75 (Savudrija-Umag-Novigrad-Poreč-Vrsar-Vrh Lima-Bale-Pula) i D77 (Pula-Žminj-Pazin) (Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture Republike Hrvatske, 2021).

Slika 2. Istarski ipsilon i državne ceste u Istarskoj županiji

Izvor: Vojnović, 2016

Na području Istarske županije nalazi se 5,6% željezničkih pruga Republike Hrvatske odnosno 155,2 kilometra. Prostorna gustoća željezničkih mreža veća je od prosjeka Hrvatske, ali značenje željeznica u prometnom sustavu Istarske županije još je uvijek nedostatno. S obzirom na to da željeznički tunel kroz Učku ne postoji jedina putnička povezanost Pule i

Zagreba odvija se zaobilazno preko Ljubljane kroz Republiku Sloveniju, željezničkom linijom Pula-Kanfanar-Pazin-Buzet-Divača u dužini od 122 kilometra. Raška pruga, željeznička linija između Lupoglava i Štalija, izgrađena je za potrebe prijevoza rudnih zaliha s područja Raše. Zatvaranjem ugljenokopa i nerazvijanjem putničkog prijevoza pruga nikada nije ispunila predviđene kapacitete te se stoga planira njezino zatvaranje ili prenamjena u turističke svrhe. Nepostojanje izravne željezničke veze Istarskih i Hrvatskih željeznica rezultiralo je padom konkurentnosti željezničkog prometa prema broju prevezenih putnika u Istri, ali i nedostatnom funkcionalnom integracijom Istre prema Riječkoj makroregiji te gradskim središtima sjeverne Italije i Slovenije (Njegač, 2010). Pomicanjem granica Europske unije i liberalizacijom međunarodnog prometa, očekuje se revalorizacija željezničkih linija u Istri te povezivanje s ostatkom Hrvatske i drugim Europskim zemljama.

Međunarodna Zračna luka Pula kapaciteta je 1 000 000 putnika godišnje te se bazira na očekivanom kapacitetu prometa od 5 000 putnika i 10 zrakoplova istovremeno. U posljednjih nekoliko godina zastupljenost charter kompanija zamijenile su kompanije koje lete na redovnim linijama te niskobudžetne kompanije čime je broj letova povećan, a o tome nam govore i podaci iz 2019. godine kada je prevezeno je 777 568 putnika. Istarska županija direktnim zračnim linijama iz grada Pule povezana je s 15 zemalja i 67 gradova. Neke od njih su Srbija (Beograd), Belgija (Bruxelles), Danska (Kopenhagen), Finska (Helsinki), Rusija (Moskva), Ukrajina (Kijev), Irska (Dublin), Škotska (Edinburg, Glasgow), Nizozemska (Amsterdam, Rotterdam), Francuska (Pariz, Nantes, Bordeaux), Norveška (Oslo, Stavanger), Švicarska (Basel, Ženeva, Zurich, St. Gallen), Njemačka (Berlin, Köln, Frankfurt, Stuttgart, Düsseldorf, München) i Velika Britanija (London, Birmingham, Manchester, Bristol, Leeds, East Midlands, Doncaster, Liverpool). Od hrvatskih gradova Zračna luka Pula direktno je povezana sa Zadrom, Splitom, Osijekom i Zagrebom. Od 29 zrakoplovnih kompanija koje posluju na području Zračne luke Pula najzastupljenije su Ryanair, Eurowings, Lufthansa i British Airways (Zračna luka Pula, 2021).

Na području Istarske županije postoji i manja zračna luka Vrsar namijenjena turističkom prometu manjih zrakoplova za izletničke i sportske letove te sportska uzletišta u Buzetu, Karigadoru i Medulinu (Campanož) koje služe za sportske letove zmajevima i jedrilicama (Istarska županija-Regione Istriana, 2021).

U Istarskoj županiji nalazi se 7 pomorskih luka županijskog značaja otvorenih za javni promet. To su Pula, Brijuni, Rovinj, Poreč, Novigrad, Umag i Plomin. Istočna obala Istarske županije povezana je s otokom Cresom preko trajektnog pristaništa na relaciji Brestova-Porozina, dok je zapadna obala preko luke Pula sezonski povezana sa Zadrom linijom

katamarana Pula-Unije-Susak-Mali Lošinj-Ilovik-Silba-Zadar. Međunarodnim brodskim linijama sezonskog turističkog karaktera Istarska je županija povezana s Venecijom i Trstom u Italiji čija su pristaništa turistička središta Pula, Rovinj, Poreč i Umag. Zbog povoljnog geografskog položaja i prirodnih karakteristika, pulska se luka smatra jednom od najboljih prirodnih luka u cijelom Jadranu (Istarska županija-Regione Istriana, 2021).

Značenje prikazanog pomorskog prometa umanjeno je činjenicom da je glavna putničkog prijevoza sezonskog karaktera i uglavnom usmjerena na povezanost s Italijom dok je povezivanje Istre s kvarnerskim otocima zastupljeno u manjoj mjeri.

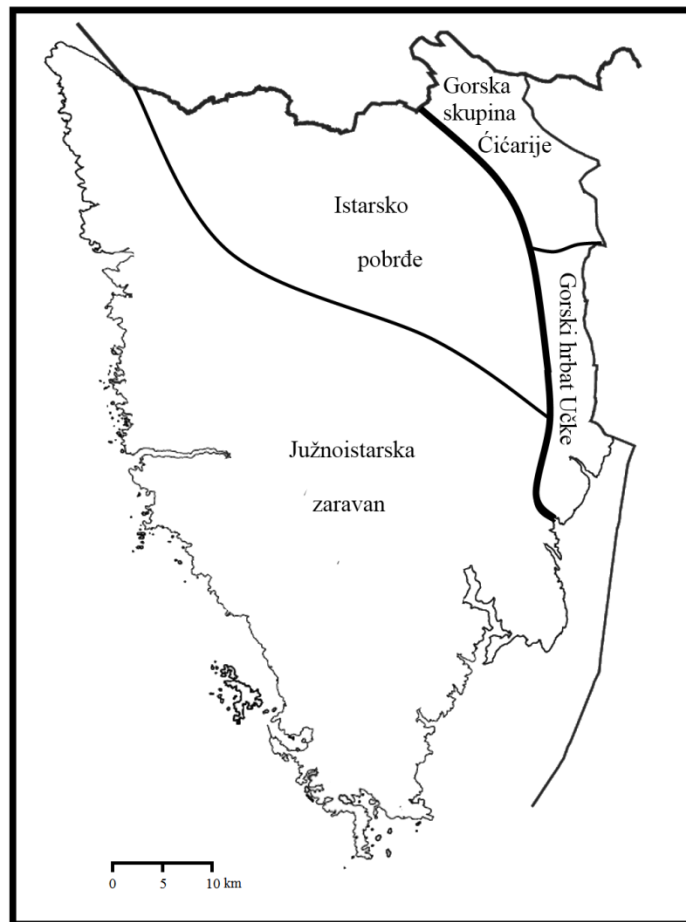
2.2. Geomorfološka obilježja

Geomorfološka regionalizacija vrši se diferencijacijom reljefa određenog područja prema posebnim obilježjima po kojima se ono razlikuje od bilo kojeg drugog. Pritom se morfostrukturološke značajke i geološka struktura smatraju osnovnim pokazateljima regionalizacije. Prema megamakrogeomorfološkoj podjeli hrvatski dio Istre pripada regiji Dinarskog gorskog sustava koji dijelimo na pet makrogeomorfoloških regija: Južna Dalmacija s arhipelagom, Centralna Dalmacija s arhipelagom, Sjeverozapadna Dalmacija s arhipelagom, Gorska Hrvatska i Istarski poluotok s Kvarnerskim primorjem i arhipelagom. Područje Istarskog poluotoka prema geomorfološkoj regionalizaciji dijelimo na prostor dvije mezogeomorfološke regije (Slika 3) (Bognar, 2001).

Gorska skupina Ćićarije s Učkom čini mezogeomorfološku regiju reljefa unutrašnje Istre s Istarskim pobrđem i Južnoistarskom zaravni. Subgeomorfološka regija Južnoistarske zaravni obuhvaća područje sjeverozapadne, središnje, južne i dijelove jugozapadne unutrašnje Istre, odnosno područje općina Barban, Kanfanar, Kaštelir-Labinci, Sveta Nedelja, Sveti Lovreč, Sveti Petar u Šumi, Svetvinčenat, Višnjan, Vižinada, Tinjan, Žminj i manje dijelove općina Grožnjan i Kršan te gradova Buje i Pazin. Bognar (1996) navodi kako su pobrđa i brežuljkasta pobrđa Istre oblikovana na flišu vanjskih Dinarida. Razvijen je tip rotacijskih, slojnih i blok klizišta na dodiru mikrotektonski razlomljenog strmca Gorske skupine Ćićarije i Učke te vertikalno raščlanjenog flišnog pobrđa Istre. Subgeomorfološka regija istarsko pobrđe dijeli se na zavale Boljunskog i Čepićkog polja, Grobničko-gradinjsko pobrđe, Dragučko pobrđe, Momjansko pobrđe i plato Savudrija-Buzet. Na području istarskog pobrđa nalaze se općine Cerovlje, Oprtalj i Motovun, dijelovi općina Gračišće, Grožnjan, Karojba, Lupoglav i Pićan te većinski teritorij gradova Buzeta, Buja i Pazina. Gorska skupina Ćićarije s Učkom nalazi se na prostoru istočne, sjeveroistočne i sjeverne Istre na čijem se području nalazi općina

Lanišće, istočni dijelovi općina Lupoglav i Kršan te rubni sjeveroistočni dio grada Buzeta (Mihljević, 1996., navedeno u Vojnović, 2016).

Slika 3. Subgeomorfološke regije Istre

Izvor: Vojnović, 2016

Reljef kao prirodni čimbenik turističke atrakcijske osnove predstavlja preduvjet pojavnih oblika i svih ostalih utjecaja prirodnih elemenata u prostoru. To su kvalitativni elementi površinskog i pripovršinskog stijenskog kompleksa, klime, tla, vegetacije, hidrografski elementi i dr. (Blažević i Knežević, 2006).

Prema Kušenu (2002) dinamiku reljefa čine brdska i planinska uzvišenja koja pružaju mogućnosti za sportsko-rekreativne aktivnosti u funkciji turizma. Brdsko planinski prostor turistički je atraktivniji od ravničarskog zbog dinamičnijeg i slikovitijeg krajobraza te pruža značajnije obrazovne i osjetilne spoznaje. Stoga možemo reći kako su, osim sunca i mora,

nadmorska visina i nagib padina najatraktivnija geografska obilježja u turizmu, naročito za oblike turizma posebnih interesa kao što su biciklizam, planinarenje, sportsko penjanje, alpinizam i pješaćenje.

Reljef je skup svih neravnina i ravnina na zemljinoj površini. Najčešći reljefni oblici su uzvišenja (brijeg, brdo, gora, planina...), udubljenja (ponikva, kotlina...) i ravnice (visoravni, nizine). Gorski okvir Učke i Ćićarije čine zaravni usječene u padine kredno vapnenačke serije, poznate i kao dinarski krš karakterističan po diferencijaciji mikroreljefa i izmjenama krških dolina. Na području Ćićarije nalazi se najviši vrh istarskog poluotoka Planik (1 273 m) te najviši vrh Istarske županije Žbevnica (1 014 m) koji je ujedno i najzapadniji vrh Hrvatske iznad 1 000 metara nadmorske visine. Najviši vrh Istarskog poluotoka Vojak (1396 m) nalazi se na gorskom hrptu Učke u Primorsko-goranskoj županiji. Istarsko pobrđe karakteristično je po visinskim predjelima do 500 metara nadmorske visine, a najistaknutija uzvišenja tog prostora su Trba (458 m) u općini Gračišće, Orljak (470 m) u gradu Pazinu, Veliki Repavac (492 m) u općini Oprtalj, Straževica (460 m) i Stari Draguč (503 m) u općini Cerovlje. Prostornu cjelinu Južnoistarske zaravni karakteriziraju uzvišenja do 200 metara nadmorske, ujedno i najzastupljenije reljefne oblike Istarske županije, te je stoga pogodnija za poljodjelstvo i gradnju turističkih objekata od ostalih dijelova Istre (Vojnović, 2016).

Osnovni element reljefa predstavljaju padine i njihov nagib koji je definirani kutom koji zatvara površina terena s vodoravnom ravninom. Nagib terena nastaje neposrednim djelovanjem endogenih i egzogenih procesa. Morfološku klasifikaciju možemo temeljiti na dominantnim morfološkim procesima koji se aktiviraju ovisno o veličini nagiba i odgovarajućim reljefnim oblicima. Prema kategorizaciji nagiba padina, na pojedinim dijelovima Ćićarije pojavljuju se nagibi veći od 55° dok prostor Istarskog pobrđa karakteriziraju nagibi padina od 5 do 12° i 12 do 32° dok su nagibi od 32° do 55° nešto manje zastupljeni. Za Južnoistarsku zaravan karakteristični su nagibi od 0 do 2° i 2 do 5° (Lozić, 1996).

Ukupna dužina Istarske obale iznosi 539 kilometara od čega Istočnom Istarskom priobalju pripada 212 kilometara. U morfološkom smislu to područje predstavlja uzak krški prostor s velikim nagibom padina, i zato je turistički manje valoriziran, dok prema unutrašnjosti dominira otvoren dolinski prostor rijeke Raše s pritocima. Morfološku atrakciju istočne obale čini Raški zaljev nastao podizanjem razine mora prije 10 000 do 15 000 godina, a njegove su obale strme i nepristupačne te obrasle sredozemnom vegetacijom. Zapadno Istarsko priobalje s otocima ukupne je dužine 327 kilometara, razvedenije je od istočnog i karakterizira ga raščlanjenost krškog reljefa pa su stoga česte pojave reljefni oblika kao što su doci, uvale,

ponikve i manji otoci. Od reljefnih atrakcija važnih za turizam svakako vrijedi istaknuti Limski kanal, odnosno rijas, potopljeno riječno ušće koje se nastavlja na suhodolinu Limska draga, riječno korito nekadašnjeg vodotoka Lim.

Od morfoloških atrakcija Istre potencijalne turističke atrakcije predstavljaju i krški oblici špilje i jame. Na području unutrašnje Istre nalazi se više od tisuću speleoloških objekata od čega su četiri dublja od 250 metara. To su ponor Bregi (-273 m) na području Žminjštine, jama Kobiljak (-286 m) pored Buzeta, jama u Birbovoj dragi (-291 m) i Rašporska jama (-361 m) pokraj Račje Vasi u općini Lanišće. Speleološki objekti duži od 1 000 metara su jama pored Birbove drage (1 001 m), špilja Piskavica (1 036 m) kraj Gologorice, ponor Kolinasi (1 278 m) u okolici Buzeta, Rašporska jama (1 466 m), kaverna u tunelu Učka (1 490 m) i Bregi (2 055 m) (Komisija za speleologiju Hrvatskog planinarskog saveza, 2011., navedeno u Vojnović, 2016).

2.3. Hidrogeografska obilježja

Hidrogeografska obilježja temeljni su turistički resurs u sustavu prirodnih atrakcija, ali i preduvjet za planiranje i realizaciju turističkih aktivnosti određene turističke regije. To se prvenstveno odnosi na primorske regije te destinacije uz rijeke, jezera i termomineralne izvore. More na području Istre predstavlja temeljnu prirodnu atrakciju i dio kulturnog krajolika te je stoga jedan od ključnih čimbenika razvoja sportsko-rekreativnog turizma.

Prema Blaževiću (2006) fizičko kemijska svojstva mora čine temperatura, prozirnost i slanoća, a kao značajan turistički faktor vrijedi istaknuti i gibanja morske vode kao što su valovi i morske mijene. Površina Jadranskog mora iznosi 138 595 km² od čega hrvatskom primorju pripada 31 000 km², dio je zaljeva Sredozemnog mora s kojim je povezano Otrantskim vratima, a njegovu obalu čini 1 185 otoka, otočića i hridi. Najveća izmjerena dubina iznosi 1 233 m (Južnojadranska zavala), najplići je sjeverozapadni dio s dubinama do 50 m, dok je njegova prosječna dubina 252 m. Površinska temperatura Jadranskog mora najtoplija je u kolovozu kada u prosjeku iznosi između 22 i 25 °C, a najniža u ožujku kada u prosjeku iznosi između 9 i 11 °C dok je zaleđivanje mora u rubnim dijelovima plitkih i malih uvala vrlo rijetka pojava. Prozirnost Jadranskog mora ovisi o njegovoj temperaturi, slanoći i ekološkim obilježjima, izraženija je na pučini gdje doseže do 56 m, a manja u obalnim područjima. Prosječna slanoća mora iznosi 38 ‰ otopljenog natrijevog klorida, a uvelike ovisi o dotoku slatkih voda s kopna i dotoku Sredozemnog mora kroz Otrantska vrata na jugu. Površina Jadranskog mora smirena

je, a na nastanak valova najviše utječu vjetrovi bura, jugo te u manjoj mjeri maestral i lebić (Magaš, 2013).

Zbog intenzivne modre boje, visokog stupnja prozirnosti, bioraznolikosti i očuvanosti Jadransko more spada u jedno od turistički najatraktivnijih destinacija svijeta. Osim krajobraznih vrijednosti Jadransko more predstavlja valoriziranu turističku atraktivnost u pogledu odvijanja kupališnog, zdravstvenog i sportsko-rekreativnog turizma.

Vode na kopnu jadranskog slijeva Istre čine porječja Mirne, Raše, Dragonje, Boljunčice i ponornice Pazinčice. Od ostalih hidrogeografskih obilježja ističu se jezero Butoniga i termomineralni i radioaktivni izvor Istarskih toplica. Rijeka Mirna (53 km) najduži je površinski vodotok Istre, površina njezinog neposrednog sliva iznosi oko 380 km², a njezin ukupan sliv skoro je dvostruko veći radi pritoka krških izvora. Uzvodni dio Mirne nalazi se na flišnom području podno padina Ćićarije gdje se spajaju njezini glavni ogranci Rječina i Draga kojima se pridružuju izvori Tombazin i Sv. Ivan kod Buzeta. Nizvodno od Buzeta Mirna prolazi kanjonom dugim 5 kilometara, a radi posljedica različite geološke građe kod toplica Sv. Stjepana proširuje svoju naplavnu ravnicu do Tarske vale istočno od Novigrada gdje se ulijeva u more. Njezini pritoci su Butoniga s pritocima Dragućkim i Račićkim potokom te krška vrela Bulaž i Gradole. Rijeka Raša nastaje spajanjem Karbunskog potoka i vodotoka Posert kod naselja Potpićan, i ukupne je dužine 50 kilometara, dok površina njezinog neposrednog sliva iznosi 180 km². Raša je najsloženije porječje Istre: osim Karbunskog i potoka i vodotoka Posert, u svome gornjem toku Raša prima vodu iz povremenih i stalnih krških izvora Sušak, Grdak, Sušmica, Sv. Anton, Bolobani, Češljari i Rakonek do kojih voda dolazi podzemnim krškim tokovima Pazinskog potoka. Krapanski potok ulijeva se u Rašu u Raškom polju i njen se tok nastavlja prema Raškom zaljevu gdje se ulijeva u more (Istarska županija-Regione Istriana, 2021).

Rijeka Dragonja dužine 28 kilometara nastala je spajanjem više potoka kod mjesta Gračišće, a površina njezinog sliva iznosi 95,6 km². Donji tok Dragonje čini naplavna ravnica meliorirana poljoprivrednim površinama dok se s južne strane u nju ulijevaju krško vrelo Bužin i vodotok Argila. Dragonja je pluvijalnog riječnog režima sredozemnog tipa te ljeti često presuši, dok u mjesecima s izraženijim oborinama njezin vodostaj brzo naraste te ponekad i poplavi okolna područja. Sredinom 20. stoljeća tok rijeke Dragonje preusmjeren je u kanal Sv. Odorika, dok kroz njezino staro korito teku vode pritoke Drnice. Rijeka Dragonja čini prirodnu granicu između Hrvatske i Slovenije, a njezino ušće nalazi se u Piranskom zaljevu (Benac i dr., 2017).

Vojnović (2016) navodi kako ukupna površina porječja Boljunčice iznosi 149 km² dok je dužina njezina vodotoka 20 kilometara, nastala je spajanjem glavnog toka koji izvire na 360 metara nadmorske visine kod mjesta Lupoglav i potoka Vela Draga koji izvire na zapadnim padinama Učke na 936 metara nadmorske visine. Boljunčica protječe Boljunskim poljem na čijem se kraju nalazi brana Letaj izgrađena za potrebe prihvata bujičnih voda. Do tridesetih godina 20. stoljeća Boljunčica se ulijevala u jezero u Čepićkom polju koje se potom ulijevalo u rijeku Rašu. Izgradnjom 4,5 kilometara dugog hidrotehničkog tunela 1932. godine njezin tok preusmjeren je u Plominski zaljev gdje se ulijeva u more (Benac i dr. 2017).

Pazinski potok ili Pazinčica vodotok je u središnjoj Istri dug 14 kilometara, izvire u općini Cerovlje kraj sela Borut, a ulijeva se u Pazinski ponor u gradu Pazinu. Nakon Pazinskog ponora Pazinski potok izvire na površinu u dolini rijeke Raše dok drugi podzemni krak otječe prema južnom dijelu Istre. Ukupna površina njegova porječja iznosi 77 km² dok su najatraktivniji dijelovi Pazinski ponor i Zarečki krov (Vojnović, 2016).

Kao turistički najatraktivniji hidrogeografski resurs na području unutarnje Istre izdvajaju se termomineralni izvori Istarske toplice. Kupališni kompleks nalazi se u dolini rijeke Mirne u općini Oprtalj kod mjesta Gradinje, a njegova radioaktivna sumporna voda koristi se za liječenje bolesti ženskih organa, kože, nosa, uha, grla i kostiju. Na području toplica nalaze se četiri termomineralna izvora vode, temperatura vode jednog izvora iznosi između 32 i 34 °C, dok temperatura vode ostalih triju izvora iznosi 20, 29 i 36,5 °C. Uz navedene tekućice, krajobraznu atrakciju predstavlja i akumulacijsko jezero Butoniga koje služi za potrebe vodoopskrbe te iz tog razloga turističke aktivnosti na jezeru nisu dopuštene (Vojnović, 2016).

Vode na kopnu predstavljaju krajobrazna obilježja i prirodne atrakcije unutarnje Istre čiji turistički potencijal nije u potpunosti iskorišten. Turističkom valorizacijom navedenih prirodnih dobara uvelike bi se smanjio udio sezonalnosti u istarskom turizmu.

2.4. Klima i vegetacija

Klima i vegetacija predstavljaju jedne od najbitnijih prirodnih atrakcija i najvažnije prirodne čimbenike za planiranje razvoja turizma unutar turističke destinacije. Prema Šegoti i Filipčiću (1996) klimu definiramo kao prosječno stanje atmosfere nad određenim mjestom u određenom razdoblju uzimajući u obzir ekstremna i prosječna odstupanja dok je vrijeme momentalno stanje atmosfere na određenom mjestu. Iako je temperatura zraka klimatski element koji najviše pridonosi ugodi boravka, ostale sastavnice koje čine termički komfor

turističke destinacije su vjetar, raspodjela i količina padalina, vlažnost zraka i količina dnevne insolacije.

Klimatska obilježja Istre uvjetovana su morem, kopnom i nadmorskom visinom. Prema Koppenovoj klasifikaciji klime Istru karakteriziraju dva tipa umjereno tople vlažne klime (Cf) u kojoj su padaline ravnomjerno raspoređene tijekom cijele godine te stoga nema suhog razdoblja. Obalno područje Istre karakterizira podtip umjereno tople vlažne klime (Cfa) s blagim zimama i prosječnom siječanjском temperaturom od 6 °C te vrućim ljetima i srednjom srpanjskom temperaturom od 22 °C. U kontinentalnom dijelu Istre prevladava umjereno topla vlažna klima (Cfb) s blagim ljetima i nešto nižim zimskim temperaturama. Srednja srpanjska temperatura srpnja iznosi 20 do 22 °C, a siječanjска od 0 do -3 °C (Šegota i Filipčić, 1996).

Glavne meteorološke postaje na obalnim područjima nalaze se u gradovima Rovinju, Poreču i Puli, dok su to unutrašnjosti Abrami pored Buzeta, Pazin i Učka koja se administrativno nalazi u Primorsko-goranskoj županiji. Temperatura zraka temeljni je klimatski element koji se odražava na gospodarske aktivnosti i svakodnevni život ljudi pa tako i turizam. Prosječna godišnja temperatura zraka u Poreču iznosi 13,3 °C, Pazinu 11,3 °C, a na Učkoj 5,8 °C. Najtopliji je mjesec srpanj s godišnjim prosjekom srednje temperature od 14,5 °C izmjerenih na vrhu Učke, 21,2 °C u Pazinu i 22,8 °C u Poreču i Puli, a najhladniji siječanj čija srednja mjesečna temperatura na vrhu Učke iznosi -1,3 °C, u Pazinu 2,9 °C te 5 °C u Puli. Apsolutni temperaturni maksimum izmjeren je u kolovozu 1992. godine u meteorološkoj postaji Abrami i iznosio je 39 °C, a najniži na Učkoj 1985. godine te je iznosio -24,3 °C. Najveći temperaturni minimum u naseljenim mjestima izmjeren je u Pazinu iste godine te je iznosio -18,7 °C. Najveća srednja godišnja insolacija u Istri izmjerena je mjernoj postaji Poreč (2 510,2 sati), zatim u Rovinju (2 407,2) te u Pazinu (2 402,8) dok je najmanja na području Učke gdje iznosi između 1 900 i 2 000 sati (Vojnović, 2016).

Prosječna količina insolacije iznosi 2 388 sati godišnje, a zbog dužih i vedrijih dana ljeti, prosječna dnevna insolacija u zapadnom istarskom priobalju iznosi i do 10 sati dnevno (Turistička zajednica Istarske županije, 2021)

Količina padalina u Istri ravnomjerno je raspoređena prema mjesecima u godini s nešto izraženijom brojkom u jesenskim, a manjom u ljetnim mjesecima. Najkišovitiji je mjesec listopad s prosječnim brojem padalina od 110,13 mm/m² na obalnom području (mjerne postaje Rovinj, Poreč i Pula), 134,15 mm/m² u unutrašnjosti Istre (mjerne postaje Pazin i Abrama), dok je na vrhu Učke u listopadu izmjereno 174,4 mm/m² kiše. Najsušni mjesec je srpanj s prosjekom od 43,6 mm/m² kiše na obali i 64,25 mm/m² kiše u unutrašnjosti Istre dok je na mjernoj postaji Učka u istom mjesecu izmjereno 76,2 mm/m². Prema prikazanim podacima

možemo vidjeti kako je najučestalija vrsta padalina kiša dok je snijeg u Istri vrlo je rijetka pojava. Prosječan broj dana sa snijegom u svim mjernim postajama iznosi 1,54 dana, osim na Učkoj gdje je zabilježeno 106,6 dana. Srednja godišnja vlažnost zraka iznosi 71% u mjernoj postaji Pula te 83% u mjernoj postaji Učka (Vojnović, 2016).

Najčešći vjetrovi na području Istre su bura, jugo i maestral, a radi njihove brzine i učestalosti na području Istre sve češće su zastupljeni kao turistička atrakcija pojedinih sportsko-rekreativnih aktivnosti na otvorenome kao što su jedrenje, panoramski letovi jedrilicama, zmajevima i dr.

Prikazani klimatološki podaci izmjereni su u rasponu posljednjih 25 do 35 godina, a kao standardni period uzeto je razdoblje od 30 godina. Prema prikazanim klimatskim obilježjima turističke aktivnosti u unutrašnjosti Istre mogu se odvijati tijekom cijele godine, dok je na obalnom području izraženija sezonalnost u ljetnim mjesecima koju uvjetuje ovisnost turizma o temperaturi zraka i morske vode, odnosno količini dnevne insolacije.

Prikazani klimatski elementi istarskog poluotoka utječu i na stanje vegetacije. Kušen (2002) smatra kako odlike klime nekog područja ne određuju samo ritam rada i odmora čovjeka već i značajke biljnog svijeta koji predstavljaju glavne motive prilikom dolaska u receptivnu destinaciju.

Prirodna vegetacija Istre raznolika je, a na istom prostoru susreću se mediteranska i eurosibirska regija geobotaničkog flornog carstva. Mediteranska regija nalazi se na području jadranskog primorja te se dijeli na eumediteransku i submediteransku zonu. Na području eumediteranske zone prevladava biljni pokrov zimzelene šume hrasta crnike, crnog jasena i makije, a na istom području zastupljeni su i veliki vrijes, planika, zelenika, brnistra, lovor, lemprika, mirta i tršlja. Navedene biljne vrste prostiru se na području obalne Istre do općine Tar-Vabriga na sjeveru, a osim na obali eumediteranska zona prostire se i u unutrašnjem dijelu istočne Istre na području općina Kršan (sjeverne padine Plominske drage), Barban (uvala Blaz) i općine Kanfanar na zapadu (sjeverne padine Limske drage). Submediteransku zonu u nižem geografskom pojasu obilježavaju prirodne termofilne šume bijelog graba i hrasta medunca koje se nastavljaju na šume hrasta medunca i crnog graba u višim zonama zimzelene vegetacije. Uz navedene vrste u submediteranskoj zoni nalaze se i hrast cer, pitomi kesten, brnistra, drača i šmrika. Na području unutrašnje Istre, osim u općinama Lanišće, Buzet i Motovun, najzastupljeniji je hrast medunac i bijeli grab, šume hrasta medunca i crnog graba obuhvaćaju sjeverni i istočni dio unutrašnje Istre dok su u dolini rijeke Mirne zastupljene šume jasena, graba i hrasta lužnjaka. Eurosibirska zona zastupljena je na višim područjima Učke i Čićarije,

a karakteriziraju je šume gorskog javora, bukve, hrasta kitnjaka, gluhača i dr. (Nikolić, 2008. navedeno u Vojnović, 2016).

Osim navedenih, na području Istre nalazi se 116 ugroženih i rijetkih vaskularnih biljaka sjemenjača i papratnjača i to 108 vrsta, 7 podvrsta i jedan varijetet. Od navedenog 17 biljaka pripada kategoriji kritično ugroženih, 21 ugroženoj kategoriji dok njih 38 spada u osjetljivu kategoriju. Najugroženijom porodicom smatra se orhideja s 26 zastupljenih vrsta (crvena vratiželja, bijela naglavica, kožasta, muška, kacigasti kaćun i dr.), osam vrsta biljnih porodica šiljovki (žuti šaš, obalni šaš, dugi oštrik, kranjska jezernica i dr.) te sedam vrsta ljiljanovki (tankolisna šparoga, mekolisna veprina, ljiljan zlatan, kranjski ljiljan i dr.). Glavnim uzročnicima gubitka staništa ugroženih biljnih vrsta smatra se izgradnja turističkih naselja, hotela, apartmana i novih prometnica, betonizacija obale te napuštanje poljoprivrede i stočarstva u ruralnim područjima gdje su radi depopulacije stanovništva travnjaci izloženi sukcesiji. Kako bi se održala biljna raznolikost rijetkih i ugroženih vrsta potrebno je očuvati njihova staništa planskim provođenjem turističkih aktivnosti i održavanjem travnjaka za potrebe košnje i stočarenja (Vitasović-Kosić i dr. 2009).

Prema navedenom možemo zaključiti kako turizam, kroz afirmaciju aktivnosti koje neće uništavati staništa biljnih vrsta, može pozitivno djelovati na očuvanje ekosustava. Stoga svakako vrijedi istaknuti kako turističke atrakcije biljnog svijeta ne treba svoditi samo na zaštićenu prirodnu baštinu što bi ujedno značilo i osiromašenje turističke atrakcijske osnove.

2.5. Zaštićeni dijelovi prirode

U Hrvatskom saboru u lipnju 2013. godine izglasan je zakon o zaštiti prirode (NN 80/2013) prema kojem se uređuje sustav zaštite i cjelovitog očuvanja prirode i njezinih dijelova. Navedeni Zakon o zaštiti prirode odnosi se na očuvanje sveukupne bioraznolikosti, krajobrazne raznolikosti i georaznolikosti, odnosno prirodu i dijelove prirode koji su od izuzetnog interesa za Republiku Hrvatsku. U upisniku zaštićenih područja Republike Hrvatske zaštićeno je 410 područja, odnosno 14,49% kopnenog područja i 1,94% mora. Navedeni Zakon o zaštiti prirode zaštićena područja dijeli prema sljedećim kategorijama: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma i spomenik parkovne arhitekture (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja Republike Hrvatske, 2021).

Radi iznimnog prirodnog bogatstva i bioraznolikosti biljnog pokrova na području Istarske županije proglašena su 34 zaštićena područja koja zauzimaju 6,2% njezine ukupne kopnene površine (sl. 4). Osim javne ustanove Natura Histrica koja upravlja s 28 zaštićenih područja, upravljanjem zaštićenim područjima i drugim zaštićenim prirodnim vrijednostima bave se i tri javne ustanove: Nacionalni park Brijuni, Park prirode Učka i Javna ustanova Kamenjak. Javna ustanova Kamenjak na prostoru općine Medulin upravlja zaštićenim područjima Gornji Kamenjak, Donji Kamenjak, Medulinski arhipelag i park-šumama Kašteja i Soline (Vojnović, 2016).

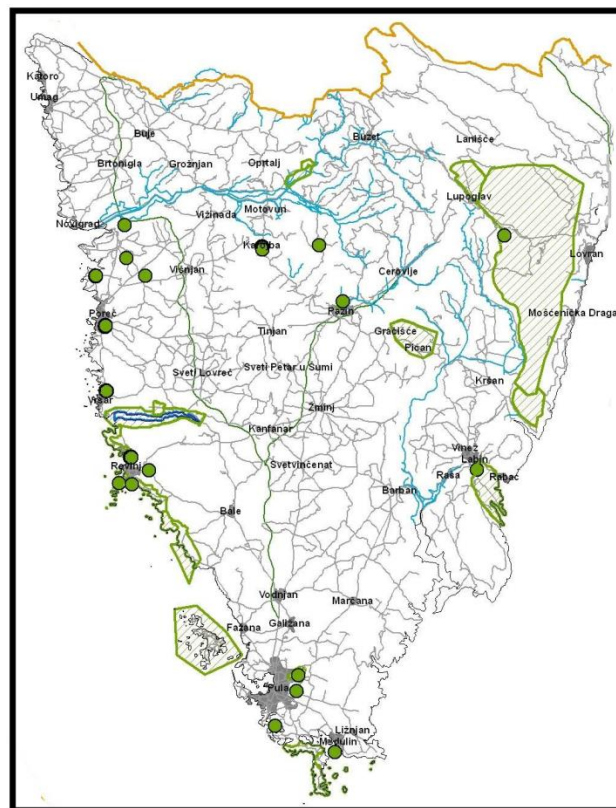
Brijunsko otočje čini skupina od dva veća i dvanaest manjih otoka ukupne površine 690 hektara, a najveći otok skupine je Veli Brijun. Osim Brijunskog otočja, čije je podmorje radi posebne bioraznolikosti flore i faune 1983. godine zaštićeno u kategoriji Nacionalni park, na području Istarske županije nalaze se zaštićeni dijelovi prirode šest kategorija. Park prirode Učka nalazi se na području istoimenog gorskog masiva, a njegova površina iznosi 160 km² od čega Učkoj pripada 60% te Čićariji 40% teritorija. Njegovu najveću vrijednost čine šumska i livadna vegetacija, krajobrazna obilježja i endemski ugrožene i zaštićene biljne i životinjske vrste (Vojnović, 2016).

Rt Kamenjak i njegovi dijelovi zaštićeni su prema kategorizaciji značajni krajobraz i park-šuma. Područje Gornjeg Kamenjaka smješteno je između mjesta Volme i Premantura, prostor je od iznimne krajobrazne vrijednosti i zaštićen u kategoriji značajni krajobraz. Na području Gornjeg Kamenjaka nalazi se 487 različitih biljnih vrsta od kojih su najpoznatije ljekovite kadulje, hrast crnika i alpski bor. Šume Kašteja i Soline, zaštićene u kategoriji park-šuma, krase biljne vrste alpskog i crnog bora, hrasta crnike i mediteranske makije. Radi stoljetnog krčenja šuma prostor je većinski degradiran u niže degradacijske stadije makije, gariga, travnjaka i kamenjara. Donji Kamenjak najjužniji je dio Istarskog poluotoka te stanište mnogih ugroženih biljnih vrsta kao što su zimski jednolist, pustenasti jarmen i žuta kičica. Prostor obiluje biološkom raznolikošću te iznimno vrijednim pejzažem kojeg čine kombinacije šume, travnjaka, bušika, makije i kamenjara (Javna ustanova Kamenjak, 2021).

U kategoriji posebni rezervat botaničko-šumske vegetacije nalaze se šume Kontija i Motovunska šuma u općini Vrsar, a u kategoriju posebnog rezervata u moru spada podmorje Limskog zaljeva. Jedini paleontološki rezervat Datule nalazi se kod mjesta Barbariga dok je u kategoriji posebni ornitološki rezervat registrirana uvala Palud pored Rovinja. Kategoriju značajni krajobraz čini područje Istarskih Toplica kod Buzeta, Limski zaljev, Pazinski ponor, Rovinjski otoci i njihovo priobalje, područje oko Gračišća, Pićana, Labina, Rapca i uvale Prtlog, sjeverni i južni dio Učke te Vela Draga pod Učkom. U kategoriji zaštićeni spomenici

prirode uvršten je zoološki spomenik prirode Pincinova jama, geološki Kamenolom fantazija te geomorfološke jame Baredine i Markova jama u Poreču. U kategoriji spomenika prirode zaštićeni su rijetki primjerci drveta pinije u Karojbi i javora na stanciji Bašarinka kod Nove Vasi. Šijanska šuma i Busoler u Puli te Zlatni rt-Škaraba kod Rovinja zaštićeni su u kategoriji park-šume dok su čempresi u Kaščergi u Pazinu, dvije glicinije u Labinu, skupina stabala oko crkve Sv. Ane u Červaru, drvoređ čempresa na rovinjskom groblju te skupina drveća na groblju u Poreču i Vrsaru kategorizirani kao spomenici parkovne arhitekture (Natura Histrica, 2021).

Slika 4. Zaštićena prirodna područja Istarske županije

Izvor: Natura Histrica, 2021

Zaštićena područja rizična su biološke raznolikosti. Ona predstavljaju neizmijenjeno ili neznatno izmijenjeno područje kopna ili mora u kojem su sačuvane reprezentativne prirodne vrijednosti pojedinih ekosustava. Povećanje udjela zaštićenih prirodnih područja u površini turističke regije ima dvije glavne pozitivne posljedice na daljnji razvoj održivog turizma. Primarno se povećava značaj zaštite prirode i biološke raznolikosti, a sekundarno se jača turistička atraktivnost regije. U funkciji turizma zaštićena prirodna područja predstavljaju izuzetnu turističku atrakciju koja posjeduje estetsku, kulturno-povijesnu i odgojno-obrazovnu

vrijednost. Zaštitom prirodnih područja putem navedenih zakonskih okvira stvorena je podloga za klasifikaciju turističkih atrakcija u skupini zaštićenih dijelova prirode. Stoga je promicanje njihove zaštite i očuvanja ključno za daljnji razvoj turizma.

2.6. Kulturna baština i kulturne ustanove u funkciji turizma

Kulturna baština predstavlja materijalno i nematerijalno stvaralaštvo čovječanstva, njihove raznolikosti i posebnosti te je ujedno i najvažniji čimbenik u prepoznavanju i definiranju kulturnog identiteta određene zajednice.

Proces vrednovanja kulturne baštine odražava se kroz vrijednosne karakteristike koje posljedično uvećavaju blagostanje lokalne zajednice i turista. Vrijednost kulturne baštine možemo karakterizirati kao estetsku, simboličku, duhovnu, vjersku, društvenu, povijesnu, znanstvenu, ali i kao odraz autentičnosti i način života lokalnog stanovništva (Matečić, 2016).

Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN 152/14, 44/17, 62/20) kulturnim se dobrima smatraju pokretni i nepokretni predmeti od umjetničkog, povijesnog, paleontološkog, arheološkog, antropološkog i znanstvenog značaja. Navedeni zakon odnosi se na arheološka nalazišta i zone, krajolike i njihove dijelove koji svjedoče o prisutnosti čovjeka i njegova stvaralaštva na određenom prostoru, umjetničke, povijesne ili antropološke vrijednosti, nematerijalne oblike i pojave duhovnog stvaralaštva čovjeka u prošlosti, dokumentaciju, bibliografiju te zgrade i prostore u kojima se izlažu i čuvaju kulturna dobra.

Prema klasifikaciji kulturno-povijesne baštine, pod pokretne spomenike kulture smatramo zbirke slika i predmeta, skulpture, etnografsku, bibliografsku i arhivsku građu, crkveni namještaj i riznice te proizvode umjetničkih i tradicijskih obrta. Nepokretnim spomenicima smatraju se arheološka nalazišta, spomeničke cjeline, memorijalna područja i građevine, pojedinačne sakralne građevine, pojedinačne profane zgrade i građevine te vrtna arhitektura (Kušen, 2002).

Zaštićenu kulturnu baštinu čine registrirani pokretni i nepokretni spomenici kulture, preventivno registrirani spomenici i materijalna i nematerijalna kulturna baština koja je dio turističke atrakcijske osnove. Prema osnovnoj funkcionalnoj klasifikaciji potencijalnih i realnih turističkih atrakcija, kulturna baština pripada grupi izvornih i stvorenih atrakcija (Kušen, 2001. navedeno u Vojnović, 2016:52).

Prvi poznati stanovnici istarskog poluotoka bili su indoeuropski narod Iliri, odnosno njihova plemena Histri, Japodi i Liburni. Oko 500. godine prije nove ere područje Istre naseljavaju Kelti, a 177. godine prije nove ere Istru zauzima Rimsko Carstvo koje je oformilo prve općine i kolonije te na zapadnoj obali osnovalo n gradove koji su postali gospodarska i kulturna središta regije. Invazijom Huna i Ostrogota sredinom 5. stoljeća na području Istre prestaje vladavina Rimljana te od 6. do 8. stoljeća pada pod vlast Bizantskog Carstva. U istom razdoblju Istru naseljavaju slavenska plemena, a Franci od 788. godine. Uspostavom Hrvatske vlasti u 10. stoljeću neki dijelovi Istre pripojeni su Hrvatskoj, a od 1102. godine Hrvatsko-Ugarskom Kraljevstvu. Godine 1420. zapadna obala Istre pripojena je Mletačkoj Republici koja je tim prostorima vladala više od 350 godina pa je tako njezina kulturna baština i danas vidljiva u svakom gradu. Padom Mletačke Republike 1797. godine Istra je pripojena Napoleonovoj Kraljevini Italiji, 1816. godine Austrijskom carstvu, a već 1867. godine Austro-ugarskom carstvu koje će se na ovim prostorima zadržati sve do 1914. godine. U povijesnim previranjima od 1918. do 1948. godine, Istra se nalazila pod talijanskom vlašću nakon kojeg je pripojena Federativnoj Republici Jugoslaviji unutar državnih granica današnje Republike Hrvatske (Mønnesland, 2019).

Prisutnost različitih naroda i kultura na Istarskom poluotoku rezultirala je bogatom kulturno-povijesnom baštinom koja danas čini jednu od okosnica turističke djelatnosti. O naseljavanju prvih stanovnika na području Istre svjedoče prapovijesna nalazišta Šandalja i Romualdova špilja te histarske gradine iz brončanog doba Nesactium i Monkodonja. Istra se ističe s nekoliko spomenika rimske arhitekture od kojih treba istaknuti amfiteatar, slavoluk Sergijevaca i Augustov hram u Puli, ali i ostatke brojnih rimskih vila na području Istre. Kompleks Eufrazijeve bazilike u Poreču iz 6. stoljeća primjer je rane bizantske umjetnosti te je uvršten na listu zaštićene kulturne baštine UNESCO-a. Srednjovjekovnu sakralnu baštinu oslikanu freskama čine crkve Sv. Barnabe u Vižinadi, Sv. Foške u Batvačima, Sv. Martina u Lovreču i Sv. Margarete pored Vodnjana, dok se Ples mrtvaca, jedinstveni primjer srednjovjekovnog zidnog slikarstva, nalazi u crkvi Sv. Marije na Škrilinah pored Berma. Najveći sakralni spomenik na području Istre je crkva Sv. Blaža u Vodnjanu koja posjeduje bogatu zbirku sakralne umjetnosti i relikvije. Glagoljaška pismenost srednjovjekovne Istre vidljiva je u uklesanim kamenim natpisima kao što je Plominski natpis, ali i raznim glagoljaškim grafitima unutar sakralnih objekata. Od srednjovjekovne kulturne baštine turistički su najzastupljenije povijesne gradske jezgre u unutrašnjosti Istre, ali i kašteli i utvrde na području Pule, Pazina, Svetvinčenta, Dvigrada, Momjana i Buzeta. Austro-ugarska fortifikacijska baština iz 19. stoljeća najzastupljenija je na području grada Pule dok je talijanska

arhitektura nastala između dva svjetska rata vidljiva u rudarskom naselju i zasebnoj urbanističkoj cjelini Raša. Osim urbane zastupljena je i ruralna arhitektura prepoznatljiva po brojnim suhozidima i kašunima koji se većinom nalaze u unutrašnjoj Istri (Istarska županija-Regione Istriana, 2021).

Posebnosti istarske kulturne baštine čine različiti istarski dijalekti koji su još uvijek u svakodnevnoj uporabi, ali i glazbene manifestacije od kojih su najznačajnije Smotra narodne glazbe i plesa Istre, susreti svirača na dijatonskih harmonikama, sopilama, bajsevima i mihi te način sviranja i pjevanja tzv. istarske ljestvice koja se nalazi na UNESCO-voj listi zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara. Od književnih kulturnih manifestacija najznačajnije su Sabor čakavskog pjesništva u Žminju, Dani eseja u Puli, Nagrade za književno i prevodilačko djelo o Istri, stvaranje Istarske enciklopedije i internetske enciklopedije Istrapedia te književne manifestacije posvećene pojedinim istarskim autorima kao što su Mate Balota, Antun Šoljan, Miro Kovač, Fulvio Tomizzi i dr. Motovun film festival, Pula film festival, Sajam knjige u Puli, Međunarodni orguljaški festival Organum histriae, Festival plesa i neverbalnog kazališta u Savičentu, Mediteranski kiparski simpozij, Zlatni lav u Umagu, Naš kanat je lip i Mundial fotofestival u Rovinju samo su neke od manifestacija koje promiču bogatstvo kulturne baštine poznate izvan granica Istre i Republike Hrvatske. Konzervatorski odjel u Puli u suradnji s institucijama kao što su Arheološki muzej Istre Pula, Etnografski muzej Istre Pazin-Museo etnografico dell'Istria, Povijesni i pomorski muzej Istre Pula-Museo storico e navale dell'Istria, Muzej suvremene umjetnosti Pula-Museo d'arte contemporanea dell' Istria, Zavičajni muzej u Umagu, Labinu, Rovinju, Poreču, Pazinu i Buzetu čuva i unapređuje jedinstvenu civilizacijsku i spomeničku kulturnu baštinu Istre (Istarska županija-Regione Istriana, 2021.).

Prema podacima Konzervatorskog odjela u Puli na području Istre nalazi se 316 zaštićenih i preventivno zaštićenih nepokretnih spomenika kulture od čega ih je najviše smješteno u Puli (37) dok je jedina općina bez spomenika Funtana. Najzastupljeniji su sakralni objekti (96), urbanističke i ruralne cjeline (47) te arheološki lokaliteti (41) (Ministarstvo kulture i medija, 2021).

Bogatstvo kulturne baštine Istre rezultat je stoljetnog kulturnog stvaranja svih naroda koji su boravili na tom području. Očuvanje kulturne baštine za sljedeće generacije opisuje vrijednosti interkulturalnosti i tolerancije Istre i njezinih stanovnika.

3. GLAVNA OBILJEŽJA PJEŠAČKOG TURIZMA

Pješački turizam odnosi se na sve vrste turističkih aktivnosti čiji je primarni cilj doživjeti autentično iskustvo unutar destinacije kretanjem koracima. Glavni motiv putovanja u oblicima pješačkog turizma najčešće su prirodne i kulturne atrakcije. Kako bi se pješački turizam proveo na društveno odgovoran način te kako bi se smanjile mogućnosti neželjenih rizika u destinaciji, izuzetnu važnost predstavlja pješačka infrastruktura koju čine informativne table i orijentacijske oznake. Temeljito isplaniranom i provedenom pješačkom infrastrukturom smanjuju se moguće opasnosti i povećava razina odgovornosti turista.

3.1. Vrste pješačkog turizma

Pješački turizam obuhvaća različite načine kretanja u prirodnom i čistom okolišu po različitim terenima. Pješačenje prema turističkim aktivnostima dijelimo na planinarenje i trekking. Osnovnom razlikom između planinarenja i trekkinga smatra se udaljenost, lokacija i dostupnost pješačkih staza.

Planinarenje je organizirana djelatnost ljudi koja predstavlja kretanje snagom vlastitih nogu po prirodnim terenima radi osobnog užitka te sadrži karakteristike jednodnevnog ili višednevnog putovanja s ciljem i planom. Kao vještina kretanja planinarenje se odnosi na svladavanje strmina koje ne zahtijevaju korištenje ruku za kretanje niti posjedovanje nekih posebnih fizičkih vještina. Kao dio opće kulture planinarstvo je predstavljeno kroz brojne časopise, predavanja, istraživanja i opisivanja planinarske prirode. Mnoga planinarska putovanja turističkog su karaktera pa se stoga planinarenje i može smatrati oblikom turizma. Zajednička obilježja turizma i planinarstva pronalazimo kroz putovanje bez ostvarenja materijalne koristi i obavljanja neke gospodarske djelatnosti. Za razliku od većine turističkih aktivnosti, planinarenje zahtijeva određenu fizičku pripremu, znanje i edukaciju u smislu orijentacije u prirodi. Razlike u načinu planinarenja čini teren po kojem se planinari te vremenski uvjeti pa ga stoga dijelimo ga na ljetno i zimsko (Čaplar, 2012).

Trekking je fenomen nastao krajem 20. i početkom 21. stoljeća. Kao sportsko-rekreativna aktivnost duboko je ukorijenjen u nove trendove zdravog života s brojnim turističkim komponentama, te ga možemo definirati i kao proizvod destinacije. Jedan od ciljeva trekkinga je postizanje održivog razvoja kroz gospodarske projekte i unapređenje ekonomskih, socijalnih i ekoloških aspekata domicilnog stanovništva. Aktivnost poput trekkinga smatra se održivim turističkim proizvodom jer ne zagađuje okoliš, ne generira socijalne napetosti i

gubitak kulturnog identiteta te uspostavlja načela održivosti ekološkog, ekonomskog i sociokulturnog aspekta razvoja turizma. Takve turističke aktivnosti prilično su sigurna investicija za daljnji gospodarski razvoj ako su dobro usmjerene i planirane. Treking ne poznaje utjecaj sezonalnosti te pozitivno djeluje na ravnomjerno opterećenje prostornih kapaciteta turističke destinacije (Rojo-Ramos i dr. 2020).

Kako bi se postigla globalna definicija trekinga u obzir se moraju uzeti različite vrste terena i prirodnih podneblja. Najčešći oblik trekinga odvija se na brdsko ravničarskom prostoru, međutim u svijetu su poznate i druge vrste kao što su pustinjski, tropski, ledenjački, polarni, riječni, močvarni i vulkanski treking (Różycki i Dryglas 2014).

Prema navedenom možemo zaključiti kako je treking fizička aktivnost koja podrazumijeva kretanje nogama po različitim vegetacijskim sustavima i prirodnim terenima kao što su planine, brda, ravnice i otoci. Odvija se po označenim stazama uz pomoć zemljovida i propisane opreme, a može predstavljati i višednevno putovanje (Istra trails, 2021).

Treking se odvija po uglavnom ravnom terenu s blažim nagibima, bez svladavanja većih strmih i uspona te ne zahtijeva poznavanje posebnog znanja i vještina. Takav način kretanja najčešće se odvija po označenim pješačkim stazama i bijelim ili šumskim cestama koje sadrže antropogenu infrastrukturu koja ujedno odražava kulturu i autohtoni način života destinacije. Treking staze mogu biti i tematsko-edukacijske staze kao što su kulturne, vinske i staze maslinovog ulja. Stoga se treking smatra jednim od najboljih načina za upoznavanje novih destinacija, ljudi, kulture, gastronomije i lokalne arhitekture (Čaplar, 2012).

Oblici pješačkog turizma kao što su planinarenje i treking turistički su valorizirani i kroz tranzitivne oblike turizma kao što su izleti, ture, pohodi i orijentacijsko kretanje. Pješački izleti organizirani su odlasci u prirodu u kojima najčešće sudjeluje veći broj osoba. Prema vremenskom periodu mogu biti poludnevni, cjelodnevni i višednevni. Pješačke ture odnose se na svladavanje smjerova unaprijed određenim stazama čiji je cilj doseći zadanu razdaljinu. Najčešće se odvijaju na obilježenim seoskim, kozjim i planinarskim stazama te vodenim tokovima zahtijevajući različite načine opterećenja. Pješački pohodi odvijaju se po blagim usponima u kojima sudjeluje veći broj sudionika. Najčešće su društveno-povijesnog značaja kojima se obilježavaju važni povijesni datumi i zbivanja pa stoga možemo reći kako pohodi donekle sadrže i elemente masovnog turizma. Orijentacijsko pješačenje aktivnost je koja se odnosi na svladavanje određenih zadaća u prirodnom okruženju uz pomoć orijentacijskih pomagala kao što karta i kompas. Cilj orijentacijskog pješačenja je u što kraćem vremenskom roku stići do unaprijed definiranog odredišta, a dijelimo ga na pojedinačno, skupno te dnevno i noćno (Andrijašević, 2010).

3.2. Pješačka infrastruktura

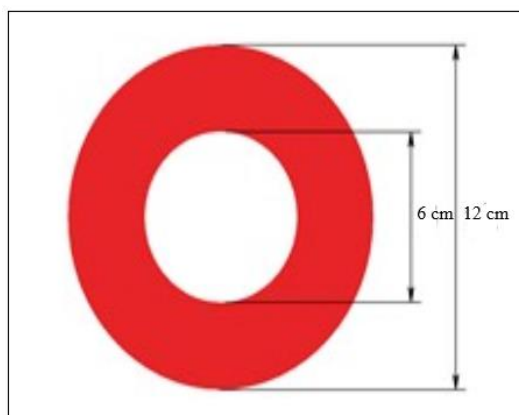
Pješačku infrastrukturu čine pješačke staze, obilaznice, oznake na stazama, kuće za odmor i svi ostali objekti koje koriste turisti prilikom kretanja pješačkim stazama. Pješačka staza uzak je pojas zemljišta uređen za kretanje u prirodi te najčešće vodi do određenih pješačkih odredišta koja mogu biti prirodne ili antropogene atrakcije. U većini slučajeva pješačke staze produžetak su prometne infrastrukture, a dijelimo ih na tematske (gljivarske, enološke, hodočasničke, kulturne, povijesne i dr.) i poučne staze na kojima se nalaze informativni natpisi koji opisuju prirodne zanimljivosti (stabla, cvijeće, razno bilje, stijene, slapovi i dr.). Prema vrsti i tematici terena pješačke staze mogu biti staze po stijenama, bespuće (područje bez staze), uske šumske staze (puteljak), široke šumske staze te kolne, makadamske i asfalte staze (Čaplar, 2012).

Stazom se smatra svaki ugaženi put kojim se mogu kretati pješaci, a prema kategorizaciji zahtjevnosti Hrvatskog planinarskog saveza (2021) dijelimo ih u tri kategorije:

1. **Lagane**-staze na kojima se prilikom kretanja ne treba koristiti rukama
2. **Srednje teške**- staze na kojima se prilikom kretanja na težim nagibima povremeno treba pomagati rukama
3. **Teške**-predstavljaju zahtjevne pješačke staze u planinskim predjelima na kojima je neophodna upotreba ruku, staze su opremljene umjetnim hvatištima, gazištima, ljestvama i čeličnom užadi. Ove vrsta staza zahtijevaju opremu za penjanje kao što su penjački pojas, kaciga i dodatna užad.

Orijentacijske oznake na pješačkim stazama zovu se markacije, postavljaju se po stablima, stijenama i kamenju u visinu očiju u oba smjera kretanja cijelom dužinom puta. Prema Knjizi standarda signalizacije na planinarskim putovima dijelimo ih na osnovne i pomoćne markacije. Osnovne markacije čine okrugla, pojasna i dvostruka pojasna markacija. Okrugla markacija osnovna je oznaka pješačkih staza, a čini ju bijeli krug okružen crvenim prstenom (Slika 5) (Hrvatski planinarski savez, 2021).

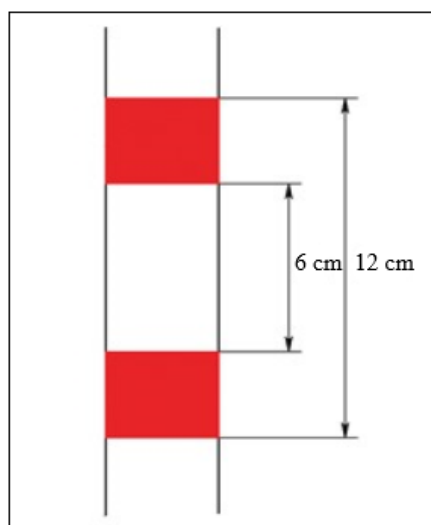
Slika 5. Okrugla markacija

Izvor: Hrvatski planinarski savez, 2021

Pojasna markacija postavlja se na tanko drvo kada se ne može nacrtati okrugla markacija. Čini ju bijela vertikalna linija ispresijecana s dvije crvene vodoravne linije (Slika 6).

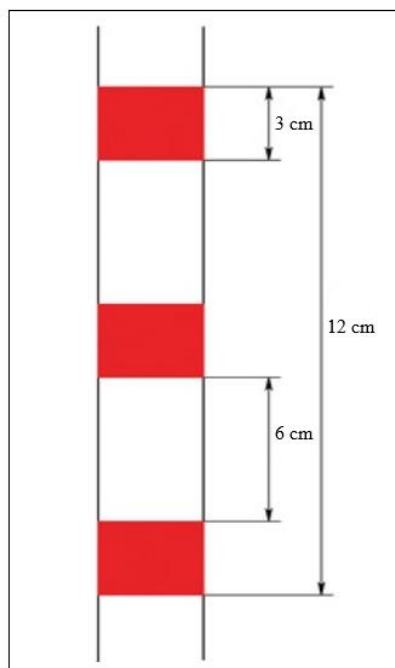
Slika 6. Pojasna markacija

Izvor: Hrvatski planinarski savez, 2021

Dvostruka pojasna markacija postavlja se radi bolje uočljivosti kada u blizini nema drveta promjera većeg od tri centimetra. Sastoji se od vertikalne bijele linije koju presijecaju tri horizontalne crvene linije (sl. 7).

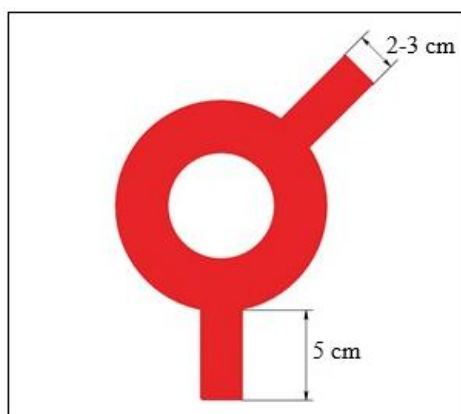
Slika 7.Dvostruka pojasna markacija

Izvor: Hrvatski planinarski savez, 2021

Pomoćne markacije nalaze se na tlu, a čine ih okrugla markacija s dodatnom crtom, okrugla markacija s dvije dodatne crte i markacija s jednojbojnom crtom. Okrugla markacija s dodatnim crtama postavlja se na kamenje, sastoji se od bijelog kruga okruženog crvenim prstenom i dvije dodatne crvene crte usmjerene prema najbližim dodatnim markacijama (Slika 8).

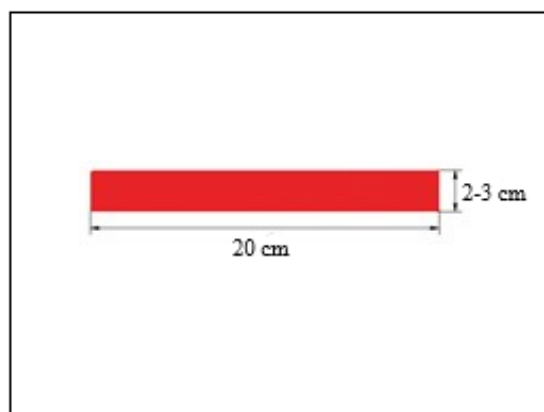
Slika 8.Okrugla markacija s dodatnim crtama

Izvor: Hrvatski planinarski savez, 2021

Jednobojna crvena crta postavlja se na tlo, označava smjer kretanja i vidljiva je iz oba smjera, a ako staza skreće crta se lomi u smjeru prve iduće markacije (Slika 9). Čini ju horizontalna ili vertikalna crvena linija, na terenu tamnije podloge koristi bijela boja, dok se kod skretanja crta lomi pod kutom smjera najbližih sljedećih markacija.

Slika 9. Jednobojna crvena crta

Izvor: Hrvatski planinarski savez, 2021

Osim osnovnih i pomoćnih markacija postoje i dodatne oznake, oznake na livadama i kamenjaru, putokazi, obavijesne ploče te razne turističke oznake. Dodatne oznake najčešće su kratice poput slova X, Y i T koja se nalaze ispod osnovne okrugle markacije. Slovo X označava križanje markiranih staza, slovo Y račvanje staza, a slovo T označava odvojak ili spajanje staza. Strelica ispod osnovne okrugle markacije označava naglo mijenjanje smjera dok različita slova označavaju početak planinarske obilaznice. Brojke ispod osnovne okrugle markacije postavljaju se na stazama koje su ucrtane u pješačkim kartama te označavaju broj staze dok brojke ispod pojedinih okruglih markacija označavaju i duljinu pješačke staze izraženu u satima i minutama. Najčešće oznake na livadama i kamenjaru su drveni kolci ili metalne cijevi koje se postavljaju na otvorenim prostorima gdje nije moguće postaviti neku drugu markaciju. Na otvorenom tipu terena česta je i pojava kamenja naslaganog u obliku stošca koji pomaže prilikom snalaženja u snijegu ili magli. Kameni čunj kao oblik markacije sastoji se od velikog kamena na kojem se nalazi jedan manji kamen, najčešće se postavlja na kamenitom terenu gdje ne postoji vidljivost puta. Na kamene čunjeve ne postavljaju se markacije jer kamenje nije učvršćeno pa se tijekom odrona, vremenskih nepogoda ili nesavjesnog djelovanja čovjeka

kamen može pomaknuti. Putokazi i obavijesne ploče postavljaju se na počecima i križanjima staza, sadrže ime odredišta, puta i naznaku udaljenosti, ploče su crvene, a tekst bijele boje (Čaplar, 2012).

U Istarskoj se županiji navedene i opisane markacije najčešće postavljaju u planinskim područjima Učke i Ćićarije. Turističke oznake postavljene su od strane turističkih zajednica ili javnih ustanova zaštićenih područja, nisu standardizirane oblicima i označavaju biciklističke, hodočasničke, tematske i pješačke staze. Osim prikazanih markacija, koje su i standardne pješačke oznake u Europi i svijetu, pješačke staze na području Istarske županije označene su putokazima crvene, žute i zelene boje koje predstavljaju dužinu i težinu pješačkih staza. Putokaz crvene boje označava teške staze namijenjene fizički spremnim i iskusnim korisnicima, njihove podloge su zahtjevnije, sadrže mnogo uspona i spustova i zahtijevaju duži vremenski period za prelazak (Slika 10).

Slika 10.Putokaz crvene boje

Izvor: Istria trails, 2021

Putokazima žute boje označene su staze srednje težine i one su namijenjene naprednijim i aktivnijim rekreativcima čiji su motivi usmjereni prema izazovnijim terenima (Slika 11). Staze označene putokazima žute boje sadrže tehnički zahtjevnije dionice te su umjerene duljine.

Slika 11.Putokaz žute boje

Izvor: Istria trails, 2021

Lagane i vremenski kraće staze označene su putokazima zelene boje, namijenjene su rekreativcima i obiteljskim skupinama te većinom prolaze ravnim i manje zahtjevnim terenima (Slika 12).

Slika 12.Putokazi zelene boje

Izvor: Istria trails, 2021

Planinarske staze u Istarskoj županiji označene su i putokazima crvene boje, namijenjene su turistima koji posjeduju izraženije pješačke vještine, a osim posebne turističke pješačke signalizacije označene su i planinarskim markacijama (Slika 13).

Slika 13.Putokaz na planinarskim stazama

Izvor: Istria trails, 2021

Prikazani putokazi pješačkih staza, turističkog su karaktera te su u uporabi jedino na području Istarske županije. Odgovornim praćenjem prikazanih markacija i putokaza smanjuju se mogućnosti rizika i opasnosti.

3.3. Rizici i odgovornost za turiste

Pješačenje u prirodi nosi određene oblike rizika i odgovornosti, a koliko će čovjek biti izložen opasnosti uvelike ovisi o njegovim sposobnostima i vještinama. Moguće rizike na pješačkim stazama dijelimo na subjektivne i objektivne opasnosti. Subjektivne opasnosti odnose se na one kojima je uzrok djelovanje čovjeka dok se objektivne opasnosti odnose se na one koje nastaju utjecajem prirodnih sila (Tablica 2) (Hrvatski planinarski savez, 2021).

Tablica 2. Subjektivne i objektivne opasnosti

SUBJEKTIVNE OPASNOSTI	OBJEKTIVNE OPASNOSTI
Neiskustvo i nespremnost	Odroni kamenja
Nepoznavanje prostora i dezorijentacija	Mrak
Bolesti i slabost organizma	Vremenske nepogode
Pogrešne procjene	Visina
Nepoznavanje vlastitih sposobnosti	Ultraljubičasto zračenje
Panika	Ljudi i ponašanje
Nedostatak odgovarajuće opreme	Opasnosti od životinja

Izvor: Čaplar, 2012

U tablici 2 prikazani su najčešći tipovi subjektivnih i objektivnih opasnosti na pješačkim stazama u prirodnom okruženju. Neiskustvo i nespremnost najčešće su rezultat nedostatka općih znanja i nepoznavanje prostora koji turist posjećuje. Neiskustvo i nespremnost često dovodi do gubitka orijentacije i nesnalaženja u prostoru pa se stoga preporučuje korištenje pješačkih karata i navigacijskih uređaja. Nepoznavanje vlastitih sposobnosti može dovesti do bolesti i slabosti organizma. Rezultat toga najčešće je iscrpljenosti iz koje proizlaze pogrešne procjene koje u krajnjem slučaju mogu rezultirati raznim nesrećama na putu. U tom trenutku postoji mogućnost pojavljivanja panike, koja nastupa kada trenutne okolnosti nadržu psihološke sposobnosti čovjeka, a iz njih proizlaze nelogične i neshvatljive odluke. Nedostatak odgovarajuće opreme najčešći je uzrok nesreća kod manje iskusnih pješaka. Objektivnu opasnost kao što je mrak moguće je preduhitriti izbjegavanjem nepredviđenog zadržavanja i dobrom vremenskom organizacijom puta. Ovaj oblik opasnosti najčešće se javlja u zimskom dijelu godine kada su dani kraći. Odroni kamenja najčešća su pojava u planinskim prostorima sa strmim padinama. Stoga se kao preventivne metode na

trusnim područjima predlažu natpisi „Pazi kamen“ i odlomljavanja kamena na putu kako bi se izbjegli odroni. Vremenske nepogode poput kiše, snijega, udara vjetra, vrućine i magle jedan su od najčešćih uzroka nesreća na pješačkim stazama. Navedene vremenske nepogode otežavaju daljnje kretanje, povećavaju mogućnost lutanja te u krajnjem slučaju dovode do dezorijentacije. U većini slučajeva vremenske neprilike mogu se predvidjeti praćenjem meteorološke prognoze prije polaska na put, a u predviđanju vremena može se koristiti i iskustvo lokalnog stanovništva. Kada se turisti zateknu u vremenski nepovoljnim uvjetima kao što su snježne, kišne i grmljavinske oluje preporučuje se pronalazak čvrstih objekata kako bi se smanjio rizik od mogućih nesreća, ali i korištenje adekvatne opreme kao što su kišne kabanice i nepropusna obuća. Ultraljubičasto zračenje je intenzivno djelovanje sunčevih zraka koje mogu izazvati opekline na koži, glavobolju i dehidraciju. Stoga se kao prevencija preporučuje zaštita kremom za sunce, posjedovanje dovoljne količine vode i uporaba zaštitnih naočala. Opasnost od ljudi odnosi se na područja koja posjećujemo, odnosno na nepoznavanje kulture određene destinacije koja može dovesti do konflikta i nerazumijevanja. Opasnosti od ljudi mogu se pojaviti i unutar određenih skupina kada radi nedovoljno usklađenog djelovanja dolazi do odbijanja poslušnosti i suradnje s vodičem. Takav oblik opasnosti najčešće nastaje nestručnim vođenjem i neadekvatnom organizacijom. Opasnošću od napada divljih životinja smatra se napad divlje svinje, medvjeda, divokoze i dr., ali i ugrizi zmija i ubodi insekata. Iako su ovakvi tipovi opasnosti rijetki, prilikom susreta s divljim životinjama treba se suzdržavati od naglih pokreta i napadaja panike te se mirno udaljiti s lokacije (Čaplar, 2012).

Osim navedenih opasnosti pozornost treba obratiti i na ponašanje prilikom posjećivanja pješačkih staza. Temeljne smjernice ponašanja odnose se na poštivanje tišine i mira na prirodnom području te čuvanje pješačke infrastrukture. Odgovornim ponašanjem smatra se i praćenje brzine hoda najsporijeg pješaka kako ne bi došlo do odvajanja skupine. Također se preporučuje da se na ovakvu vrstu izleta turisti nikada ne upućuju sami i ne ostavljaju ostale sudionike skupine same.

Prilikom obavljanja turističke aktivnosti pješaćenja, sastavnice prirodnog okoliša treba štedljivo koristiti vodeći računa o njihovom ponovnom korištenju. Odgovornim ponašanjem smatra se i sprečavanje onečišćenja okoliša te izbjegavanju nastanka mogućih šteta i zagađenja koje bi onemogućile daljnje korištenje istog prostora. Neadekvatno planiranje turističkih aktivnosti i prezasićenost nosivosti kapaciteta destinacije često dovode do nepovoljnog utjecaja čovjeka na okoliš. Stoga se zaštita okoliša nameće kao najvažniji element u planiranju i provedbi turističke aktivnosti pješaćenja. Očuvanjem prirodnog okoliša postiže se kulturnom i odgojnom edukacijom te se stoga osnovni oblici zaštite okoliša odnose na oprez od stvaranja

požara, zagađanja vode, prekomjernog stvaranja otpada, prekomjernog iskorištavanje prirodnih dobara te očuvanje biljnog i životinjskog svijeta.

Zakonska ograničenja i upozorenja u zaštićenim prirodnim područjima odnose se na zabranu čovjekova djelovanja izvan prostora koji je predviđen za provedbu turističkih aktivnosti. Prema Čaplaru (2012) osnovna ograničenja i upozorenja u zaštićenim područjima su:

- Zabrana kretanja izvan područja s obilježenim stazama
- Dopušteno je uređenje pješačkih odmorišta uz poštovanje ekoloških standarda
- Zabranjeno je branje cvijeća i samoniklog bilja
- Zabranjeno je bacanje otpadaka u prirodi
- Zabranjeno je kampiranje i parkiranje vozila i prikolica osim na za to predviđena mjesta.

Navedene zabrane i mjere ograničenja preduvjet su za provedbu načela održivog razvoja i zaštite okoliša. Cilj navedenih mjera je ograničiti čovjekove aktivnosti u prirodi kako bi se izbjegle negativne promjene u prostoru te otvorile nove mogućnosti korištenja istog. Pojedini zaštićeni dijelovi prirode Republike Hrvatske imaju visok stupanj međunarodne zaštite kao iznimno vrijedna prirodna područja. Ulaskom u Europsku uniju 2012. godine Republika Hrvatska postala je punopravna članica ekološke mreže NATURA 2000 čiji je cilj kroz europske programe i fondove zaštite i očuvanje prirodnih staništa i vrsta na njenom području. Programima NATURA 2000 direktno ili indirektno utječe na politike i strategije upravljanja zaštićenim područjem čime se poboljšava i djelovanje institucionalnih tijela na nacionalnoj razini (Bulat, 2012).

4. TURISTIČKI PROMET U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

U ovom će se poglavlju prikazati statistički podaci smještajnih kapaciteta prema kategorizaciji smještajnih objekata, broj turističkih postelja u Istarskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2019. godine te smještajni kapaciteti i broj turističkih postelja po gradovima i općinama u Istarskoj županiji. Također su prikazani statistički podaci o broju dolazaka i noćenja domaćih i stranih turista u razdoblju od 2015. do 2019. godine.

4.1. Smještajni kapaciteti

Smještajnim kapacitetima smatraju se svi prostori u ugostiteljskoj djelatnosti koji su namijenjeni pružanju usluga noćenja, a dijelimo na osnovne u koje se ubrajaju hoteli, pansioni, aparthoteli, hotelska i apartmanska naselja te komplementarne u koje spadaju kampovi, objekti u domaćinstvu, objekti na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (OPG) i odmarališta (Vukonić i Čavlek, 2001). Prema kategorizaciji Ministarstva turizma i sporta Republike Hrvatske (2021) smještajne objekte na području Istarske županije dijelimo na hotele i sličan smještaj (hotel, hotel baština, aparthotel, integralni hotel, turistička naselja, turistički apartmani, pansioni, gostinjske kuće), odmarališta i slične objekte za kraći odmor (sobe, apartmani, studio-apartmani, kuće za odmor, hosteli, prenoćišta, lovački, učenički ili studentski domovi), kampove i prostore za kampiranje (kampovi, kampirališta, kamp-odmorišta, prostori za kampiranje izvan kampova, kampovi u kućanstvu i kampovi na OPG-u) i ostali smještaj (objekti za robinzonski turizam, nekategorizirani objekti) (Tablica 3).

Tablica 3. Vrste smještajnih objekata i broj turističkih postelja u Istarskoj županiji od 2015. do 2019. godine

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Hoteli i sličan smještaj	58 045	58 485	52 366	52 696	52 343
Odmarališta i slični objekti	91 403	115 768	131 406	143 160	148 238
Kampovi	120 687	120 603	120 182	123 055	123 187
Ostali smještaj	445	481	627	527	527
UKUPNO	270 580	295 337	304 581	319 438	324 295

Izvor: Izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, (2021)

U prikazanoj tablici možemo vidjeti kako se na području Istarske županije najveći broj turističkih postelja nalazi u smještajnim objektima tipa odmarališta i slični objekti za kraći odmor koji u vremenskom razdoblju od 2015. do 2019. godine zauzimaju 41,62% od ukupnog broja turističkih postelja. Vrste smještajnih objekata tipa kampovi i prostori za kampiranje prema broju turističkih postelja u istom vremenskom razdoblju zauzimaju 40,11% kapaciteta, a slijede ih hoteli i sličan smještaj s 18,08% te ostali smještajni objekti s 0,17%.

Osim vrsta smještajnih objekata i broja turističkih postelja u razdoblju od 2015. do 2019. godine, u ovom poglavlju prikazni su i statistički podaci o broju turističkih postelja u gradovima i općinama Istarske županije kroz koje prolaze pješačke staze u 2019. godini (Tablica 4).

Tablica 4. Vrste smještajnih objekata i broj turističkih postelja po općinama i gradovima Istarske županije u 2019. godini

	Hoteli i sličan smještaj	Odmarališta i slični objekti	Kampovi	Ostali smještaj
<i>Gradovi</i>				
Buje	915	1 445	591	/
Buzet	147	849	/	/
Labin	4 838	6 284	2 058	/
Novigrad	1 353	7 526	5 928	/
Pazin	47	1 003	15	/
Poreč	11 660	13 189	3 675	/
Pula	5 519	21 064	5 967	/
Rovinj	7 174	12 593	19 270	/
Umag	7 195	12 395	9 852	/
Vodnjan	94	6 071	30	/
<i>Općine</i>				
Bale	135	865	2 661	/
Barban	13	1 716	60	/
Brtonigla	28	1 033	4 783	/
Cerovlje	/	218	/	/
Fažana	814	6 479	6 190	447
Funtana	2 645	1 593	14 286	/

Gračišće	/	241	/	/
Grožnjan	/	528	/	/
Kanfanar	/	1 028	/	/
Karolja	/	368	/	/
Kaštelir-Labinci	/	1 098	/	/
Kršan	20	1 137	/	/
Lanišće	/	43	/	30
Ližnjan	90	4 783	/	/
Lupoglav	/	189	/	/
Marčana	372	5 290	285	/
Medulin	2 266	21 194	17 309	/
Motovun	132	590	860	/
Oprtalj	418	303	/	/
Piće	/	490	/	/
Raša	16	3 221	1 434	/
Sveta Nedelja	/	1 861	/	/
Sveti Lovreć	/	898	12	/
Sveti Petar u Šumi	/	381	/	/
Svetvinčenat	/	2 554	/	/
Tar Vabriga	4 242	1 764	13 818	/
Tinjan	/	1 140	12	/
Višnjan	/	1 277	/	/
Vižinada	/	582	/	/
Vrsar	2 210	1 777	14 091	/
Žminj	/	1 178	/	50
UKUPNO	52 343	148 238	123 187	527

Izvor: Izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, (2021)

U prikazanoj tablici možemo vidjeti kako se na području istarskih gradova i općina u 2019. godini ukupno nalazi 324 295 turističkih postelja. U smještajnim objektima kategorije hoteli i sličan smještaj nalazi se 52 343(16,14%), odmaralištima i sličnim objektima za kraći odmor 148 238(45,71%), kampovima i prostorima za kampiranje 123 187(37,98%) i ostalim smještajnim objektima 527 (0,16%) turističkih postelja. Od ukupnog broja turističkih postelja 214 449(66,12%) nalazi se u gradovima i općinama kroz koje prolaze pješačke staze od čega se 125416 (58,48%) nalazi u gradovima, a 89 033(41,52%) u općinama. U gradovima kroz koje prolaze pješačke staze najveći broj turističkih postelja nalazi se u Rovinju (12,03%), Puli (10,03%) i Umagu (9,07%), a najmanje u gradu Buzetu (0,30%). U općinama kroz koje prolaze pješačke staze najveći broj turističkih postelja nalazi se u Medulinu (12,57%), Vrsaru (5,57%) i Marčani (1,83%), a najmanje u općini Lanišće (0,02%).

U gradovima i općinama kroz koje prolaze pješačke staze, najviše turističkih postelja u smještajnim objektima kategorije hoteli i sličan smještaj nalazi se u gradu Umagu (7 195) i općini Medulin (2 226), a najmanje u gradu Pazinu (47) i općini Barban (13). U kategoriji odmarališta i slični objekti za kraći odmor najveći broj turističkih postelja nalazi se u gradu Puli (21 064) i općini Medulin (21 194), a najmanje u gradu Buzetu (849) i općini Lanišće (43). U kategoriji kampovi i prostori za kampiranje najveći broj turističkih postelja nalazi se u gradu Rovinju (19 270) i općini Medulin (17 309), a najmanje u gradu Pazinu (15) i općini Barban (60), dok se turističke postelje u kategoriji ostali smještaj nalaze na području općina Žminj (50) i Lanišće (30).

4.2. Dolasci i noćenja

Turist je svaka osoba koja u mjestu izvan svog stalnog prebivališta provodi najmanje jednu noć u ugostiteljskom ili nekom drugom smještajnom objektu u svrhu rekreacije, zabave ili odmora. Domaći turist svaka je osoba s prebivalištem u Republici Hrvatskoj koja boravi u nekom mjestu unutar države, a izvan mjesta svog stalnog prebivališta provede najmanje jednu noć u ugostiteljskom ili nekom drugom objektu namijenjenom za smještaj turista. Strani turist je svaka osoba s prebivalištem izvan Republike Hrvatske te u njoj privremeno boravi i provede najmanje jednu noć u ugostiteljskom ili nekom drugom objektu namijenjenom za smještaj turista. Dolasci turista odnose se na broj osoba koje su došle i prijavile svoje boravak u objektu koji pruža uslugu smještaja dok se broj noćenja turista odnosi na svaku registriranu noć provedenu u smještajnom objektu (Državni zavod za statistiku, 2021).

U Istarskoj županiji u prosjeku boravi četvrtina svih turista te se ostvari isto toliko noćenja u odnosu na cjelokupno područje Republike Hrvatske. U ovom su poglavlju prikazani dolasci i noćenja domaćih turista u Istarskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2019. godine (Tablica 5). U prikazanoj tablici možemo vidjeti kako su domaći turisti u istarskim gradovima i općinama u 2015. godini ostvarili ukupno 188 734 dolazaka i 656 033 noćenja, 212 524 dolazaka i 738 409 noćenja u 2016. godini, 224 672 dolazaka i 720 412 noćenja u 2017. godini, 266 013 dolazaka i 835 212 noćenja u 2018. godini i 303 981 dolazak i 934 792 noćenja u 2019. godini.

Tablica 5. Ukupni dolasci i noćenja domaćih turista u Istarskoj županiji od 2015. do 2019. godine

		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
<u>Gradovi</u>						
Buje	<i>Dolasci</i>	476	906	1 753	2 136	2 868
	<i>Noćenja</i>	1 354	2 089	3 666	4 764	6 101
Buzet	<i>Dolasci</i>	2 174	2 509	2 790	2 809	3 077
	<i>Noćenja</i>	5 136	5 793	6 178	6 196	6 761
Labin	<i>Dolasci</i>	7 350	7 354	9 105	13 357	15 484
	<i>Noćenja</i>	27 132	26 252	27 585	37 139	45 485
Novigrad	<i>Dolasci</i>	6 943	7 287	7 932	7 584	8 450
	<i>Noćenja</i>	21 386	22 495	22 338	23 571	26 537
Pazin	<i>Dolasci</i>	2 029	2 799	2 857	3 115	3 471
	<i>Noćenja</i>	4 536	6 295	6 107	6 985	7 911
Poreč	<i>Dolasci</i>	25 655	30 312	34 143	40 337	44 926
	<i>Noćenja</i>	76 271	77 356	91 281	107 925	123 794
Pula	<i>Dolasci</i>	31 963	41 599	37 522	40 993	47 557
	<i>Noćenja</i>	101 097	123 809	97 618	110 023	124 563
Rovinj	<i>Dolasci</i>	34 790	42 845	44 317	57 764	64 731
	<i>Noćenja</i>	107 740	132 886	128 398	162 038	177 829
Umag	<i>Dolasci</i>	26 476	28 233	30 058	25 766	27 206
	<i>Noćenja</i>	87 205	89 309	90 999	80 651	83 897
Vodnjan	<i>Dolasci</i>	1 901	1 973	2 348	2 627	2 547
	<i>Noćenja</i>	11 846	9 566	10 400	10 521	10 163

Općine						
Bale	<i>Dolasci</i>	1 220	1 408	1 923	2 457	3 471
	<i>Noćenja</i>	5 768	7 447	6 074	7 140	9 789
Barban	<i>Dolasci</i>	282	456	401	708	608
	<i>Noćenja</i>	966	1 359	935	1 636	1 623
Brtonigla	<i>Dolasci</i>	*	*	*	*	1 195
	<i>Noćenja</i>	*	*	*	*	4 017
Cerovlje	<i>Dolasci</i>	138	187	186	211	260
	<i>Noćenja</i>	274	442	535	503	639
Fažana	<i>Dolasci</i>	4 493	7 093	7 267	7 750	8 447
	<i>Noćenja</i>	27 851	43 453	42 467	45 020	46 152
Funtana	<i>Dolasci</i>	6 304	7 170	7 329	7 926	12 111
	<i>Noćenja</i>	23 585	28 297	30 657	29 913	33 840
Gračišće	<i>Dolasci</i>	48	79	104	113	136
	<i>Noćenja</i>	180	269	314	370	392
Grožnjan	<i>Dolasci</i>	578	578	364	584	605
	<i>Noćenja</i>	2 510	2 790	1 571	2 439	1 974
Kanfanar	<i>Dolasci</i>	114	241	382	582	406
	<i>Noćenja</i>	767	1 019	1 466	1 881	1 403
Karojba	<i>Dolasci</i>	15	38	57	109	200
	<i>Noćenja</i>	58	202	267	339	497
Kaštelir-Labinci	<i>Dolasci</i>	121	98	146	186	364
	<i>Noćenja</i>	349	500	599	766	1 415
Kršan	<i>Dolasci</i>	579	497	452	440	440
	<i>Noćenja</i>	2 112	2 079	2 131	1 143	1 091
Lanišće	<i>Dolasci</i>	*	*	*	*	43
	<i>Noćenja</i>	*	*	*	*	105
Ližnjan	<i>Dolasci</i>	530	802	808	941	1 251
	<i>Noćenja</i>	3 092	3 814	2 978	3 562	4 346
Lupoglav	<i>Dolasci</i>	23	39	10	53	64
	<i>Noćenja</i>	60	95	42	116	218

Marčana	<i>Dolasci</i>	3 920	3 611	3 966	10 740	6 947
	<i>Noćenja</i>	19 662	18 537	21 727	40 579	30 004
Medulin	<i>Dolasci</i>	13 647	12 978	11 119	13 933	17 486
	<i>Noćenja</i>	53 360	50 718	45 914	53 281	67 136
Motovun	<i>Dolasci</i>	2 070	2 557	2 981	2 830	4 481
	<i>Noćenja</i>	4 382	5 763	6 074	6 009	8 721
Oprtalj	<i>Dolasci</i>	7 352	8 052	6 816	5 620	5 605
	<i>Noćenja</i>	34 328	33 948	27 472	25 772	24 456
Piće	<i>Dolasci</i>	45	49	118	101	109
	<i>Noćenja</i>	119	223	461	325	343
Raša	<i>Dolasci</i>	324	404	702	1 044	888
	<i>Noćenja</i>	1 667	2 225	3 665	5 911	4 914
Sveta Nedjelja	<i>Dolasci</i>	215	249	282	269	383
	<i>Noćenja</i>	980	1 367	1 420	1 127	1 807
Sveti Lovreč	<i>Dolasci</i>	44	123	141	264	284
	<i>Noćenja</i>	157	327	397	692	960
Sveti Petar u Šumi	<i>Dolasci</i>	102	82	77	72	124
	<i>Noćenja</i>	254	337	508	188	402
Svetvinčenat	<i>Dolasci</i>	204	259	303	337	710
	<i>Noćenja</i>	907	1 083	1 221	1 347	2 832
Tar-Vabriga	<i>Dolasci</i>	2 926	3 379	3 670	5 907	9 570
	<i>Noćenja</i>	14 378	16 202	16 660	25 952	44 059
Tinjan	<i>Dolasci</i>	57	86	226	401	271
	<i>Noćenja</i>	174	381	847	1 359	930
Višnjan	<i>Dolasci</i>	62	324	335	517	690
	<i>Noćenja</i>	215	1 190	917	1 807	2 430
Vižinada	<i>Dolasci</i>	87	203	186	296	433
	<i>Noćenja</i>	335	570	713	1 002	1 329
Vrsar	<i>Dolasci</i>	3 364	4 552	4 259	5 453	5 683
	<i>Noćenja</i>	13 427	17 179	16 183	19 899	22 648

Žminj	<i>Dolasci</i>	113	188	237	281	372
	<i>Noćenja</i>	413	743	997	1 291	1 279
UKUPNO	<i>Dolasci</i>	188 734	212 524	224 672	266 013	303 981
	<i>Noćenja</i>	656 033	738 409	720 412	835 212	934 792

(*Statistički podaci nisu dostupni)

Izvor: Izrada autora prema statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku, (2021)

U razdoblju od 2015. do 2019. godine najviše je dolazaka i noćenja domaćih turista ostvareno u gradovima Poreču, Rovinju, Puli i Umagu, ukupno 69,25% dolazaka i 55,97% noćenja. Od navedenih gradova najviše dolazaka (20,44%) i noćenja (18,24%) domaćih turista ostvareno je u gradu Rovinju, a najmanje dolazaka (0,68%) i noćenja (0,46%) domaćih turista u gradu Buje. U istom vremenskom periodu najviše dolazaka i noćenja domaćih turista ostvareno je u općinama Medulin, Oprtalj, Funtana i Fažana, ukupno (14,92%) dolazaka i (19,75%) noćenja. Najveći broj dolazaka (5,78%) i noćenja (6,96%) ostvaren je u općini Medulin, a najmanji broj dolazaka i noćenja domaćih turista (0,03%) u općini Karojba.

Uz statističke podatke o dolascima i noćenjima domaćih turista, u ovom poglavlju prikazani su i dolasci i noćenja stranih turista u razdoblju od 2015. do 2019. godine (tab. 6). U prikazanoj tablici možemo vidjeti kako su domaći turisti u istarskim gradovima i općinama ostvarili ukupno 3 098 112 dolazaka i 19 659 650 noćenja u 2015. godini, 3 456 649 dolazaka i 21 371 990 noćenja u 2016. godini, 3 757 256 dolazaka i 24 114 159 noćenja u 2017. godini, 3 989 085 dolazaka i 24 748 222 noćenja u 2018. godini i 4 177 744 dolazak i 25 453 853 noćenja u 2019. godini.

Tablica 6. Ukupni dolasci i noćenja stranih turista u Istarskoj županiji od 2015. do 2019. godine

		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
<u>Gradovi</u>						
Buje	<i>Dolasci</i>	31 125	34 560	40 031	40 268	42 187
	<i>Noćenja</i>	155 977	175 507	201 620	197 794	204 759
Buzet	<i>Dolasci</i>	8 828	11 086	12 626	14 876	14 757
	<i>Noćenja</i>	31 353	42 251	49 661	50 647	52 286
Labin	<i>Dolasci</i>	191 583	199 312	199 721	226 554	227 972

	<i>Noćenja</i>	1 191 684	1 227 142	1 271 809	1 379 284	1 362 193
Novigrad	<i>Dolasci</i>	184 901	200 357	205 090	205 826	210 865
	<i>Noćenja</i>	1 003 626	1 070 020	1 115 371	1 102 038	1 127 013
Pazin	<i>Dolasci</i>	3 668	5 027	6 673	7 600	8 265
	<i>Noćenja</i>	22 967	30 465	46 427	54 966	53 373
Poreč	<i>Dolasci</i>	419 998	481 586	516 513	510 812	526 044
	<i>Noćenja</i>	2 525 977	2 848 154	3 060 719	3 022 682	3 064 784
Pula	<i>Dolasci</i>	250 769	289 351	344 012	372 693	391 984
	<i>Noćenja</i>	1 340 753	1 482 773	1 780 626	1 888 456	1 942 478
Rovinj	<i>Dolasci</i>	474 870	518 178	581 348	635 584	646 330
	<i>Noćenja</i>	3 034 185	3 196 817	3 561 112	3 743 052	3 695 820
Umag	<i>Dolasci</i>	350 044	379 980	426 250	443 659	461 645
	<i>Noćenja</i>	1 687 117	1 871 525	2 252 172	2 313 157	2 330 913
Vodnjan	<i>Dolasci</i>	24 890	31 415	36 138	39 987	42 474
	<i>Noćenja</i>	176 535	226 376	267 468	290 067	302 146
Općine						
Bale	<i>Dolasci</i>	35 410	40 242	46 741	49 590	50 931
	<i>Noćenja</i>	212 617	256 372	299 124	306 450	326 057
Barban	<i>Dolasci</i>	6 742	9 194	10 302	11 259	12 122
	<i>Noćenja</i>	62 984	80 859	93 095	99 217	102 047
Brtonigla	<i>Dolasci</i>	*	*	*	*	73 055
	<i>Noćenja</i>	*	*	*	*	538 692
Cerovlje	<i>Dolasci</i>	1 112	1 129	1 553	1 669	1 797
	<i>Noćenja</i>	8 207	8 081	11 127	11 634	11 644
Fažana	<i>Dolasci</i>	106 248	115 036	126 743	136 566	132 625
	<i>Noćenja</i>	824 218	881 640	949 785	988 670	957 496
Funtana	<i>Dolasci</i>	177 405	192 314	223 805	220 869	231 653
	<i>Noćenja</i>	1 396 920	1 483 946	1 702 680	1 662 941	1 703 211
Gračičće	<i>Dolasci</i>	1 076	1 334	1 511	1 497	1 548
	<i>Noćenja</i>	8 119	9 807	11 295	11 899	11 843
Grožnjan	<i>Dolasci</i>	2 822	2 970	3 117	3 743	4 177
	<i>Noćenja</i>	10 974	15 298	16 107	18 264	18 863

Kanfana	<i>Dolasci</i>	3 888	5 979	7 272	7 520	7 652
	<i>Noćenja</i>	31 621	48 443	57 986	60 843	59 437
Karojba	<i>Dolasci</i>	965	1 411	1 673	2 035	2 448
	<i>Noćenja</i>	9 841	13 939	15 909	17 848	21 342
Kaštelir-Labinci	<i>Dolasci</i>	3 731	4 977	6 339	7 026	8 473
	<i>Noćenja</i>	33 797	45 140	55 956	60 990	72 370
Kršan	<i>Dolasci</i>	5 151	6 102	6 647	7 655	7 940
	<i>Noćenja</i>	38 615	45 604	51 566	57 566	56 841
Lanišće	<i>Dolasci</i>	*	*	*	*	751
	<i>Noćenja</i>	*	*	*	*	2 896
Ližnjan	<i>Dolasci</i>	18 681	21 971	26 779	30 520	31 360
	<i>Noćenja</i>	154 778	183 240	221 196	244 653	243 660
Lupoglav	<i>Dolasci</i>	700	641	959	1 174	1 474
	<i>Noćenja</i>	3 976	4 340	7 001	8 210	10 133
Marčana	<i>Dolasci</i>	16 585	26 449	31 259	35 515	38 633
	<i>Noćenja</i>	131 214	217 834	254 650	281 818	304 644
Medulin	<i>Dolasci</i>	309 638	352 569	376 475	391 630	397 231
	<i>Noćenja</i>	2 085 379	2 359 726	2 509 800	2 543 450	2 476 656
Motovun	<i>Dolasci</i>	12 117	12 778	14 920	16 533	19 301
	<i>Noćenja</i>	30 070	32 279	37 967	41 559	44 868
Oprtalj	<i>Dolasci</i>	6 206	9 830	10 065	7 443	9 629
	<i>Noćenja</i>	20 921	31 321	33 276	28 475	28 254
Piće	<i>Dolasci</i>	1 385	2 373	2 974	3 024	2 970
	<i>Noćenja</i>	14 113	22 405	25 232	26 411	27 048
Raša	<i>Dolasci</i>	27 823	36 635	41 260	42 919	43 025
	<i>Noćenja</i>	193 468	260 828	298 255	311 729	307 657
Sveta Nedelja	<i>Dolasci</i>	5 721	8 094	9 593	10 738	11 336
	<i>Noćenja</i>	54 855	73 659	89 030	98 687	102 215
Sveti Lovreč	<i>Dolasci</i>	2 787	4 421	5 638	6 471	6 434
	<i>Noćenja</i>	25 835	39 866	48 356	54 751	54 755

Sveti Petar u Šumi	<i>Dolasci</i>	1 575	2 007	2 174	2 221	2 386
	<i>Noćenja</i>	14 850	19 614	21 492	21 352	21 358
Svetvinčenat	<i>Dolasci</i>	8 010	11 426	12 744	14 419	15 272
	<i>Noćenja</i>	76 277	105 470	120 871	131 687	134 972
Tar-Vabriga	<i>Dolasci</i>	188 645	204 244	226 069	231 422	244 670
	<i>Noćenja</i>	1 464 892	1 582 372	1 763 681	1 775 886	1 839 171
Tinjan	<i>Dolasci</i>	4 054	5 456	6 740	7 449	7 645
	<i>Noćenja</i>	37 985	51 380	62 130	66 484	65 696
Višnjan	<i>Dolasci</i>	2 380	6 336	9 003	9 440	10 502
	<i>Noćenja</i>	19 500	55 617	72 773	75 201	82 602
Vižinada	<i>Dolasci</i>	3 105	3 946	4 329	4 622	5 653
	<i>Noćenja</i>	26 068	31 442	36 282	37 406	43 834
Vrsar	<i>Dolasci</i>	198 285	209 625	206 570	217 601	213 204
	<i>Noćenja</i>	1 448 006	1 545 067	1 572 237	1 586 232	1 567 023
Žminj	<i>Dolasci</i>	5 189	6 306	7 580	8 366	9 324
	<i>Noćenja</i>	49 376	57 372	68 385	75 726	80 803
UKUPNO	<i>Dolasci</i>	3 098 112	3 456 649	3 757 256	3 989 085	4 177 744
	<i>Noćenja</i>	19 659 650	21 371 990	24 114 159	24 748 222	25 453 853

(*Statistički podaci nisu dostupni)

Izvor: Izrada autora prema statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku, (2021)

U razdoblju od 2015. do 2019. godine najviše dolazaka i noćenja stranih turista ostvareno u gradovima Poreču, Rovinju, Puli i Umagu, ukupno 49,01% dolazaka i 43,90% noćenja. Od navedenih gradova najviše dolazaka (15,45%) i noćenja (14,93%) stranih turista ostvareno je u gradu Rovinju, a najmanje dolazaka (0,16%) i noćenja (0,18%) stranih turista u gradu Pazinu. U istom vremenskom periodu najviše dolazaka i noćenja stranih turista ostvareno je u općinama Medulin, Tar-Vabriga, Funtana i Vrsar, ukupno (27,13%) dolazaka i (21,26%) noćenja. Najveći broj dolazaka (9,88%) i noćenja (10,38%) ostvaren je u općini Medulin, a najmanji broj dolazaka (0,04%) i noćenja (0,06%) u općini Karojba.

Na području Istarske županije u 2015. godini ukupno je zabilježeno 3 286 846 dolazaka i 20 315 683 noćenja, u 2016. godini 3 669 173 dolazaka i 22 110 399 noćenja, u 2017. godini 3 981 883 dolazaka i 24 834 571 noćenje, u 2018. godini 4 255 098 dolazaka i 25 583 434

noćenja te u 2019. godini 4 481 725 dolazaka i 26 338 645 noćenja. U razdoblju od 2015. do 2019. godine najviše ukupnih dolazaka (15,65%) i noćenja (15,04%) ostvareno je u gradu Rovinju dok je prema prikazanim statističkim podacima u istom razdoblju najviše dolazaka (9,64%) i noćenja (10,27) ostvareno u općini Medulin.

Prema prikazanim statističkim podacima možemo vidjeti kako su strani turisti u razdoblju od 2015. do 2019. godine ostvarili 93,92% dolazaka i 96,65% noćenja.

5. OBILJEŽJA PJEŠAČKOG TURIZMA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

U ovom će se poglavlju opisati prve aktivnosti organiziranog pješaćenja na području Istarske županije, organizacijska struktura i marketing pješaćkih staza te će se prikazati sve pješaćke staze na području Istarske županije i njihovi tehnički podaci.

5.1. Povijest pješaćkog turizma u Istri

Prvi organizirani oblici pješaćenja u Istri pojavili su se već u prvoj polovici 19. stoljeća. 10. svibnja 1838. godine ekspedicija pod vodstvom saskog kralja i botaničara Fridrika Augusta II., u pratnji pukovnika Josipa Jelačića i istarskog botaničara Bartolomea Biasoletto-Dignanesea, uspela se na prijevoj Poklon na Učki. Cilj ekspedicije bio je proučavanje biljnog svijeta Istre, a u njenu čast postavljena je spomen ploča na latinskom jeziku u Lovranu (Blažević, 1984).

Zbog sve većeg zanimanja i sve učestalijih ekspedicija na Učku u drugoj polovici 19. stoljeća osnovano je prvo planinarsko društvo na području Istre. 25. studenoga 1876. godine u Pazinu je osnovano Planinarsko društvo Istre (*Societa Alpina dell'Istria*) čiji je svrha bila upoznavanje Julijskih Alpa, istarskih planina te upoznavanje kulturno-povijesne baštine Istre. Društvo je brojalo 17 članova dok je za prvog predsjednika izabran Giovanni Fonda, potpredsjednika Nicolo'dell Bello te tajnika Marko Konstantini. Prvi pješaćki izlet na Učku pod vodstvom Planinarskog društva Istre organiziran je u kolovozu 1877. godine, a zatim i izlet od Trsta do Svetog Petra, Nezakcija, Dvigrada, Vodnjana, Snežnika i Kornatskog otočja. Ubrzo nakon toga rad planinarskog društva zamire zbog sumnje austrijske policije u iredentistička djelovanja njegovih članova, ali i zbog želje članova iz Kopra da se pripoje tršćanskom planinarskom društvu (Blažević, 1987).

Blažević (1984) navodi i kako se 1887. godine austrijski nadvojvoda Rudolf popeo na vrh Učke, a iste godine Österreich Touristen Klub iz Beča na prijevoju Poklon na Učki gradi prvu planinarsku kuću nazvanu Kronprinzessin Stephanie na 927 metara nadmorske visine.

1902. godine Planinarski klub Rijeka (*Club Alpino Fiumano*) po prvi puta izdaje reviju *Liburnia* u kojem je opisan najviši vrh Ćićarije Planik pod nazivom *Planik o grande Alpe Istriana*. Zalaganjem dr. Dinka Trinajstića 1906. godine u Pazinu je osnovano Istarsko planinarsko društvo kao podružnica Slovenskog planinarskog društva u Ljubljani. Prvi predsjednik društva bio je Luka Brolih (Blažević, 1987).

17. siječnja 1909. godine u Pazinu, na konstituirajućoj sjednici istarskih ekskurzionista *Učka*, za predsjednika je izabran Adolfo Manzin iz Pule. Društvo je brojalo 895 članova, a njegov cilj odnosio se na upoznavanje Istre i njenih planinskih dijelova. Osim organiziranja pješačkih izleta i ekspedicija, Društvo je izdavalo i glasnik pod nazivom *Bolletino della Societa Escursionisti Istriani Monte Maggiore*, a 1912. godine u biltenu je počeo u nastavcima izlaziti i turistički vodič o Istri. Zbog sve većeg interesa za otkrivanjem Učke 1910. godine društvo Union iz Beča izdaje koncesiju za gradnju zupčane željeznice iz Lovranske drage na Učku, a već sljedeće godine na najvišem vrhu Učke Vojaku podignut je toranj za turističko razgledavanje panorame Istre, Gorskog kotara i Velebita. 29. i 30. lipnja 1912. godine Istarsko planinarsko društvo iz Pazina organiziralo je dvodnevni izlet na Učku. Vlakom se išlo do Lupoglava i gostionice Peruč koja je nudila noćenje, da bi se drugog dana pješice kretalo na vrh Učke. Upravo navedeni izlet smatra se jednim od prvih pješačkih izleta turističkog karaktera (Blažević, 1984).

Do Drugog je svjetskog rata na području Istre utemeljeno više od 15 planinarskih društava, a Planinarsko društvo Pazinka Pazin, osnovano 1981. godine, nastavilo je rad planinarskog društva Società Alpina dell'Istria osnovanog u Pazinu 1876. godine (Planinarsko društvo Pazinka, 2021.)

U drugoj polovici 20. stoljeća organizirano se pješčenje u Istri nastavilo razvijati kroz rad planinarskih društava iz Pazina, Pule, Umaga. Planinarsko društvo Glas Istre Pula osnovano je 1982. godine na inicijativu članova Planinarskog društva Željezničar iz Zagreba. U posljednjih 30 godina djelovanje planinarskog društva obilježeno je kroz uređivanje planinarskih staza, edukaciju planinara, održavanje planinarske infrastrukture, izgradnju planinarskih kuća i skloništa te izdavačke aktivnosti. Planinarsko društvo broji preko 470 članova podijeljenih u planinarski, alpinistički, skijaški, travarski i planinarsko-padobranski odsjek (Planinarsko društvo Glas Istre Pula, 2021).

U Pazinu je 2001. godine osnovan Istarski planinarski savez koji prema Nomenklaturi sportova potiče i promiče sportsko-rekreativne grane pješčenja, planinarenja, alpinizma i ledenog penjanja. Istarski planinarski savez punopravna je članica Hrvatskog planinarskog saveza i Sportske zajednice Istarske županije te djeluje prema njihovim statutima i programima rada. Savez svojim djelovanjem pomaže ostalim planinarskim društvima kroz suorganizaciju i materijalnu potporu planinarskih manifestacija, upravljanjem i održavanjem Istarskog planinarskog puta, poticanjem istarskog planinarskog nakladništva i predstavljanjem istarskog planinarstva na nacionalnoj i regionalnoj razini. U Istarskom planinarskom savezu nalazi se 11

članica s ukupno 1 684 fizičkih članova koji se brinu o održavanju planinarskih objekata i infrastrukture (Istarski planinarski savez, 2021).

Navedena planinarska društva i njihove aktivnosti predstavljaju prve oblike organiziranog pješaćenja u Istarskoj županiji. Njihovim radom, zalaganjem i održavanjem pješačke infrastrukture postavljeni su temelji za razvoj pješačkog turizma.

5.2. Organizacijska obilježja i marketing pješačkih staza

Istarska razvojna turistička agencija upravlja službenim turističkim web-portalom u kojem profesionalni agenti na odgovarajućem jeziku, hrvatskom, engleskom, njemačkom ili talijanskom, upravljaju i daju informacije online oglašavanjem destinacije Istra. Strateški ciljevi aktivnosti odnose se na povećanje kvalitete usluge destinacije te poboljšanje i utvrđivanje imidža destinacije kao turističkog lidera u regiji (Istarska razvojna turistička agencija, 2021).

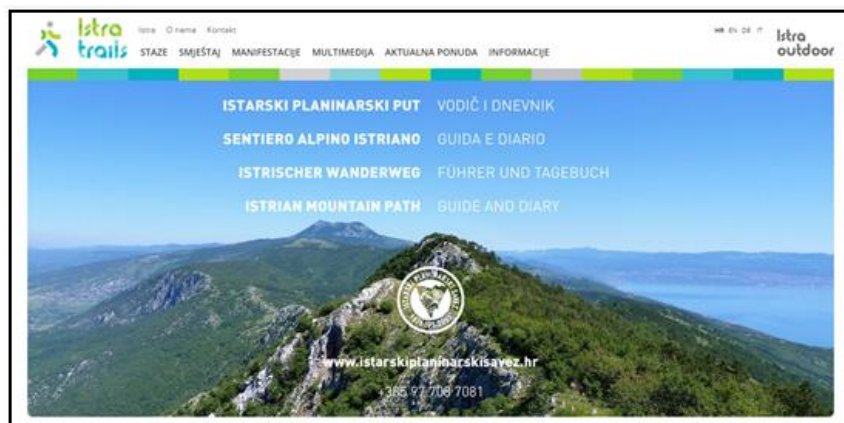
Vlasničku strukturu Istarske razvojne turističke agencije čine Istarska županija, dioničko društvo za hotelijerstvo i turizam Maistra, dioničko društvo za turizam Valamar Riviera, dioničko društvo za hotelijerstvo, turizam i turističke agencije Istraturist Umag, dioničko društvo za hotelijerstvo i turizam Laguna Novigrad, dioničko društvo za hotelijerstvo i turizam Plava laguna i dioničko društvo za ugostiteljstvo i turizam Arenaturist (Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske, 2021).

Istarska razvojna turistička agencija destinacijski je portal koji upravlja informacijama bitnima za destinaciju svima onima koji odmor žele provesti u Istri. Na dnevnoj bazi ažuriraju se informativni sadržaji o događanjima poput Red Bull Air Race u Rovinju, ljetni koncerti u pulskom Amfiteatru, ATP Croatian Open u Umagu, ali i ostali kulturni, povijesni i sportski sadržaji. Destinacijski portal pruža podršku hotelijerima i privatnim iznajmljivačima prilikom unosa podataka i cijena za smještajne kapacitete, objavljuje nove istaknute teme na četiri različita jezika te čini ovaj portal referentnim za informiranje o destinaciji te prezentaciju i rezervaciju smještaja. Tijekom 2014. godine stranica je redizajnirana tehnologijom RWD (Responsive Web Design) kako bi se olakšalo pretraživanje portala na uređajima svih rezolucija, od osobnih računala do mobitela. Zbog sve veće popularnosti mobilnih uređaja Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, Istarska županija i Istarska razvojna turistička agencija u suradnji s lokalnim samoupravama 2014. su godine realizirali projekt Hotspot Croatia čime je omogućen besplatan bežični internet u svim gradovima i općinama Istarske županije. Sve točke besplatnog interneta povezane su u zajedničku mrežu gdje se

brojke za sve gradove i općine prate putem Cloud tehnologije, a od travnja do prosinca zabilježeno je preko milijun korisnika svake godine. Na taj se način postiže postojanost projekta te se vrši analiza i periodički izvještaji svih sudionika projekta (Istarska razvojna turistička agencija, 2021).

Pješački i cikloturizam postaju sve važniji oblici turizma posebnih interesa Istarske županije. U nastojanju da turistička sezona traje duže i proširi turistička ponuda, osnovan je odjel za razvoj pješačkog turizma Bike &Outdoor u sklopu kojeg je oformljena inicijativa Istra Trails. Cilj navedene inicijative odnosi se na stvaranje sinergije svih subjekata u turizmu Istarske županije kako bi se stvorila visokokvalitetna turistička ponuda tijekom cijele godine. Pješački turizam sastoji se od više segmenata od kojih su najvažniji infrastruktura, usluge, smještaj i dodatni turistički sadržaji kao što su manifestacije i edukacija. S obzirom na širinu ponude pješačkog turizma u Istarskoj županiji, Istra Trails na svojim službenim web stranicama nudi pretragu specijaliziranih informacija (Slika 14) (Istra trails, 2021).

Slika 14. Web portal Istra Trail

Izvor: Istra trails, (2021)

Na prikazanom web portalu Istra Trails ponuđene su informacije o pješačkim stazama, smještajnim kapacitetima, multimedijским sadržajima, manifestacijama, aktualnoj ponudi i ostalim korisnim informacijama. Pretragom informacija o pješačkim stazama korisnik dobiva uvid u tehničke podatke o svim pješačkim stazama na području Istarske županije, njihovu dužinu, zahtjevnost, vremenski rok trajanja, najvišu i najnižu točku, prijedenu nadmorsku visinu, popis općina i gradova kroz koje prolaze, informacije o signalizaciji i GPS sustavima, pravilima ponašanja i sigurnosnim savjetima. Logo web portala sastavljen je od natpisa Istra Trails i čovjeka koji raskorakom simbolizira pješačenje dok na cijeloj stranici dominiraju plava,

zelena i žuta boja koje simboliziraju boje prirodnih atrakcija Istre, mora, sunca i biljnog pokrova (Istra trails, 2020).

Prema prikazanim informacijama možemo zaključiti kako ja Istra Trail digitalni promotivni kanal koji najviše doprinosi promociji pješačkih staza Istre te nudi najopsežnije informacije sudjelujući tako u promociji pješačkog turizma Istarske županije.

5.3. Pješačke staze Istarske županije

Prema podacima destinacijskog portala Istarska razvojna turistička agencija (IRTA) i razvojnoga odjela Istra trails u Istarskoj županiji nalazi se 96 pješačkih staza koje prolaze područjima 30 gradova i općina (Tablica 7). Prema preuzetim podacima pješačke staze se ne nalaze u gradovima Novigradu i Poreču te općinama Brtonigla, Fažana, Funtana, Karojba, Ližnjan, Sveta Nedelja, Sveti Lovreč, Sveti Petar u Šumi i Tar-Vabriga. Osim prikazanih staza opisane su i pješačke staze koje prolaze većim dijelom Istarske županije, ali i one koje se ističu po prirodnim i antropogenim turističkim atrakcijama. Također su opisane i turistički najatraktivnije planinarske staze Istarske županije.

Tablica 7. Pješačke staze Istarske županije

	NAZIV STAZE	GRAD/OPĆINA	DULJINA	ZAHTJEVNOST
1.	Arsia trail	Raša	14,7 km	srednja
2.	Battiala trail	Raša	10,8 km	zahtjevna
3.	Buje	Buje	4,1 km	lagana
4.	Buje-Krasica	Buje	12,2 km	srednja
5.	Bumbište Medulin	Medulin	2,5 km	lagana
6.	Črnica	Buzet	3,9 km	srednja
7.	Do svetog Kocijana	Cerovlje	6,3 km	lagana
8.	Dva kaštela i Cingarela	Buje	13,8 km	zahtjevna
9.	Đir do pazinskog krova	Pazin	2 km	lagana
10.	Grožnjan	Grožnjan	8,4 km	srednja
11.	Gustavo Pulitzer trail	Raša	9,6 km	zahtjevna
12.	Izazov strmih obala	Rovinj	8 km	srednja
13.	Kašteli, palače i plemići	Svetvinčenat	33,5 km	zahtjevna
14.	Latitude trail	Raša	17,1 km	lagana

15.	Liburnia trail	Raša	11,6 km	zahtjevna
16.	Maesta	Pula	3,5 km	srednja
17.	Magična Istra	Kanfanar	35 km	srednja
18.	Minjera	Buzet	10,9 km	srednja
19.	Mirna	Buzet	11 km	srednja
20.	Momjan	Buje	17,1 km	srednja
21.	Monte Grosso	Pula	7,1 km	srednja
22.	Motovun-Zamask	Motovun-Pazin	6,5 km	srednja
23.	Munida	Pula	5,7 km	srednja
24.	Nigrinjansko blago	Kaštelir-Labinci	11,2 km	lagana
25.	Oprtalj-Čepić	Oprtalj	19,4 km	srednja
26.	Oprtalj-Sveti Ivan	Oprtalj	9,3 km	srednja
27.	Pazin-Beram-Pazin	Pazin	11,8 km	srednja
28.	Pazin-Gračišće	Pazin-Gračišće	10,2 km	srednja
29.	Po pazinskih bregi	Pazin	13,5 km	srednja
30.	Priča o gusaru i otetom blagu	Vrsar	14,2 km	srednja
31.	Priča o nestalome gradu	Kanfanar	10,4 km	lagana
32.	Prsten svetog Tome	Vižinada	3,5 km	lagana
33.	Punta Christo	Pula	6,5 km	srednja
34.	Put biske	Buzet	11,5 km	srednja
35.	Putem mlina	Barban	8,7 km	srednja
36.	Putem svetog Martina	Barban	14,1 km	srednja
37.	Putem šparuga	Barban	6,2 km	srednja
38.	Qernero trail	Raša	14 km	zahtjevna
39.	Raspadalica	Buzet	9,2 km	srednja
40.	Rumenija	Žminj	8 km	lagana
41.	Sentonina staza	Labin	3,7 km	lagana
42.	Sovina staza	Višnjan	7 km	lagana
43.	Srce Vižinade	Vižinada	6,9 km	lagana
44.	Srednjovjekovne tajne	Svetvinčenat	10,3 km	srednja
45.	Suhozidi i šparoge	Bale	2,8 km	lagana
46.	Staza bellavista	Labin	15 km	srednja

47.	Staza biološke raznolikosti Donji Kamenjak	Medulin	13,5 km	lagana
48.	Staza božanskih izvora	Labin	3,4 km	srednja
49.	Staza pogleda	Vižinada	8,5 km	lagana
50.	Staza sedam slapova	Buzet	13,2 km	zahtjevna
51.	Staza srednjovjekovnih putova	Vodnjan	6,5 km	lagana
52.	Staza Stjepana Hausera	Marčana	3,3 km	lagana
53.	Staza suhozida	Tinjan	12,7 km	srednja
54.	Staza svete Barbare	Labin	4,4 km	lagana
55.	Staza svetog Flora	Labin	3,5 km	lagana
56.	Staza svetog Justa	Labin	6,8 km	lagana
57.	Staza svetog Roka	Piće	3,5 km	lagana
58.	Staza svetog Silvestra	Cerovlje	14,9 km	srednja
59.	Staza svetog Šimuna	Gračičće	8,9 km	srednja
60.	Staza terra magica	Labin	13,3 km	srednja
61.	Staza vidikovaca Gornji Kamenjak	Medulin	7,8 km	srednja
62.	Sunčana obala grofa Hüterotta	Rovinj	31,9 km	lagana
63.	Šetnica skrivenih čari	Labin	4,9 km	lagana
64.	Toplice-Oprtalj-Toplice	Oprtalj	14,1 km	srednja
65.	Utvrde austrijskog carsta	Bale	30,2 km	srednja
66.	Vale di Tono	Raša	15,7 km	zahtjevna
67.	Valmaggioro	Pula	1,6 km	srednja
68.	Vela Draga-poučna staza	Lupoglav	2,2 km	lagana
69.	Veli kol trail	Raša-Labin	15,8	zahtjevna
70.	Vižinada	Vižinada	15,1 km	srednja
71.	Vižula	Medulin	2,3 km	lagana
72.	Začudni reljefi Limskog kanala	Rovinj	7,2 km	lagana
73.	Zamask-Motovun	Pazin-Motovun	10,6 km	zahtjevna
74.	Žminj-Feštini-Žminj	Žminj	24 km	lagana
75.	*M722 Sisol, prilaz od vidikovca Plomin	Kršan	2,3 km	lagana

76.	*M801 Istarski planinarski put etapa 1 od 8	Umag-Buje-Grožnjan	22,8 km	lagana
77.	*M802 Istarski planinarski put etapa 2 od 8	Grožnjan-Oprtalj-Buzet	21 km	lagana
78.	*M803 Istarski planinarski put etapa 3 od 8	Buzet-Lanišće	14,9 km lagana	lagana
79.	*M804 Istarski planinarski put etapa 4 od 8	Lanišće	21,7 km	
80.	*M805 Istarski planinarski put etapa 5 od 8	Lanišće-Lupoglav-Opatija-Lovran	17,7 km	lagana
81.	*M806 Istarski planinarski put etapa 6 od 8	Lovran-Mošćenička Draga-Kršan	22,8 km	lagana
82.	*M807 Istarski planinarski put etapa 7 od 8	Kršan-Labin	13,2 km	lagana
83.	*M808 Istarski planinarski put etapa 8 od 8	Labin-Raša	18 km	lagana
84.	M809 Labinski planinarski put etapa 1 od 3	Raša-Labin	24,1 km	lagana
85.	*M810 Labinski planinarski put etapa 2 od 3	Labin-Kršan	12,4 km	lagana
86.	*M811 Labinski planinarski put etapa 3 od 3	Kršan-Mošćenička Draga	10,1 km	lagana
87.	*M812 Žbevnica iz Sluma	Lanišće	14,9 km	lagana
88.	*M813 Gomila i Marećica iz Račje vasi	Lanišće	11,4 kma	lagana
89.	*M814 Orljak iz Lanišća	Lanišće	10,1 km	lagana
90.	*M815 Brajkov vrh i Županj vrh iz Lupoglava	Lupoglav	19,7 km	lagana
91.	*M816 Veliki i Mali Planik iz Bresta po Učkom	Lupoglav	18,3 km	lagana
92.	*M817 Vojak iz Šušnjevice	Kršan-Opatija	12,2 km	lagana

93.	*M818 Priječenje Šikovica	Mošćenička Draga-Kršan	9,3 km	lagana
94.	*M819 Crna punta i Orlić iz Brovinja	Raša	10,4 km	lagana
95.	*M820 Dibovljak i Beram iz Pazina	Pazin	12,5 km	lagana
96.	*M821 Grdo selo-Grimalda- Stari Draguč-Borut	Pazin-Cerovlje	13,2 km	lagana

*Planinarski putevi Istarske županije

Izvor: Izrada autora prema podacima Istra Trails, (2021)

U prikazanoj tablici navedena su imena pješačkih staza, gradovi i općine kroz koje prolaze te tehnički podaci koji se odnose na dužinu i zahtjevnost staze. Prema prikazanim podacima možemo vidjeti kako se na području grada Labina nalazi devet pješačkih staza, Buzeta osam, Pazina šest, Pule i Buja pet i Rovinja dvije dok se na području grada Umaga i Vodnjana nalazi po jedna pješačka staza. Na području općine Raša nalazi se osam pješačkih staza, Medulina, Oprtlja i Vižinade četiri, Grožnjana, Lanišća i Barbana tri, Lupoglava, Kanfanara, Bala, Cerovlja, Gračišća, Žminja, Motovuna i Svetvinčenta dvije, na području općina Marčana, Višnjan, Vrsar, Kaštelir-Labinci, Pićan, Tinjan i Kršan nalazi se po jedna pješačka staza dok četiri pješačke staze dijelom prolaze kroz grad Opatiju i općine Lovran i Mošćenička Draga koje se nalaze u Primorsko-goranskoj županiji. Prema zahtjevnosti 10,41% pješačkih staza čine zahtjevne staze, 52,20% srednje zahtjevne i 34,37% lagane staze pa možemo zaključiti kako su pješačke staze Istarske županije turističko-rekreativnog karaktera.

Staza *Začudni reljefi Limskog kanala* započinje u mjestu Rovinjsko selo. Sa staze se pružaju pogledi prema gradu Rovinju i njegovim otocima te zaštićenom krajobrazu i posebnom rezervatu u moru Limski kanal. Limski kanal tvori rijas, potopljeno riječno ušće u kršu nastalo podizanjem razine mora. More se u kopno uvlači 12,8 kilometara te nastavlja na riječnu suhodolinu Limska draga koja se proteže do središta poluotoka. Kanal obiluje vegetativnom raznolikošću i bogatstvom morske flore i faune, a cijelom dužinom staze pružaju se vidikovci i pogledi na reljef Istre. Staza je ukupne dužine 7,2 kilometra, prosječnim pješačenjem prelazi se za 1 sat i 45 minuta, a najviša točka nalazi se na 156 metara nadmorske visine (Istra trails, 2021).

Pješačka staza *Priča o nestalome gradu* nalazi se na području općine Kanfanar, obiluje povijesnim pričama i legendama te bogatom prirodnom i kulturnom baštinom. Područje Kanfanara su kroz povijest naseljavali ratari i pastiri, a njegov razvoj započinje u 17. stoljeću kada se na to područje doseljavaju stanovnici obližnjeg srednjovjekovnog grada Dvigrada prema kojem ova staza i vodi. Dvigrad je nekada bio najutvrđeniji istarski grad u kojem je do kraja 16. stoljeća živjelo oko 700 stanovnika, a njegovo propadanje započelo je pojavom kuge, malarije i ratnim zbivanjima. Poslije Dvigrada staza nastavlja uz izvor Kašteljer te vodi do jednobrodne crkve Svete Agate izgrađene krajem 10. stoljeća čija je unutrašnjost oslikana zidnim freskama apostola. Staza se potom nastavlja do vidikovca s kojeg se pogled pruža na riječnu suhodolinu Limska draga te nastavlja nazad za Kanfanar. Staza je ukupne dužine 10,4 kilometra, traje 2 sata i 30 minuta, a najviša točka nalazi se na 297 metara nadmorske visine (Istra trails, 2021).

Staza biološke raznolikosti Kamenjak nalazi se na području općine Medulin, a započinje na parkiralištu neposredno prije ulaska u mjesto Premantura. Zapadna dionica staze počinje asfaltnom cestom i nastavlja makadamom koji vodi do parka dinosaura u kojem se nalaze skulpture u njihovoj prirodnoj veličini. Na obalnom području u blizini parka nalazi se paleontološko nalazište s urezanim stopama dinosaura. Daljnjim pješaćenjem obalom staza nastavlja do stare ribarske lučice premanturskih ribara dok se u daljini pruža pogled prema otočiću Porer te otočiću Fenoliga koji je jedno od najbogatijih paleontoloških nalazišta u Europi. Južnom obalnom dionicom staze dominiraju kanjoni nastali utjecajem egzogenih procesa, a sjevernom bogatstvo biljnog svijeta koje broji preko 500 različitih zaštićenih vrsta od kojih su najzastupljenije orhideje. Istočnim dijelom staze pruža se pogled na Medulinske otoke i njegov akvatorij. Staza završava na parkiralištu u mjestu Premantura, njezina ukupna dužina iznosi 13,5 kilometara, najviša točka nadmorske visine nalazi se na 223 metra, a prosječnim hodom prelazi se za 2 h i 30 minuta (Istra trails, 2021).

Staza srednjovjekovnih puteva nalazi se na području općine Vodnjan i započinje prije skretanja za Stanciju Guran. Staza makadamskim putem prolazi uz suhozide, vinograde i maslinike prema lokvi Cijana i crkvi Svetog Šimuna. Nakon crkve nastavlja do državne ceste Vodnjan-Marčana te nakon kratkog pješaćenja poljskim putem uz cestu vodi prema ranosrednjovjekovnom naselju Guran i srednjovjekovne trobrodne bazilike. Od tuda staza vodi prema ostacima crkve Svete Cecilije, nastavlja se makadamskim te zatim asfaltnim putem sve do početne točke. Staza je ukupne duljine 6,5 kilometara, najviša točka nadmorske visine nalazi se na 190 metara te se umjerenim pješaćenjem prelazi za 1 h i 30 minuta (Istra trails, 2021).

Staza Vižula nalazi se na istoimenom poluotoku na području općine Medulin, ukupne je duljine 2,3 kilometra te prosječnim pješaćenjem traje 1 h. Poluotok Vižula bogato je arheološko nalazište na kojem se nalaze ostaci rimskog ljetnikovca, pristaništa, skladišta te kuće trgovaca i robova. Tijekom obilaska staze pružaju se pogledi na povijesne znamenitosti, medulinski arhipelag (Istra trails, 2021).

Staza Arsia trail nalazi se na području općine Raša. Staza je namijenjena poludnevnoj šetnji, duga je 15 kilometara, traje 4 sata i 30 minuta, a najviša točka nalazi se na 320 metara nadmorske visine. Početna točka nalazi se na središnjem trgu mjesta Raša pored crkve Svete Barbare, zaštitnice rudara, te se po makadamu nastavlja trasom nekadašnje rudarske pruge vodeći do sela Breg. Na stazi se nalaze brojni vidikovci koji pružaju pogled na dolinu rijeke Raše i grad Labin, a nakon sela Kapelica vodi prema Presiki i srednjovjekovnom gradu Labinu. U starom gradu Labinu nalaze brojni kulturno-povijeni spomenici i umjetnički ateljei smješteni u jedinstvenoj gradskoj arhitekturi. Nakon Labina staza se nastavlja prema selu Kapelica od kuda strmim putem vodi prema kamenolomu i središnjem trgu u Raši (Istra trails, 2021).

Staza sedam slapova nalazi se na području općine Buzet i jedna je od najatraktivnijih staza Istarske županije. Dijelovi staze prolaze koritima rijeke Mirne i Drage gdje je voda oblikovala jezera, brzake i slapove, od kojih se najatraktivniji nalaze u mjestu Kotli. Staza započinje na mostu iznad Mirne kod Istarskog vodovoda podno Buzeta te prateći sjevernu stranu rijeke nakon jednog kilometra ulazi u šumu gdje makadamski put vodi uz korito rječice Drage. Tu kreće uspon od 100 metara visinske razlike na kojem se nalazi pet slapova, staza vodi uz samu vodu i preko nje, ali i preko stijena gdje je put osiguran s užadi kako bi se olakšao uspon. Staza se nastavlja pored napuštenih rudarskih okna, a nakon petog slapa visine 2,8 metara izlazi iz korita Drage te vodi prema mjestu Selce i preko kanjona Drage. Makadamskim putem nastavlja se prema jugu, a nakon 200 metara na šumsku stazu koja vodi do kuća obraslih bršljanom u selima Glistonija i Ščaveti. Od tuda se staza nastavlja prema Kotlima i šestom slapu te kroz se kroz šumu pruža u smjeru sjeverozapada i sedmog slapa. Do mjesta Pengari staza prelazi rijeku Mirnu tri puta, a nakon prijeđenih 12 kilometara zatvara se pješaćki krug i dolazni do polazne točke. Staza je ukupne duljine 13,27 kilometara, tehnički je zahtjevna jer se najviša točka nalazi na 318 metara nadmorske visine, a za prelazak je potrebno 3 sata (Istra trails, 2021).

Staza Pazin-Gračišće započinje kod zgrade ureda Turističke zajednice središnje Istre u gradu Pazinu u blizini srednjovjekovne crkve Svetog Nikole. Staza se nastavlja prema istoku kroz centar Pazina te kod autobusne stanice skreće prema općini Cerovlje. Nakon 2,3 kilometra staza naizmjenice makadamskim i asfaltnim putevima vodi do mjesta Bežići i Ivoli te se

nastavlja do mjesta Šestani. Otuda se nastavlja na planinarsku stazu preko vrha Veliko gnijezdo s kojeg se pruža pogled na Učku i okolna polja. Nakon Velikog gnijezda spušta se prema mjestu Škljonki otkuda vodi prema Gračišću. Staza je ukupne duljine 10,2 kilometra, najviša točka nalazi se na 288 metara te ukupno traje 2 sata i 30 minuta (Istra trails, 2021).

Staza Buje-Krasica nalazi se na jednom od najvinorodnijih područja Istarske županije te se putem nailazi na brojne vinske podrume i agroturistička domaćinstva. Staza počinje u Gradskom vinskom podrumu u Istarskoj ulici u gradu Buje odakle se nastavlja prema magistralnoj cesti. Oko 100 metara prije magistralne ceste kroz maslinike i šumu spušta se prema presušenom koritu Potoka koji se nalazi na 123 metra nadmorske visine te predstavlja najnižu točku staze. Sljedećih pet kilometara prema jugu slijedi konstantan uspon makadamskim putem koji vodi kroz šumu i Vinograde do Stancije Loj otkud se u smjeru zapada nastavlja prema zaseoku Bredine. Staza uz lagani uspon kraći od jednog kilometra iz Baredina nastavlja prema mjestu Krasica, poznatom po kvalitetnim vinima i maslinovim uljima, u kojem se svake godine održava jedan od najstarijih istarskih sajмова „Oleum Olivarum“. U Krasici staza vodi prema mjestu Gardoši te kroz šumu do najvišeg uspona od 296 metara nadmorske visine. Nakon 11 od ukupno 12,2 kilometara staza se vraća u grad Buje te vodi prema polaznoj točki (Istra trails, 2021).

Istarski planinarski put najduža je pješačka staza na području Istarske županije, podijeljena u 8 etapa te prolazi dijelovima prolazi gradovima i općinama Primorsko-goranske županije. *Prva etapa staze* (M801) započinje na izlasku iz naselja Crveni vrh (Monte Rosso) kod desnog odvojka za lokalne ceste Laura. Staze vodi do vidikovca Sveti Petar koji se nalazi na 74 metra nadmorske visine te se nastavlja do turističkog naselja Kangera prateći biciklističko pješačku stazu Parenzana. Markiranim kamenim bespućem staza vodi do vrha Markovac (162 m) odakle se spušta u istoimeno naselje te nadvožnjakom preko autoceste A9 Istarskog ipsilona vodi prema naselju Kaldanija, te poljskim putevima kroz vinograde do mjesta Volpija. Otud se staza priključuje na Parenzanu te nastavlja prema gradu Buje i stanici Grožnjan otkuda započinje njezina druga etapa.

Druga etapa Istarskog planinarskog puta (M802) započinje tunelom od Stanice Grožnjan kroz Parezanu do kontrolne točke i mjesta Sveti Juraj (384 m) te dalje prolazi mjestima Sveti Ivan, Sveta Lucija, Laganiši, Vižintini, Čabrnica te stiže do šeste kontrolne točke Greben. Otuda vijugavim spustom uz potok Bračana prelazi lokalnu cestu Mali Mlun te nakon 1,5 kilometara završava u Velom Mlunu. U Velom Mlunu uz samu stazu nalazi se smještajni objekt „Jakac“ gdje je uz prethodnu najavu moguće prenoćiti. Treća dionica Istarskog planinarskog puta (M803) povezuje najljepše istarske planine i krajolike te se za

vlastitu sigurnost preporučuje korištenje planinarsko-turističkog zemljovida Ćićarija 1:25 000. Etapa prolazi kroz mjesta Franečići, Sveti Martin, Majcani, Findleri, Buzet, Slum i Brest odkuda vodi do planinarske kuće Žbevnica na istoimenom vrhu (851 m) u kojoj je moguće i prenoćiti.

Treća etapa Istarskog planinarskog puta započinje u selu Veli Mlun kod istoimenog prenoćišta te makadamskim putem nastavlja sjeverno prema crkvi Svetog Andrije od koje dalje vodi kolni put. Na križanju kolnih puteva staza ulazi u šumu kroz koju se spušta prema lokalnoj cesti Buzet-Kajini. Jedan kilometar niz cestu staza vodi preko mosta koji se nalazi na kanalu potoka Mala Huba, prolazi kroz mjesto Franečići i Sveti Martin i nastavlja prema mjestima Majcani i Finderli. Od mjesta Počekaji staza vodi do željezničke postaje Buzet te se vijugavim usponom nastavlja do šumskog i livadnog dijela staze i mjesta Slum. Nakon šumskog uspona dolazi se do sela Brest i planinarske kuće Žbevnica. Staza je duga 14,9 km, najveća prijeđena visinska razlika iznosi 710 m te se prelazi za 6 do 7 sati.

Četvrta etapa Istarskog planinarskog puta (M804) od Žbevnice nastavlja prema mjestima Trstenik i vrha Gomila (1 027 M) te nastavlja do mjesta Sveta Jelena, Račja Vas, vrha Orljak (1 106 m), prolazi podnožjem Brajkovog vrha (1 091 m) te završava kod Planinarske kuće Korita (1 010 m). Za ovu etapu puta također se preporučuje korištenje planinarsko-turističkog zemljovida Ćićarija.

Peta etapa Istarskog planinarskog puta (M805) od Planinarske kuće Korita šumskom cestom vodi na vrh Mali Planik (1 265 m) otkuda se spušta prema Poklonu (922 m) gdje se preko grebena uspinje do vrha Vojak (1 394 m), najvišeg vrha Učke. Od Vojaka staza nastavlja prema Planinarskom skloništu Babino sklonište gdje završava peta etapa. Većina puteva ove dionice prolazi makadamskim i šumskim cestama te se za ovu etapu Istarskog planinarskog puta preporučuje se korištenje planinarskog zemljovida Učka 1:30 000 koji obuhvaća područje do mjesta Plomin.

Šesta etapa Istarskog planinarskog puta (M806) proteže se od Babinog skloništa najprije stazom, a potom makadamskom cestom i nastavlja prema selu Mala Učka te dalje prolazi područjem Mošćeničke Drage u Primorsko-goranskoj županiji. Na području Male Učke nalazi se javna slavina gdje je moguće nadopuniti zalihe pitke vode jer do Plomina te mogućnosti više nema. Nakon izlaska iz sela staza se nastavlja prema mjestima Šušnjevec te kroz mjesto Podmaj vodi preko grebena Balin do vrha Brgud (907 m) odakle se nastavlja panoramski put prema vrhu Kremenjak (827 m), vrhu Ozrinj (735 m), vrhu Šikovac (780 m) i vrhu Sisol (835 m) te se potom spušta prema mjestu Plomin gdje i završava.

Sedma etapa Istarskog planinarskog puta (M807) započinje u Plominu te preko šumarka i betonskog stubišta vodi do mjesta Plomin Luka i Ripenda Vicani te se nastavlja po strmom spustu iznad lokalne ceste za Rabac. Staza potom preko uvale Podvinje vodi do grada Labina gdje je moguće prenoćiti.

Osma etapa Istarskog planinarskog puta (M808) od grada Labina nastavlja prema mjestima Gondolići, Majal, Tominovići, Testići i Škarpoci, makadamskom cestom prolazi iznad mjesta Sveta Marina te nastavlja do Planinarske kuće Skitača. Otuda se staza spušta do plaže u Crnoj Puntici gdje i završava. Ukupna duljina Istarskog planinarskog puta iznosi 152,10 kilometara te zahtijeva višednevno pješaćenje (Istra trails, 2021).

Turistički su najposjećenije staze umjerene zahtjevnosti koje se prolaze zaštićenim prirodnim područjima, one na kojima se nalazi velik broj kulturno-povijesnih spomenika. i planinarski putevi turističkog značaja. Uz opisane pješaćke staze na području Istarske županije održavaju se i brojni pješaćki pohodi manifestacijskog karaktera kao što su Marš na Učku, Dan istarskih planinara i 100 milja Istre koja je sportsko-natjecateljskog karaktera.

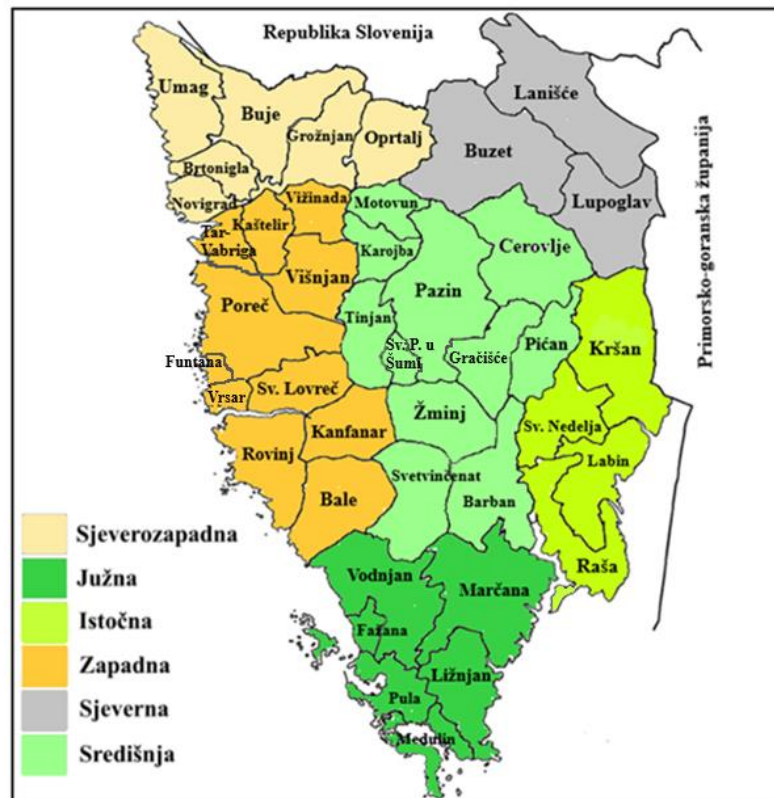
6. GEOGRAFSKA ANALIZA PJEŠAČKIH STAZA PO TURISTIČKIM MIKROREGIJA ISTARSKJE ŽUPANIJE

Porastom važnosti turizma pojedine su regije trajno oblikovane i prenamijenjene. Zbog toga su prilikom planiranja turizma prirodna i kulturna obilježja, turistička infrastruktura, strukturalna obilježja stanovništva i suglasje s lokalnom zajednicom važni preduvjeti za njegovu daljnju provedbu i razvoj. U demografskim procesima receptivnih regija najvažniju ulogu u turizmu ima odnos domicilnog stanovništva i turista koji se ogledaju kroz privremeni odnos, vremensku i prostornu ograničenost te nejednakost i neuravnoteženost doživljaja. Uvažavajući turizam kao društveni i gospodarski fenomen nameće se niz pitanja o prostornoj konkretizaciji i primjeni navedenih procesa. Imajući u vidu prostornu koncentraciju istarskog turizma nameću se pitanja o potrebi rasterećenja obalnih destinacija te usmjeravanju turističkih aktivnosti prema kontinentalnim dijelovima. Stoga je prilikom planiranja turističkih aktivnosti od izuzetne važnosti temeljita provedba regionalizacije krajobraznih i kulturnih vrijednosti kako bi se izbjegli i smanjili negativni utjecaji sezonalnosti i masovnosti turizma (Vojnović, 2016).

U ovom poglavlju izdvojeno je šest pješačkih mikroregija Istarske županije prema regionalizaciji koju je provela Turistička zajednica Istarske županije na temelju ekonomsko-geografskih utjecaja turizma. Prostorna analiza mikroregija provedena je metodom bodovanja, brojenja i mjerenja prema sljedećih pet kriterija: duljini i gustoći pješačkih staza, broju zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara po km², površini i udjelu zaštićenih prirodnih područja, ukupnom broju i gustoći kreveta po km² i ukupnom broju i gustoći kreveta po km² u općinama i gradovima kroz koje prolaze pješačke staze.

Prema navedenim kriterijima izdvojene su sljedeće mikroregije: sjeverozapadna (Gradovi Umag, Buje, Novigrad i općine Brtonigla, Grožnjan i Oprtalj), južna (Gradovi Pula i Vodnjan i općine Fažana, Marčana, Ližnjan i Medulin), istočna (Grad Labin i općine Kršan, Sveta Nedelja i Raša), zapadna (Gradovi Poreč i Rovinj i općine Tar-Vabriga, Kaštelir-Labinci, Vižinada, Višnjan, Sveti Lovreč, Kanfanar i Bale), sjeverna (Grad Buzet i općine Lanišće i Lupoglav) i središnja (Grad Pazin i općine Motovun, Karojba, Cerovlje, Tinjan, Pićan, Gračišće, Sveti Petar u Šumi, Žminj, Svetvinčenat i Barban) (Slika 15).

Slika 15. Mikroregije pješačkih staza Istarske županije

Izvor: Izrada autor prema kartografskoj podjeli Zavoda za prostorno uređenje Istarske županije, (2021)

Na području Istarske županije nalazi se ukupno 1 149,39 kilometara pješačkih staza koje zauzimaju 0,40 km/km² ukupne površine. U istočnoj pješačkoj mikroregiji nalazi se najviše, 298 kilometara pješačkih staza, koje čine 26% od ukupne duljine pješačkih staza te njihova gustoća unutar mikroregije iznosi 0,88 km/km². Najmanja ukupna duljina staza nalazi se u južnoj pješačkoj mikroregiji koja s 60,30 kilometara staza ima gustoću od 0,15 km/km² (

Tablica 8).

Tablica 8. Ukupna duljina i gustoća pješačkih staza po mikroregijama Istarske županije

Mikroregija	Ukupna duljina (km)	Ukupna površina (km ²)	Gustoća (km/km ²)
Sjeverozapadna	142,20	369,57	0,38
Južna	60,30	401,11	0,15
Istočna	298,90	338,60	0,88
Zapadna	192,20	567,04	0,34
Sjeverna	212,40	403,44	0,52
Središnja	243,39	734,45	0,33
Istra	1 149,39	2 814,21	0,40

Izvor: Izrada autora prema podacima Istarske županije i Turističke zajednice Istarske županije, (2021)

Područje istočne pješačke mikroregije turistički je znatno manje valorizirano u odnosu na južnu pješačku mikroregiju koja posjeduje najmanju gustoću pješačkih staza unatoč vrlo razvijenom turističkom sektoru. U istočnoj pješačkoj mikroregiji turističke aktivnosti nisu okarakterizirane masovnošću radi nedostatka komercijalne turističke infrastrukture, dok su bogatom prirodnom i kulturnom atrakcijskom osnovom stvoreni uvjeti za razvoj raznih oblika turizma posebnih interesa. Velika gustoća pješačkih staza nalazi se i u sjevernoj pješačkoj mikroregiji radi atraktivnosti gorske skupine Učke i Ćićarije na čijem je području najzastupljenije planinarenje.

Na području Istarske županije nalaze se ukupno 316 jedinice nepokretne kulturne baštine čija gustoća u odnosu na ukupnu površinu Istarske županije iznosi 0,11 spomenika/km². Na području južne pješačke mikroregije nalazi se 83 nepokretnih kulturnih dobara s gustoćom od 0,20 spomenika/km² što ukupno čini 26,26% nepokretnih kulturnih dobara Istarske županije. Na području sjeverne pješačke mikroregije nalazi se 23 nepokretno kulturno dobro čija gustoća iznosi 0,05 spomenika/km² (

Tablica 9).

Tablica 9. Ukupan broj zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara po mikroregijama Istarske županije

Mikroregija	Broj nepokretnih kulturnih dobara
Sjeverozapadna	47
Južna	83
Istočna	37
Zapadna	72
Sjeverna	23
Središnja	54
Istra	316

Izvor: Izrada autora prema podacima Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, (2021)

U gradu Puli nalazi se 37 nepokretnih kulturnih dobara što čini gotovo polovicu od ukupno 83 nepokretnih kulturnih dobara na području južne pješačke mikroregije. Najistaknutija nepokretna kulturna dobra jesu pulski Amfiteatar, kulturno-povijesna cjelina grada Pule i Slavoluk Sregijevaca. Osim područja grada Pule svakako vrijedi istaknuti i arheološki lokalitet u općini Medulin u kojoj se nalaze ostaci rimske vile na poluotoku Vižuli. Zapadna pješačka mikroregija druga je po zastupljenosti s ukupno 72 nepokretna kulturna dobra od kojih su najistaknutiji kompleks Eufrazijeve bazilike u Poreču te crkvu Svete Eufemije i povijesna cjelina grada Rovinja. Prema prikazanome možemo zaključiti kako su južna i zapadna pješačka mikroregija najzastupljenije prema broju nepokretnih kulturnih dobara. Kao glavni razlog tome nameće se raniji povijesni razvoj primorskih gradova koji danas predstavljaju i najrazvijenije urbane turističke aglomeracije Istarske županije.

U Istarskoj županiji nalaze se 34 zaštićena prirodna područja koja zauzimaju površinu od 176,43 km² te čine udio od 6,26% ukupne površine. Najveća površina zaštićenih prirodnih područja od 91,73 km² nalazi se na području sjeverne turističke mikroregije čiji je udio 22,73% od ukupne površine mikroregije. Najmanja površina zaštićenih prirodnih područja od 2,20 km² nalazi se na području sjeverozapadne pješačke mikroregije (

Tablica 10).

Tablica 10. Zaštićena prirodna područja Istarske županije po mikroregijama i njihova ukupna površina i udio

Mikroregija	Zaštićena prirodna područja (km²)	Ukupna površina (km²)	Udio (%)
Sjeverozapadna	2,20	369,57	0,59
Južna	12,53	401,11	3,12
Istočna	31,50	338,60	9,30
Zapadna	30,27	567,04	5,33
Sjeverna	91,73	403,44	22,73
Središnja	8,20	734,45	1,11
Istra	176,43	2 814,21	6,26

Izvor: Izrada autora prema podacima Istarske županije, Javne ustanove Natura Histrica, Javne ustanove Park prirode Kamenjak i Javne ustanove Nacionalni park Brijuni, (2021)

U sjevernoj pješačkoj mikroregiji nalazi se površinom najveći udio zaštićenih prirodnih područja zbog veličine Park prirode Učka čiji udio na području Istarske županije zauzima 80,30 km², dok ostale prirodne atrakcije čine spomenik prirode Vela Draga, Motovunska šuma koja se dijelom nalazi u općini Buzet i značajni krajobraz sjeverna Učka. Nacionalni park Brijuni, Gornji Kamenjak, Donji Kamenjak, Medulinski arhipelag i park-šumama Kašteja i Soline nalaze se u južnoj pješačkoj mikroregiji u kojoj je i najveći broj zaštićenih prirodnih područja te stoga prema navedenoj kategorizaciji predstavlja najatraktivniju mikroregiju.

Na području Istarske županije u 2019. godini nalaze se 324 295 turističkih postelja te njihova gustoća iznosi 282,14 postelja/km². Najveći broj postelja, njih 132 543, nalazi se na području zapadne pješačke mikroregije te njihova gustoća iznosi 689,60 postelja/km dok se u sjevernoj turističkoj mikroregiji nalazi se 1 258 turističkih postelja te njihova zastupljenost 5,92 postelja/km² što je ujedno predstavlja i najmanju gustoću (Tablica 11).

Tablica 11. Ukupan broj i gustoća turističkih postelja po mikroregijama Istarske županije u 2019. godini

Mikroregija	Broj postelja	Pješačke staze (km)	Postelja/km²
Sjeverozapadna	54 293	142,20	381,80
Južna	104 264	60,30	1 729,08
Istočna	20 869	298,90	69,81
Zapadna	132 543	192,20	689,60
Sjeverna	1 258	212,40	5,92
Središnja	11 068	243,39	45,47
Istra	324 295	1 149,39	282,14

Izvor: Izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske,(2021)

Južna pješačka mikroregija posjeduje najveću gustoću od 1 729,80 postelja/km², a kao glavni razlog tome navodi se samo 60,30 kilometara pješačkih staza te velik broj turističkih postelja u razvijenim turističkim destinacijama gradu Puli i općini Medulin. Gradovi zapadne pješačke mikroregije Rovinj i Poreč najrazvijenije su turističke destinacije u Istarskoj županiji, a zajedno s općinom Tar Vabriga posjeduju najveći broj turističkih postelja. Upravo iz navedenih razloga, ali i veće zastupljenosti pješačkih staza u odnosu na južnu mikroregiju, smatramo kako zapadna pješačka mikroregija posjeduje najveću gustoću turističkih postelja u odnosu na dužinu pješačke infrastrukture. U sjevernoj pješačkoj mikroregiji manje su zastupljene komercijalne turističke aktivnosti, ne postoje veće urbane aglomeracije te se domicilno stanovništvo tradicionalno bavi poljoprivredom i ostalim gospodarskim djelatnostima koje nisu turističkog karaktera. Navedene karakteristike sjeverne pješačke mikroregije rezultat su manje gustoće turističkih postelja u odnosu na dužinu pješačkih staza.

Pješačke staze Istarske županije ne prolaze kroz ukupno 11 gradova i općina. Prema ukupnom broju od 214 449 turističke postelje u odnosu na gradove i općine kroz koje prolaze pješačke staze njihova gustoća iznosi 186,57 postelja/km². Najviše turističkih postelja nalazi se u južnoj pješačkoj mikroregiji koja broji 85 461 postelju s gustoćom od 1 417,26 postelja/km², a glavni razlog tome je samo 60,30 kilometara pješačkih staza unutar regije. U sjevernoj turističkoj mikroregiji nalazi se 1371 turistička postelja te njihova gustoća iznosi 5,92 postelja/km² što je ujedno predstavlja i najmanju gustoću turističkih postelja (Tablica 12).

Tablica 12. Ukupan broj i gustoća turističkih postelja u gradovima i općinama mikroregija kroz koje prolaze pješačke staze u 2019. godini

Mikroregija	Broj postelja	Pješačke staze (km)	Postelja/km ²
Sjeverozapadna	33 642	142,20	236,58
Južna	85 461	60,30	1 417,26
Istočna	19 008	298,90	63,59
Zapadna	64 761	192,20	336,94
Sjeverna	1 258	212,40	5,92
Središnja	10 319	243,39	42,39
Istra	214 449	1 149,39	186,57

Izvor: Izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, (2021)

Usporedimo li ukupan broj i gustoću turističkih postelja u 2019. godini u gradovima i općinama mikroregija kroz koje prolaze pješačke staze s ukupnim brojem i gustoćom turističkih postelja po mikroregijama Istarske županije u 2019. godini možemo primijetiti kako je u pojedinim pješačkim mikroregijama zabilježeno smanjenje broja turističkih postelja koje čine dio turističke ponude. Najveće smanjenje gustoće postelja od 51,14%, u odnosu na gradove i općine kroz koje prolaze pješačke staze, vidljivo je u zapadnoj pješačkoj mikroregiji koja i broji najviše postelja u Istarskoj županiji. Glavni razlog toga je što pješačke staze ne prolaze kroz grad Poreč i općine Sveti Lovreč i Tar-Vabriga koje, kao razvijene turističke destinacije, posjeduju velik broj turističkih postelja. Drugo najveće smanjenje gustoće postelja od 38,04% zabilježeno je u sjeverozapadnoj pješačkoj mikroregiji pošto pješačke staze ne prolaze gradom Novigradom i općinom Brtonigla koji su razvijenije turističke destinacije na tom području. U južnoj pješačkoj mikroregiji pješačke staze ne prolaze općinama Fažana i Ližnjan te je stoga zabilježeno smanjenje gustoće turističkih postelja od 18,04% dok je istočnoj pješačkoj mikroregiji zabilježeno smanjenje gustoće turističkih postelja od 8,92% pošto na području općine Sveta Nedelja nema pješačkih staza. U središnjoj Istri zabilježeno je smanjenje gustoće turističkih postelja od 6,77% pošto pješačke staze ne prolaze kroz općine Karojba i Sveti Petar u Šumi, dok se gustoća turističkih postelja u odnosu na gradove i općine kroz koje prolaze pješačke staze u sjevernoj pješačkoj mikroregiji nije mijenjala.

Kako bi dobili uvid koja je mikroregija turistički najrazvijenija i najpogodnija za daljnji razvoj pješačkog turizma provedeno je bodovanje prema zadanih pet kriterija u svrhu

diferencijacije šest pješačkih mikroregija. Svaki indikator bodovao se prema bodovnoj skali od jedan do šest u kojoj jedan predstavlja najmanju, a šest najveću vrijednost. Pet zadanih kriterija prikazano je u abecednom nizu od A do E u kojem A predstavlja kriterij ukupne duljine i gustoće pješačkih staza po mikroregijama, B ukupan broj zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara po mikroregijama, C zaštićena prirodna područja po mikroregijama i njihova ukupna površina i udio, D ukupan broj i gustoću turističkih postelja po mikroregijama i E ukupan broj i gustoću turističkih postelja u gradovima i općinama mikroregija kroz koje prolaze pješačke staze (Tablica 13). Prilikom bodovanja se poštivala jednakost kriterija izbjegavanjem isticanja kako bi se svaki kriterij jednako uspoređivao i bodovao.

Tablica 13. Bodovanje mikroregija prema kriterijima (A-E)

Mikroregija	A	B	C	D	E	Ukupno
Zapadna	4	3	1	4	4	22
Južna	1	6	3	6	6	22
Istočna	6	2	5	3	3	19
Sjeverozapadna	3	5	4	5	5	16
Sjeverna	5	1	6	1	1	14
Središnja	2	4	2	2	2	12

Izvor: Izrada autora

Prema bodovanju zadanih pet kriterija, zapadna pješačka mikroregija s ukupno 22 boda najrazvijenija je pješačka mikroregija Istarske županije. Najveći broj bodova zapadna mikroregija ostvarila je u kriteriju A, D i E koji se odnose na duljinu i gustoću pješačkih staza, ukupan broj i gustoću turističkih postelja i ukupan broj i gustoću turističkih postelja u gradovima i općinama mikroregija kroz koje prolaze pješačke staze, dok je najniže bodovanje ostvarila u kriteriju C koji se odnosi na zaštićena prirodna područja i njihovu ukupnu površinu i udio. Iako je zapadna pješačka regija bodovno izjednačena s južnom (22 boda), južna se pješačka mikroregija nalazi na drugom mjestu jer posjeduje najmanju gustoću pješačkih staza. Najveći je broj bodova južna pješačka mikroregija ostvarila u kriteriju B, D i E koji se odnose na broj nepokretnih kulturnih dobara i gustoću turističkih postelja dok je najmanje bodova ostvarila prema A kriteriju jer se u njoj nalazi najmanja ukupna duljina i gustoće pješačkih staza. Iako ne posjeduje veliku duljinu i gustoću pješačkih staza, kriteriji B, D i E ukazuju nam kako južna pješačka mikroregija predstavlja velik potencijal za razvoj pješačke infrastrukture

u budućnosti. Istočna je pješačka mikroregija (19 bodova) najveći broj bodova ostvarila prema kriteriju A jer se u njoj nalazi najveća ukupna duljina i gustoća pješačkih staza te kriteriju C zbog velikog površinskog udjela zaštićenih prirodnih područja. Istočna pješačka mikroregija najmanji je broj bodova ostvarila u kriteriju B pošto se na njenom području ne nalazi velik broj nepokretnih kulturnih dobara. Sjeverozapadna pješačka mikroregija (16 bodova) najveći je broj bodova ostvarila prema kriterijima D i E zbog velike gustoće turističkih postelja dok je najmanje bodovan kriterij C. Sjeverna pješačka mikroregija (14 bodova) najveći je broj bodova ostvarila prema kriterijima C i A zbog velikog površinskog udjela zaštićenih prirodnih područja, ali i velike duljine i gustoće pješačkih staza dok je najslabije bodove ostvarila prema kriterijima koji se odnose na gustoću smještajnih kapaciteta. Iako prema geografskim karakteristikama predstavlja najveći potencijal, središnja pješačka mikroregija (12 bodova) najmanje je razvije pješačka regija u Istarskoj županiji, a kao razlog tome navodi mali udio gustoće pješačkih staza, nepokretnih kulturnih dobara i gustoće turističkih postelja.

ZAKLJUČAK

Različiti stavovi i promjene u društvenim kretanjima utječu na aktivnosti slobodnog vremena, a odabir putovanja postaje izraz trajnog interesa kojim pojedinac izražava osobni kulturni identitet. Transformacijom društva sve izraženija je potreba za razvojem turizma posebnih interesa kako bi se zamijenile već postojeće nediferencirane turističke strukture. Turistička industrija sve više se prilagođava sociokulturnim promjenama na svjetskom tržištu izražavajući potrebu za održivim, ekološkim i društveno odgovornim turizmom. Današnjim turizmom dominiraju potrošačka društva koja nemaju previše vremena na raspolaganju te se stoga upuštaju u aktivnosti koje će maksimalizirati njihova estetska iskustva.

Područje Istarske županije strukturno je i funkcionalno različito, proizlazi iz različitih geografskih, demografskih i socio-ekonomskih obilježja, te ujedno odražava dinamiku razvoja turističke djelatnosti. Pješački turizam temeljen na različitim oblicima rekreativnih, socijalnih i kulturnih aktivnosti posljednjih godina nameće se kao decentralizirani prijelaz turističke kulture prema novom razdoblju. Pješački turizam kozmopolitskog je karaktera, ne poznaje administrativne granice te samim time predstavlja smjernice i promjene razvoja turizma. Kao rekreativnu aktivnost, pješački turizam karakteriziraju ekonomske, ekološke, zdravstvene i društvene koristi čime se postiže konkurentna prednost turističke destinacije.

Područje Istarske županije posjeduje vrlo razvijenu pješačku infrastrukturu, a pješački turizam predstavlja jedan od oblika diferenciranosti turističke ponude. Klima predstavlja najvažniji element razvoja turizma Istarske županije, prosječna godišnja insolacija iznosi 2 388 sati dok je količina godišnjih padalina ravnomjerno raspoređena, što omogućuje razvoj pješačkog turizma tijekom cijele godine. Obalno područje Istre karakteriziraju vruća ljeta i blage zime čime je razvoj pješačkog turizma moguć i izvan ljetnih mjeseci. Time se stvaraju mogućnosti za smanjenje negativnih utjecaja sezonalnosti izraženog u ljetnim mjesecima i produljenje turističke sezone na proljetne i jesenske mjesece. Južna i zapadna pješačka mikroregija turistički su najrazvijenije u Istarskoj županiji. Radi većeg broja urbanih aglomeracija i komercijalnih turističkih aktivnosti posjeduju najveći broj turističkih postelja, ali i veoma malu gustoću pješačkih staza, pa se stoga pješački turizam javlja kao alternativno rješenje za produljenje turističke sezone i razvoj pješačke infrastrukture u budućnosti. Kontinentalni dio Istarske županije karakteriziraju blaga ljeta i nešto hladnije zime te je pješački turizam moguće provoditi tijekom cijele godine, a posebno u ljetnim mjesecima kako bi se rasteretili prostorni kapaciteti obalnog područja. Iz navedenog možemo zaključiti kako

upravo navedeni klimatski uvjeti pokazuju kako pješački turizam može pozitivno djelovati na smanjenje sezonalnosti i mogućnosti razvoja cjelogodišnjeg turizma.

Prema klasifikaciji prirodnih turističkih atrakcija, brdsko planinarski prostor turistički je jedan od najatraktivniji te pruža razne mogućnosti za provedbu sportsko-rekreativnih aktivnosti. Kao najatraktivnija obilježja brdsko planinskog prostora nameću se nadmorska visina i nagib padina. Istarsku županiju većim dijelom karakteriziraju reljefni oblici nadmorske visine do 200 metara na obalnom i 500 metara u kontinentalnom području dok su nadmorske visine iznad 1 000 metara zastupljenije u sjevernoj i istočnoj pješačkoj mikroregiji. Na području južnoistarske zaravni zastupljene su kosine nagiba od 0° do 2° i 2° do 5°, istarskog pobrđa od 5° do 12° i 12° do 32°, a upravo na tom području najrazvijenija je infrastruktura laganih i srednje teških pješačkih staza čija zastupljenost u Istarskoj županiji iznosi 34,37%, odnosno 52,20%. Opisane karakteristike južnoistarske zaravni istarskog pobrđa također su povoljne i za izgradnju smještajnih kapaciteta pa se stoga na tom području i nalazi najveći broj turističkih postelja. Gorska skupina Ćićarije s Učkom, koja se nalazi na području sjeverne i istočne pješačke mikroregije, posjeduje najveću gustoću pješačkih staza. Radi kosine nagiba od 55° i više ovo područje ne predstavljaju prostor pogodan za izgradnju smještajnih kapaciteta zbog čega i posjeduju manji broj turističkih postelja. Iako radi geomorfoloških karakteristika ovaj predio nije podoban za izgradnju smještajnih kapaciteta, radi reljefne raščlanjenosti pješačke staze na tom području smatraju se najatraktivnijima. Prema navedenim karakteristikama možemo zaključiti kako je razvoj pješačkog turizma uvjetovan elementima geografskog prostora.

Kulturni krajolici složene su prostorne strukture oblikovane prirodnim i antropogenim sastavnicama. Temeljeni na koncepciji zaštite, kulturni krajolici stvaraju mentalnu sliku prirodnih i antropogenih vrijednosti prostora odražavajući kulturu i vrijeme svog nastajanja putem pripadnosti i zavičajnosti. Prepoznavanje kulturnog krajolika kroz raščlambu sastavnica dovodi do njegova očuvanja i zaštite u kontekstu preobrazbe i razvitka te pridonosi razumijevanju prostora i kreiranju budućnosti.

Zaštićena prirodna područja zauzimaju 6,2% od ukupne površine Istarske županije te se na istom području nalaze 282 nepokretna kulturna dobra. Iako površinom najveći udio zauzimaju u sjevernoj i istočnoj mikroregiji, najveći broj zaštićenih prirodnih područja i nepokretnih kulturnih dobara nalazi se na području južne pješačke mikroregije. Nakon zapadne, u južnoj pješačkoj mikroregiji ostvaren je najveći broj noćenja u razdoblju od 2015. do 2019. godine te se u njoj nalazi i najveća gustoća turističkih postelja. Kao što smo već naveli,

gustoće pješačkih staza u južnoj pješačkoj mikroregiji najmanja je, a s obzirom na vrlo velik udio kulturnog krajolika koji čine prirodne i antropogene sastavnice te konfiguraciju terena prema vrsti nagiba, ista predstavlja najveći potencijal za razvoj rekreativnih pješačkih staza lagane zahtjevnosti. Upravo navedene karakteristike prostora predstavljaju povezanost kulturnog krajolika koji stvara pozitivne ekonomske učinke na lokalnu zajednicu.

Prema bodovanju zadanih kriterija zapadna i južna pješačka mikroregija turistički su najrazvijenije mikroregije Istarske županije. Razlog tome ne predstavlja velika gustoća pješačkih staza već velik broj turističkih postelja, nepokretnih kulturnih dobara i udio zaštićenih područja. Zbog prirodnih, geografskih i kulturnih elemenata, kao potencijalno najperspektivnija regija za razvoj pješačkog turizma u budućnosti nameće središnja pješačka mikroregija. Navedena regija ne posjeduje velik broj smještajnih kapaciteta niti veliku gustoću pješačkih staza, ali radi geografskih i kulturno-socijalnih elemenata predstavlja velik potencijal za smanjenje sezonalnosti i rasterećenje prostornih kapaciteta obalnog područja.

Prema navedenom zaključili smo kako pješački turizam objedinjuje sport, kulturu, ekologiju, društveno odgovorno poslovanje i autentičnost turističke destinacije. Pješački turizam prema navedenim karakteristikama predstavlja i brojne mogućnosti regionalnog razvoja u turistički manje valoriziranim područjima čime bi se stvorili pozitivni ekonomski učinci za lokalno stanovništvo. Zbog toga se kao prioriteti nameću institucionalna podrška turističkim aktivnostima kao i povećanje stupnja motiviranosti i svijesti lokalne zajednice o mogućnostima razvoja pješačkog turizma. Diverzificiranost prostornih struktura uvjetovanih geografskim prostorom odražava različite izazove razvoja turističke djelatnosti pa stoga mikroregionalizacija Istarske županije može poslužiti u procesu identifikacije ključnih problema, njihovom preciznijem lociranju te pojednostavljenju prostorne stvarnosti. S obzirom na sve veću zastupljenost pješačkog turizma ovaj rad može poslužiti i kao poticaj za daljnja znanstvena istraživanja i realizaciju novih projekata čime bi se Istarska županija na svjetskoj turističkoj karti pozicionirala kao destinacija pješačkog turizma.

SAŽETAK

Ključne riječi: Istarska županija, turizam posebnih interesa, sportska rekreacija, zdravlje, pješački turizam, turističke atrakcije, mikroregije

Predmet istraživanja ovog rada odnosi se na Turističko pješačke staze Istarske županije. Problem ovog istraživanja je analizirati trenutnu ponudu pješačkog turizma Istarske županije te mogućnosti njegovog daljnjeg razvoja.

Sve zastupljeniji oblici turizma posebnih interesa vidljivi su kroz sportsko rekreacijske sadržaje koji predstavljaju nove smjernice razvoja turizma. Povezanost zdravog načina života i slobodnog vremena vidljiva je valorizacijom sportsko rekreacijskih aktivnosti u funkciji turizma putem kojih se stvara autentičan doživljaj destinacije.

Pješački turizam zasniva se na osnovnoj čovjekovoj fizičkoj aktivnosti hodanju, a radi svoje dostupnosti postaje sve popularnijim oblikom provođenja slobodnog vremena. Razni oblici pješačkog turizma predstavljaju rješenje za neuravnoteženi prostorni razvoj turizma, negativan utjecaj sezonalnosti te očuvanje kulturno-povijesnog nasljeđa i tradicijskih vrijednosti.

Analizom prirodnih i antropogenih turističkih atrakcija i pješačkih staza utvrđeno je kako područje Istarske županije posjeduje razvijenu pješačku infrastrukturu. Turističke aktivnosti u Istarskoj županiji sezonskog su karaktera te analizirani čimbenici predstavljaju potencijal za daljnji razvoj pješačkog turizma u područjima koja ostvaruju manju ekonomsku korist od turistički razvijenijih područja. Pritom se povoljni klimatski uvjeti nameću kao ključan faktor razvoja cjelogodišnjeg turizma. Sve intenzivnije pozicioniranje Istarske županije kao destinacije pješačkog turizma vidljivo je i kroz marketinške aktivnosti na županijskoj razini.

Osim tematskih poglavlja pozornost je posvećena i rezultatima istraživanja pješačkih mikroregija prema zadanim kriterijima. Analizom zadanih kriterija utvrđene su prednosti i nedostaci pojedinih mikroregija te predložene smjernice za daljnji razvoj pješačkog turizma. Provedenom analizom također je utvrđena prostorna dihotomija turističkih aktivnosti i zastupljenosti turističkih postelja koje se očituju kroz utjecaj sezonalnosti i opterećenje obalnog prostora. Provedenim istraživanjem zaključeno je kako razvoj pješačkog turizma uvjetuju elementi geografskog prostora te kako Istarska županija posjeduje prirodne i antropogene resurse za daljnji razvoj pješačke infrastrukture te poboljšanje socio-ekonomske strukture domicilnog stanovništva putem održivog razvoja.

SUMMARY

Keywords: Istria County, tourism of special interests, sports recreation, health, walking, tourist attractions, micro-regions

The subject of research in this paper relates to the Tourist walking trails of the Istrian County. The problem of this research is to analyze the current offer of walking tourism in the Istrian County and the possibilities of its further development.

Increasingly represented forms of tourism of special interest are visible through sports and recreational facilities that represent new guidelines for tourism development. The connection between a healthy lifestyle and free time is visible by the valorization of sports and recreational activities in the function of tourism, which creates an authentic experience of the destination.

Walking tourism is based on the basic human physical activity of walking, and due to its accessibility it is becoming an increasingly popular form of spending free time. Various forms of walking tourism represent a solution for the unbalanced spatial development of tourism, the negative impact of seasonality and the preservation of cultural and historical heritage and traditional values.

The analysis of natural and anthropogenic tourist attractions and walking trails established that the area of Istria County has a developed walking infrastructure. Tourist activities in the County of Istria are seasonal and the analyzed factors represent the potential for further development of walking tourism in areas that achieve less economic benefit from more developed tourist areas. At the same time, favorable climatic conditions are imposed as a key factor in the development of year-round tourism. The increasingly intensive positioning of the Istrian County as a destination for walking tourism is also visible through marketing activities at the county level.

In addition to thematic chapters, attention is paid to the results of research on walking microregions according to given criteria. The analysis of the given criteria identified the advantages and disadvantages of individual micro-regions and proposed guidelines for the further development of hiking tourism. The conducted analysis also determined the spatial dichotomy of tourist activities and the representation of tourist beds, which are manifested through the influence of seasonality and the load on the coastal area. The research concluded that the development of walking tourism is conditioned by elements of geographical space and that the County of Istria has natural and anthropogenic resources for further development of

hiking infrastructure and improving the socio-economic structure of the domicile population through sustainable development.

LITERATURA

Knjige:

Andrijašević, M. (2010) *Kineziološka rekreacija*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet.

Bartoluci, M. (2003) *Ekonomika i menadžment sporta*. Zagreb: Informator, Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Bartoluci, M. i Čavlek, N. (2007) *Turizam i sport-razvojni aspekti*. Zagreb: Školska knjiga.

Bartoluci, M., Škorić, S., Andrijašević, M. (2021) *Menadžment sportskoga turizma i njegovih srodnih oblika*. Zagreb: Ekonomski fakultet sveučilišta u Zagrebu.

Blažević, I. (1984) *Turizam Istre*. Zagreb: Savez geografskih društava Hrvatske

Blažević, I. (1987) *Povijest turizma Istre i Kvarnera*. Opatija: Otokar Keršovani

Blažević, I. i Knežević, R. (2006) *Turistička geografija Hrvatske*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Fakultet za turistički i hotelski menadžment u Opatiji.

Čaplar, A. (2012) *Planinarski udžbenik za planinare, penjače, alpiniste, spašavatelje i vodiče*. Zagreb: Hrvatski planinarski savez.

Jadrešić, V. (2010) *Janusovo lice turizma*. Zagreb: Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“.

Magaš, D. (2013) *Geografija Hrvatske*. Zadar: Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju i Izdavačka kuća Meridijani.

Malić, A. (1995) *Geoprometna obilježja svijeta*. Zagreb: Nakladna kuća Dr. Feletar.

Mønnesland, S. (2019) *Istra i Kvarner očima stranaca*. Oslo: Syress Forlag.

Rabotić, B. (2013) *Selektivni oblici turizma*. Drugo, prerađeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Visoka turistička škola strukovnih studija.

Relac, M. i Bartoluci, M. (1987) *Turizam i sportska rekreacija*. Zagreb: Informator.

Vojnović, N. (2016) *Održivi turizam unutrašnje Istre*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

Vojnović, N. (2017) *Prirodna osnova i turizam*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

Kušen, E. (2002) *Turistička atrakcijska osnova*. Zagreb: Znanstvena edicija Instituta za turizam.

Šegota, T. i Filipčić, A. (1996) *Klimatologija za geografe*. Zagreb: Školska knjiga.

Vukonić, B. i Čavlek, N. (2001) *Rječnik turizma*. Zagreb: Masmedia.

Znanstveni članci

Benac, Č., Rubinić, J., Ružić, I., Radišić, M. (2017) Geomorfološka evolucija rječnih dolina i ušća na istarskom poluotoku. *Hrvatske vode*, 25, No. 100.

Bognar, A. (1996) Tipovi klizišta u Republici Hrvatskoj i Republici Bosni i Hercegovini-geološki i geomorfološki aspekti, *Acta Geographica Croatica* 31, str. 27-39.

Bognar, A. (2001) Geomorfološka regionalizacija Hrvatske. *Acta Geographica Croatica* 34, str. 7-29.

Bulat, Ž., (2012) Institucionalni okvir zaštite prirode u Hrvatskoj. *Pravni vjesnik* 28 (2), 95-128.

Lozić, S. (1996) Nagibi padina kopnenog djela Republike Hrvatske. *Acta Geographica Croatica* 31, str. 41-50.

Lukić, A. (2009) Druga strana autoceste Zagreb-Rijeka: sociografske implikacije u brdsko-planinskoj ruralnoj periferiji Hrvatske. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 18 (1-2), str. 153-173.

Matečić, I., (2016) Specifičnosti procesa vrednovanja materijalne kulturne baštine u turizmu. *Acta turistica* 28 (1), str. 73-100.

Mihljević, D. (1996) Procesi prekomjerne denudacije i njihove posljedice u Istarskom pobrđu, u: I. Hrvatski geografski kongres: Geografija u funkciji razvoja Hrvatske: zbornik radova (ur. Pepeonik, Z.), Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb, str. 188-203.

Nikolić, T. (2008) Flora Croatica baza podataka, Botanički zavod, Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb

Njegač, D., Pejnović, D., Stanišić, S. (2010) Prometni sustav Istre-Razvoj i problemi integriranja u prometni sustav Hrvatske. *Acta Geographica Croatica* 37, 5-22.

Rojo-Ramos, J., Martín-Carmona, R., Galán-Arroyo, C., Manzano-Redondo, F., García-Gordillo, M., Adusar, C. (2020) Trekking Tourism in Spain: Analysis of the Sociodemographic Profile of Trekking Tourist for the Design of Sustainable Tourism Services. *Sustainability* 12, 1-10.

Rózycki, P., Dryglas, D. (2014) Trekking as a phenomenon of tourism in the modern world. *Acta Geoturistica* 5, 24-40.

Vitasović-Kosić, I., Britvec, M., Ljubičić, I., Maštrović-Pavičić, D., (2009) Vaskularna flora Istre: ugrožene i rijetke svojte, *Agronomski glasnik* 71 (3), str. 199-213.

Voukelatos, A., Merom, D., Rissel, C., Sherrington, C., Watson, W. i Waller K. (2011) The effect of waking on falls in older people: the „Easey Steps to Health“ randomized controlled trial study protocol. *BMC Public Health* 11, 1-9.

Internet izvori

UNWTO-Walking tourism-Promoting Regional Development,

<https://www.unwto.org/global/press-release/2019-02-13/new-unwto-report-walking-tourism>,
22.6.2021.

Istarska županija-Regione Istriana-Zemljopisni podaci, [Zemljopisni podaci \(istra-istria.hr\)](http://www.istra-istria.hr),
24.5.2021.

Istarska županija-Regione Istriana-Popis gradova i općina, [Gradovi i općine \(istra-istria.hr\)](http://www.istra-istria.hr),
24.5.2021.

Državni zavod za statistiku-Popis stanovništva Istre 2011, [SI-1469-Korice \(dzs.hr\)](http://dzs.hr), 24.5.2021.
Komisija za speleologiju Hrvatskog planinarskog saveza, 2011: Hrvatske špilje i jame dulje od 1000 m; Hrvatske špilje i jame dublje od 250 m <http://www.speleologija.hr/popis/>,
17.5.2021.

Istarska županija-Regione Istriana-Duljina cestovne mreže Istarske županije, [Cestovni promet \(istra-istria.hr\)](http://www.istra-istria.hr), 19.5.2021.

Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture-Istarski ipilon, [Odluka o razvrstavanju javnih cesta \(nn.hr\)](http://www.nn.hr), 19.5.2021.

European roads and city maps-Europski sustav autocesta, [Itinéraires.de.bus - Carte des routes et des villes européennes, 2016 \(free.fr\)](http://itineraires.de.bus), 19.5.2021.

Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture-Državne ceste Istarske županije, [Odluka o razvrstavanju javnih cesta \(nn.hr\)](http://www.nn.hr), 20.5.2021.

Zračna luka Pula-Zračna luka Pula, [Popis letova i odredišta - Airport Pula \(airport-pula.hr\)](http://airport-pula.hr),
20.5.2021.

Istarska županija-Regione Istriana-Sportske zračne luke Istarske županije, [Zračni promet \(istra-istria.hr\)](http://www.istra-istria.hr), 20.5.2021.

Istarska županija-Regione Istriana-Pomorski promet, [Pomorski promet \(istra-istria.hr\)](http://www.istra-istria.hr),
20.5.2021.

Komisija za speleologiju Hrvatskog planinarskog saveza, 2011: Hrvatske špilje i jame dulje od 1000 m; Hrvatske špilje i jame dublje od 250 m <http://www.speleologija.hr/popis/>,
17.5.2021.

Istarska županija-Regione Istriana-Vodotoci Istre, <http://stariweb.istria.hr/index.php?id=263>, 13.5.2021.

Turistička zajednica Istarske županije-Master plan turizma Istarske županije 2015-2025.- Količina godišnje i dnevne insolacije, [file:///C:/Users/Igor/Downloads/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Igor/Downloads/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025%20(2).pdf), 15.5.2021.

Ministarsvo gospodarstva i održivog razvoja Republike Hrvatske-Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj, [Zaštićena područja u RH | MINGOR \(haop.hr\)](http://www.haop.hr) 13.5.2021

Natura Histrica-Javna ustanova za upravljanje zaštićenim djelovima prirode na području Istarske županije-Zaštićena područja Istarske županije, [Zaštićena područja - Zaštićene prirodne vrijednosti - Natura Histrica - Natura Histrica, Istra, Zaštita prirode, Zaštićene vrste, Priroda, Fauna, Flora, Kamenjak, Istarska priroda, Prirodne ljepote, Parkovi prirode, Šuma, Spomenik prirode, Zaštićena područja, Motovun, Očuvanje prirode \(natura-histrica.hr\)](http://www.natura-histrica.hr), 13.5.2021.

Javna ustanova Kamenjak-Park prirode Kamenjak, <https://kamenjak.hr/hr/zasticena-podrucja/donji-kamenjak-i-medulinski-arhipelag>, 14.5.2021.

Istarska županija-Regione Istriana-Kulturna baština i kulturne ustanove u funkciji turizma, [Kultura \(istra-istria.hr\)](http://www.istra-istria.hr), 14.5.2021.

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske-Registar kulturnih dobra Republike Hrvatske- <https://registar.kulturnadobra.hr/#/>, 14.5.2021.

Istra trails-Trekking kao fizička aktivnost, http://www.istria-trails.com/hr/staze/pravila_ponasanja, 10.6.2021.

Hrvatski planinarski savez-Kategorizacija zahtjevnosti pješačkih staza, <https://www.hps.hr/planinarstvo/osnove-planinarstva/planinarski-putovi-i-markacije>, 8.6.2021.

Hrvatski planinarski savez-Subjektivne i objektivne opasnosti, <https://www.hps.hr/planinarstvo/osnove-planinarstva/opasnosti-planinarenja/>, 7.6.2021.

Planinarsko društvo Pazinka Pazin-Povijest planinarenja u Pazinu, <http://www.planinarsko-drustvo-pazinka.hr/povijest-planinarenja-u-pazin/>, 8.6.2021.

Planinarsko društvo Glas Istre-Povijest društva, Povijest društva, <https://www.pd-glasistre.hr/povijest-drustva/>, 9.6.2021.

Istarski planinarski savez-O nama, <https://ips.hr/o-savezu/>, 9.6.2021.

Istarska razvojna turistička agencija-O nama, <http://www.irta.hr/hr/>, 9.6.2021.

Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske-Sudski registar, https://sudreg.pravosudje.hr/registar/f?p=150:28:0::NO:28:P28_SBT_MBS:040179214, 9.6.2021.

Istarska razvojna turistička agencija-Poslovne aktivnosti, <http://www.irta.hr/hr/>, 8.6.2021.

Istra trails-O nama, http://www.istria-trails.com/hr/opce/o_nama, 9.6.2021.

Istra trails-Staze, <http://www.istria-trails.com/hr/staze>, 9.6.2021.

Državni zavod za statistiku-Definicije turistički dolasci i noćenja turista, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/04-03-02_01_2015.htm, 10.6.2021.

Istarska županija-Dokumenti-Geografski pregled-Površina gradova i općina, https://www.istria-istria.hr/fileadmin/dokumenti/gospodarstvo/2013/Rudarsko_geoloska_studija_IZ/POGLAVLJE_2_GEOGRAFSKI_PREGLED.pdf, 15.6.2021.

Istra trails-Staze-Začudni reljefi Limskog kanala, http://www.istria-trails.com/hr/staze/trail-staze/182-ch-0?&l_over=1, 20.6.2021.

Istra trails-Staze-Priča o nestalome gradu, http://www.istria-trails.com/hr/staze/trail-staze/187-ch-0?&l_over=1, 20.6.2021.

Istra trails-Staze-Istra trails-Staze-Staza biološke raznolikosti Kamenjak, http://www.istria-trails.com/hr/staze/trail-staze/167-ch-0?&l_over=1, 20.6.2020.

Istra trails-Staze-Staza srednjovjekovnik puteva, http://www.istria-trails.com/hr/staze/trail-staze/180-ch-0?&l_over=1, 20.6.2021.

Istra trails-Staze-Vižula, http://www.istria-trails.com/hr/staze/trail-staze/165-ch-0?&l_over=1, 20.6.2021.

Istra trails-Staze-Arsia trail, http://www.istria-trails.com/hr/staze/trail-staze/198-ch-0?&l_over=1, 20.6.2021.

Istra trails-Staze-Staza sedam slapova, http://www.istria-trails.com/hr/staze/trail-staze/128-ch-0?&l_over=1, 20.6.2021.

Istra trails-Staze-Pazin-Gračišće, http://www.istria-trails.com/hr/staze/trail-staze/99-ch-0?&l_over=1, 20.6.2021.

Istra trails-Staje-Buje-Krasica, http://www.istria-trails.com/hr/staze/trail-staze/121-ch-0?&l_over=1, (20.6.2021.)

Istra trails-Staje-Istarski planinarski put, http://www.istria-trails.com/hr/staze/trail-staze/144-ch-0?&l_over=1, 20.6.2021.

Podaci i dokumentacije

Turistička zajednica Zadarske županije (2017): *Pješački turizam u Zadarskoj županiji- Analiza segmenta i razrada projekta (2017)*, Zagreb: HD Navigatio d.o.o.

Turistička zajednica Istarske županije (2021): *Master plan turizma Istarske županije 2015-2025*, Poreč

Istarska županija, (2016) *Prostorni plan Istarske županije*, Pazin: Službene novine Istarske županije 14

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2021): *Vrste smještajnih objekata i broj turističkih postelja u Istarskoj županiji od 2015. do 2019. godine*

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2021): *Vrste smještajnih objekata i broj turističkih postelja po općinama i gradovima Istarske županije u 2019. godini*

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2015): *Dolasci i noćenja turista u 2015. godini*, DZS 4.3.2., Zagreb

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2016): *Dolasci i noćenja turista u 2016. godini*, DZS 4.3.2., Zagreb

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2017): *Dolasci i noćenja turista u 2017. godini*, DZS 4.3.2., Zagreb

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2018): *Dolasci i noćenja turista u 2018. godini*, DZS 4.3.2., Zagreb

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2019): *Dolasci i noćenja turista u 2019. godini*, DZS 4.3.2., Zagreb

PRILOZI

POPIS SLIKA

Slika 1. Gradovi i općine Istarske županije	13
Slika 2. Istarski ipsilon i državne ceste u Istarskoj županiji	16
Slika 3. Subgeomorfološke regije Istre	19
Slika 4. Zaštićena prirodna područja Istarske županije	28
Slika 5. Okrugla markacija	35
Slika 6. Pojasna markacija	35
Slika 7. Dvostruka pojasna markacija.....	36
Slika 8. Okrugla markacija s dodatnim crtama	36
Slika 9. Jednobojna crvena crta	37
Slika 10. Putokaz crvene boje	38
Slika 11. Putokaz žute boje	38
Slika 12. Putokazi zelene boje	39
Slika 13. Putokaz na planinarskim stazama	39
Slika 14. Web portal Istra Trail.....	58
Slika 15. Mikroregije pješačkih staza Istarske županije	70

POPIS TABLICA

Tablica 1. Dihotomije masovnog i turizma posebnih interesa.....	9
Tablica 2. Subjektivne i objektivne opasnosti	40
Tablica 3. Vrste smještajnih objekata i broj turističkih postelja u Istarskoj županiji od 2015. do 2019. godine.....	43
Tablica 4. Vrste smještajnih objekata i broj turističkih postelja po općinama i gradovima Istarske županije u 2019. godini	44
Tablica 5. Ukupni dolasci i noćenja domaćih turista u Istarskoj županiji od 2015. do 2019. godine.....	47
Tablica 6. Ukupni dolasci i noćenja stranih turista u Istarskoj županiji od 2015. do 2019. godine.....	50
Tablica 7. Pješačke staze Istarske županije.....	59
Tablica 8. Ukupna duljina i gustoća pješačkih staza po mikroregijama Istarske županije.....	71
Tablica 9. Ukupan broj zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara po mikroregijama Istarske županije.....	72
Tablica 10. Zaštićena prirodna područja Istarske županije po mikroregijama i njihova ukupna površina i udio.....	73
Tablica 11. Ukupan broj i gustoća turističkih postelja po mikroregijama Istarske županije u 2019. godini	74
Tablica 12. Ukupan broj i gustoća turističkih postelja u gradovima i općinama mikroregija kroz koje prolaze pješačke staze u 2019. godini.....	75
Tablica 13. Bodovanje mikroregija prema kriterijima (A-E)	76